

PROGRAM- ÉS ABSZTRAKTFÜZET

2014. április 25-27.
Eötvös József Collegium
1118 Budapest, Ménesi út 11-13.

A programfüzet sokszorosítása a felsőoktatásban működő minősített szakkollégiumok támogatása című pályázat keretében (NTP-SZKOLL-13-0030) valósult meg.

Összeállította: Szabó Mátyás

A konferencia szervezője az **Eötvös Collegium Diákbizottsága**:
Róth Judit (elnök), Szabó Mátyás (általános alelnök),
Benyó Krisztián (pénzügyi alelnök)
továbbá: Ádám Zsófia, Bátyai Attila, Hermann Gábor,
Koman Zsombor, Muka Viktória, Pipicz Andrea és Hapák József

PROGRAMFÜZET

PROGRAM

Április 25. péntek

- 8:00– 8:15 **Megnyitó**
helye: Nagyklub
- 8:15– 9:45 **Régi magyar irodalom szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 9:15–12:30 **Orientalisztika szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 10:30–12:00 **Klasszikus magyar irodalom szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 12:30–13:30 Ebédszünet
- 13:30–14:45 **Fokasz Nikosz plenáris előadása**
helye: Nagyklub
- 15:00–18:15 **Modern és kortárs magyar irodalom szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 15:00–18:15 **Politika a társadalomban szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 18:30–19:00 **Az Eötvös Collegium története**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 18:30–21:00 **Szociológia szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 19:00–20:30 **Tudós-tanárképzés a Collegiumban**
„A” szekció, helye: Nagyklub

Április 26. szombat

- 8:00–10:45 **Klasszika-filológia szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 8:00– 9:20 **Földtudomány szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 9:40–11:00 **Földrajz szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 11:00–12:30 Ebédszünet

- 12:30–20:50* **Történelem szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 12:30–14:30* **Színháztudomány szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 14:45–16:45* **Irodalomelmélet szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 17:00–21:00* **Informatika szekció**
„B” szekció, helye: 018

Április 27. vasárnap

- 8:00–12:45* **Modern nyelvek irodalma szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 8:00–10:50* **Biológia szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 11:05–12:45* **Kémia szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 12:45–13:45* **Ebédszünet**
- 13:45–15:00* **Plenáris előadás**
helye: Nagyklub
- 15:15–17:15* **Nyelvészet szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 15:15–18:30* **Fizika szekció**
„B” szekció, helye: 018
- 17:30–20:30* **Filozófia szekció**
„A” szekció, helye: Nagyklub
- 18:45–19:45* **Matematika szekció**
„B” szekció, helye: 018

RÉSZLETES PROGRAM

RÉGI MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Péntek 8:15-10:15)

Szekcióvezető: Dr. Seláf Levente – Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, Régi Magyar Irodalom Tanszék; Összehasonlító Irodalom- és Kultúratudományi Tanszék, egyetemi adjunktus

8:15- 8:45	Bartók Zsuzsánna
8:45- 9:15	Markó Anita
9:15- 9:45	Szolnoki Zsolt

ORIENTALISZTIKA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Péntek 9:15-12:30)

Szekcióvezető: Salát Gergely – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, Kínai tanszék, egyetemi docens

9:15- 9:45	Herczegh Viktória Laura
9:45-10:15	Csarnó Ella
10:30-11:00	Illyés Bence
11:00-11:30	Nagy Péter Tamás
11:30-12:00	Dudlák Tamás
12:00-12:30	Szitár Kristóf

KLASSZIKUS MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Péntek 10:30-12:00)

Szekcióvezető: Dr. Szilágyi Márton – Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, XVIII-XIX. századi Magyar Irodalomtörténeti Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár

10:30-11:00	Farkas Evelin
11:00-11:30	Boldog-Bernád István
11:30-12:00	Surányi Beáta

PLENÁRIS ELŐADÁS

Helye: Nagyklub (Péntek 13:30–14:45)

Fokasz Nikosz – Eötvös Loránd Tudományegyetem, TáTK, Szociológia Intézet, Szociológia Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár

MODERN ÉS KORTÁRS MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Péntek 15:00-18:15)

Szekcióvezető: Lengyel Imre Zsolt – Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, PhD-hallgató

15:00-15:30	Róth Judit
15:30-16:00	Barcsi Esztella
16:00-16:30	Mosa Diána
16:45-17:15	Szemes Botond
17:15-17:45	Melhardt Gergő
17:45-18:15	Balázs Renáta

POLITIKA A TÁRSADALOMBAN SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Péntek 15:00-18:15)

15:00-15:30	Tóth Rita–Szántó Adrien
15:30-16:00	Lázár Leila Mária
16:00-16:30	Lipcsei László Péter
16:45-17:15	Lőwi Ildikó
17:15-17:45	Zsebe Blanka
17:45-18:15	Németh Ferenc

TUDÓS-TANÁRKÉPZÉS A COLLEGIUMBAN

Helye: Nagyklub (Péntek 19:00-20:30)

Szekcióvezető: Dr. Kertes Patrícia – Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, Germanisztikai Intézet, egyetemi tanársegéd,

Perge Gabriella – ELTE BTK, Alkalmazott Nyelvészeti Doktori Iskola, PhD-hallgató

19:00-19:30	Márki Herta
19:30-20:00	Gombos Nóra Andrea
20:00-20:30	Garay Bianka

SZOCIOLÓGIA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Péntek 18:30-21:00)

18:30-19:00	Némethné Csuta Virág Regina
19:00-19:30	Török Csilla (
19:30-20:00	Kállai Krisztina
20:00-20:30	Balázs Előd
20:30-21:00	Haszeg Zoltán

KLASSZIKA-FILOLÓGIA SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Szombat 8:00–10:45)

**Szekcióvezető: Dr. Nagyillés János – Szegedi Tudományegyetem, BTK,
Klasszika-filológiai Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens**

8:00- 8:30	Soós Kinga
8:30- 9:00	Szikora Patrícia
9:00- 9:30	Horváth Balázs
9:45-10:15	Vincze Judit
10:15-10:45	Kovács István

FÖLDTUDOMÁNY ÉS TERMÉSZETFÖLDRAJZ SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Szombat 8:00–9:20)

**Szekcióvezető: Horváth Erzsébet – Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK
FFI, Természetföldrajzi Tanszék, docens, dékánhelyettes**

8:00- 8:20	Juhász Lilla
8:20- 8:40	Lukács Tamás
8:40- 9:00	Skoda Péter
9:00- 9:20	Szokol Adrienn

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Szombat 9:40–11:00)

**Szekcióvezető: Bottlik Zsolt – Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK FFI,
Regionális Tudományi Tanszék, adjunktus**

9:40-10:00	Konkoly Sándor
10:00-10:20	Mikle György
10:20-10:40	Tóth Zsuzsanna
10:40-11:00	Makra Zsófia

TÖRTÉNELEM SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Szombat 12:30–20:50)

Szekcióvezető: Erdődy Gábor – Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszék, tanszékvezető egyetemi tanár, külügyi rektorhelyettes

12:30-13:00	Ternováczy Bálint
13:00-13:30	Petrilla Gara Attila
13:30-14:00	Balla Péter
14:00-14:30	Benkő Gábor
14:45-15:15	Boda Attila
15:15-15:45	Győri Gréta
15:45-16:15	Sós János
16:15-16:45	Szabó Zsanett
17:00-17:30	Kádas István
17:30-18:00	Legát Csaba
18:00-18:30	Angelovics Helga
18:30-19:00	Szabó Gergely
19:20-19:50	Jéri János
19:50-20:20	Márkus Beáta
20:20-20:50	Joós Attila

SZÍNHÁZTUDOMÁNY SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Szombat 12:30–14:30)

Szekcióvezető: Dr. Darida Veronika – Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, Esztétika Tanszék, habilitált adjunktus

12:30-13:00	Bagdi Sára
13:00-13:30	Varga Nóra
13:30-14:00	Biró Árpád
14:00-14:30	Muntag Vince

IRODALOMELMÉLET SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Szombat 14:45–16:45)

Szekcióvezető: Dr. Radvánszky Anikó – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék, egyetemi adjunktus

14:45-15:15	Uri Dénes Mihály
15:15-15:45	Gyöngyösi Megyer
15:45-16:15	Kutor András
16:15-16:45	Dorcsák Réka

INFORMATIKA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Szombat 17:00–21:00)

17:00-17:20	Hevele Istvan – Hevele Balázs
17:20-17:40	Cseppentő Lajos
17:40-18:00	Barta Ágnes
18:00-18:20	Szijjártó Beáta
18:20-18:40	Hoffmann Károly – Schödl Gábor
18:40-19:00	Katona Katalin
19:20-19:40	Csapó Gábor
19:40-20:00	Kovács Edina
20:00-20:20	Sebestyén Katalin
20:20-20:40	Nagy Enikő

MODERN NYELVEK IRODALMA SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Vasárnap 8:00–12:45)

Szekcióvezető: Gárdos Bálint, Eötvös Loránd Tudományegyetem, BTK, Angol Tanszék, tudományos munkatárs

8:00- 8:30	Hegedüs Mónika
8:30- 9:00	Galicz Kamilla
9:00- 9:30	Csúr Gábor Attila
9:30-10:00	Kassai Gyöngyi
10:15-10:45	Hidasi Eszter
10:45-11:15	Bánhidi Dóra
11:15-11:45	Szakál Katalin
11:45-12:15	Bagyina Eszter

BIOLÓGIA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Vasárnap 8:00–10:50)

Szekcióvezető: Prof. Dr. Sármai Gabriella – Eötvös Loránd Tudományegyetem , TTK, Immunológiai Tanszék, egyetemi tanár

8:00- 8:20	Dobos Orsolya
8:20- 8:40	Benedek Veronika
8:40- 9:00	Abdai Judit
9:00- 9:20	Korsós Marietta Margaréta
9:30- 9:50	Soltész Borbála
9:50-10:10	Illés Anett
10:10-10:30	Cserhalmi Marcell
10:30-10:50	Simon Lehel

KÉMIA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Vasárnap 11:05–12:45)

Szekcióvezető: Prof. Dr. Rábai József – Eötvös Loránd Tudományegyetem , TTK, Szerves Kémiai Tanszék, egyetemi tanár

11:05-11:25	Konkoly Benjámin
11:25-11:45	Kecskeméti Ádám
11:45-12:05	Sipos Zoltán
12:05-12:25	Kálomista Ildikó
12:25-12:45	Ungor Ditta Anita

NYELVÉSZET SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Vasárnap 15:15–17:15)

Szekcióvezető: Dr. Bartha Csilla – ELTE, BTK, Mai Magyar Nyelvi Tanszék, habilitált egyetemi docens

15:15-15:45	Branczeiz Anna
15:45-16:15	Dezsényi Balázs
16:15-16:45	Kalivoda Ágnes
16:45-17:15	Fazekas Boglárka

FIZIKA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Vasárnap 15:15–18:30)

Szekcióvezető: Varga Dezső – Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK, Fizikai Intézet, egyetemi adjunktus

15:15-15:35	Rácz István
15:35-15:55	Badankó Péter
15:55-16:15	Baris Adrienn
16:15-16:35	Vámi Tamás Álmos
16:35-16:55	Sipos Lehel
16:55-17:15	Galgóczi Gábor – Kapás Kornél
17:30-17:50	Bozóki Tamás
17:50-18:10	Máté Mihály
18:10-18:30	Janosov Milán

FILOZÓFIA SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Vasárnap 17:30–20:30)

Szekcióvezető: Dr. Schmal Dániel – Pázmány Péter Katolikus Egyetem, BTK, Filozófia Tanszék, habil. egyetemi docens

17:30-18:00	Kovács Dániel Attila
18:00-18:30	Ádám Zsófia
18:30-19:00	Szántó Rita
19:00-19:30	Kapelner Zsolt
19:30-20:00	Tóth Olivér István
20:00-20:30	Tasnádi Gábor

MATEMATIKA SZEKCIÓ

Helye: 018-as terem (Vasárnap 18:45–19:45)

**Szekcióvezető: Varga Dezső – Eötvös Loránd Tudományegyetem, TTK,
Fizikai Intézet, egyetemi adjunktus**

18:45-19:05	Rozgonyi Kristóf
19:05-19:25	Márkus Bence
19:25-19:45	Varga Levente

ABSZTRAKTFÜZET

RÉGI MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Péntek 8:15-9:45)

8:15-8:45

Bartók Zsuzsánna (Partiumi Keresztény Egyetem, Janus Pannonius Szakkollégium)

Morió Sárospatakon – az iskoladrámák komikus figurájáról

A protestáns iskoladrámák jellegzetes alakja egy komikus, neveltető figura, amolyan „okos-bolond”, aki annak ellenére, hogy sok esetben csak egy közjátékszerű jelenet szereplője, mégis szabadszájúságával mindig felhívja magára a figyelmet.

Előadásomban ennek a karakternek a sajátosságait vizsgálom a XVIII. századi, a Sárospataki Református Kollégiumban előadott iskoladrámák szövegében. Elsődleges forrásként a Régi Magyar Drámai Emlékek XVIII. század sorozatának I./1-2. köteteiben közölt szövegkiadásokat használok. A kötetben megjelentetett tizennégy a sárospataki kollégiumhoz kapcsolt szöveg közül hétben jelenik meg szereplőként az „okos-bolond figurája”. Ez az arány önmagában is figyelemre méltó és a figura közkedveltségére enged következtetni. Bár különbözőképpen nevezik meg: Morió (bolond), Larvatus (álarcos), Vad Músa vagy Tréfás szolga, ezek a szereplők nagyon sok közös vonást tartalmaznak, például kommentálják a darab eseményeit és többi szereplőjét, továbbá kiszólhatnak a közönséghez. A hét sárospataki darab mellett egy losonci iskoladrámát is vizsgállok, melyben szintén szerepel Morió. Ezt a darabot feltételezhetően Sárospatakon is előadták, mivel kézírata két gyűjteményben is a sárospataki iskoladrámák társaságában szerepel.

A darabok különböző időpontból származnak, a legkorábbit 1773 körül, a legkésőbbit 1992 körül adták elő, ezért figyelemmel kísérhető az adott iskolán belül a komikus figura alakjának a változása is. Mivel a művek szerzői legtöbb esetben maguk az iskola tanítói voltak, feltételezhető, hogy ismerhették az iskolában korábban már játszott darabokat és az azokban megjelentetett „Moriókat” is. A karakter szerepeltetése nem témához kötött, a vizsgált iskoladrámák között találunk mitológiai és történelmi témájúakat, továbbá olyanokat is amelyek az iskolai életet mutatják be vagy épp az iskola hasznáról akarják meggyőzni a közönséget.

A szereplő komikus jellegéből adódóan a szakirodalom leginkább a szórakoztató szerepet kapcsolja hozzá, de van-e jelentősége Moriónak a cselekmény szempontjából? Kimondhat-e bármit büntetlenül, vannak-e beszédmódjának jellemző sajátosságai? Hogyan jellemzi önmagát, és miért nevezhetjük őt

„okos-bolondnak”? Beszélhetünk-e a karakter fejlődéséről? Az előadás során ezekre a kérdésekre igyekszem választ adni.

8:45-9:15

Markó Anita (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Írói körök, irodalmi társaságok a régi magyar irodalomban

„Az irodalom számára mindig társas foglalkozás, egy nagy szellemi vérkeringés közvetítője. A humanista írók ezért majd mindig csoportokat alkotnak, számon tartják egymást és egymás műveit, vagyis igényes irodalmi életet teremtenek” – írja Klaniczay Tibor a 16. század humanistáiról. A magyar irodalom története tele van csoportokkal, erősebben vagy lazábban egymáshoz kapcsolódó társaságokkal, gondoljunk csak a Kisfaludy Társaságra vagy éppen a nyugatosokra, hogy két nagyon különböző példát említsünk. Céлом az efféle társulások kezdeteinek feltárása; annak vizsgálata, hogy az európai példákból ismert költői versenyek, író társaságok hogyan reprezentálódtak a 15-16. században Magyarországon. Előadásom során vizsgálni szeretném a szerzők és műveik egymásra hatását, magát a jelenséget, amely a kapcsolattartás módjában állt, illetve az önmaguk számára történő olvasóközönség-teremtés folyamatát. Író és olvasó közt ugyanis nincs különbség, az olvasó maga az író és viszont. Szempontként tartom számon, hogy ezek a társulások egyfajta kulturális gócpontként értelmezhetőek a korban. Kezdve a Vitéz János körül kialakult tudós kör irodalmi munkásságától, Radéczy püspök pozsonyi működéséig, vagy éppen a Balassit is érintő költőversenyig.

9:15-9:45

Szolnoki Zsolt (Universitát Wien)

„*Nec Hercules contra duos*” – A vitézkedés és a harag funkciói Pázmány Péter Csepregi szégyenvallásában

A heroizmus magától értetődő módon kapcsolódik a harchoz, vitézi élet-hez, vitézi erényekhez. A barokk korra a hit védelmét értelmező vitézi eszménykép Pázmány Péter életművében igen meghatározó: jezsuita szellemisége, műveltsége, és főként életművének tetemes részét képező hitvitái mind ezt bizonyítják. Pázmány *A gyilkosságról és haragról* című prédikációjában azt is megemlíti, hogy a „mértékletes harag” segítője a harcba vonuló vitézeknek. Ez a kutatás számára nem ismeretlen, hisz a hősi szenvedélyekkel

kapcsolatban már rávilágítottak arra, hogy a harag a virtus elemeként nélkülözhetetlen a küzdelmek során.

Pázmánynál azonban a hitvédelemben tölt be kiemelten fontos szerepet: e szellemi csatatéren igencsak hatásos fegyverként használja a meggyőzés érdekében. De nem csupán az általa *bűn-nélküli* vagy *igaz harag*ként definiált emberi érzelmet – melynek fontos ismérve, hogy mindig az értelem határain belül marad –, hanem az ellenfél mértéktelen, sőt, állati dühét is artikulálja. E düh, mely éppen az előbb említett értelem irányította harag tükrében még inkább negatív jelentést nyer, ugyancsak betölti az ellenféltől való elidegenítés funkcióját. (E distinkciónak természetesen komoly hagyománya van a görög és római bölcselektől kezdve a korai kereszténység apologétáin, Szent Ágoston és Szent Tamás nézetein át egészen dolgozatom időkeretéig, a kora újkorig.)

Fontos megjegyezni, hogy Pázmány egy másfajta vitézkedést is megemlít műveiben, még hozzá az emberben felgerjedő bűnös indulatok ellen valót. A metaforakör így más kontextusban, de lényegét tekintve hasonlóan funkcionál, hiszen mindkettő – tehát az eretnokség és az önnön természetünk ellen folytatott vitézkedés – célja, hogy a bűnöket kiirtsa, és helyükre az erények ültetését, az erényes életre nevelést valósíthassa meg.

Pázmány Péter általam választott, röviden csak Csepregi szégyenvallás-ként ismert hitvitája 1614-ből, megfelelő alapot szolgáltat a vitézkedés és a harag működésének szemléltetésére polémiák esetében. Mivel itt nem egy, hanem mindjárt három ellenféllel csatározik, különösen nagy hangsúlyt kap ez a viselkedésminta és a kapcsolódó indulatok. Dolgozatom második része tehát e mű bizonyos szakaszainak részletesebb elemzését tartalmazza.

ORIENTALISZTIKA SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Péntek 9:15-12:30)****9:15-9:45****Herczegh Viktória Laura (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Renshen és Zhenqi – a Panax ginseng élettani hatásai a hagyományos kínai orvoslásban és gyógyszerészetben**

A hagyományos kínai orvoslás (röviden HKO) már hosszú évszázadok óta a távol-keleti nagyhatalom egyedülálló, titkokkal teli kultúrájának szerves részét képezi. Előadásom célja eme alternatív gyógyászati rendszer egyik leggyakrabban felhasznált alapanyaga, a Panax ginseng megismertetése a hallgatósággal. Kutatásom során igyekeztem mélyre ásni a ginzengnövény meglepően régre visszatekintő történelmében: több évezredes, mitikus elemekkel átszőtt krónikák távlatába kellett „utaznom”, hogy rábukkanjak a legelső említésekre – számos egyéb közt a kínai kultúrtörténet iránt érdeklődők számára valószínűleg ismeretes *Tavaszkok és ősök könyvében* is több helyütt szó esik a növény sokrétűen jótékony, „varázslatosként” aposztrofált hatásáról.

Az évszázadokkal később keletkezett, jóval nagyobb szavahihetőségű gyógyászati szakirodalmakban, más szóval materia medicákban már különböző, szisztematikus pontossággal megalkotott elméleti rendszerekben jelenik meg a Panax ginseng – előadásom következő részében ezeket tervezem részletesen bemutatni. Alapként a két legmeghatározóbb elvet, nevezetesen a Yin-Yangot, valamint az Öt Fázis Elvét veszem. Ezeknek középpontjában a qi, a mindent mozgató „életerő” áll – a hagyományos gyógyászat művelői minden esetben arra törekedtek, hogy ez tökéletes egyensúlyban maradjon az emberi szervezetben. A különféle növényeket vélt hőmérsékletükre, textúrájukra vonatkozó jellemzőkkel ellátva osztották csoportokra, s eszerint kísérelték meg megállapítani, melyik belőlük nyert gyógyszer mely belső szerv, mely testtáj gyógyítására a legalkalmasabb.

Ginzengnövényünk kétségtelenül minden kategorizációs elv tanúsága szerint „élvonalbeli” gyógyszer – számtalan feljegyzett pozitív élettani hatása már-már valóban varázsos magaslatokba emeli... persze a mesészerű leírásokat ajánlatos olykor némi szkepticizmussal szemlélni.

A pozitív gyógyhatáshoz mindenesetre máig kétség sem fér – természetesen az alkalmazáshoz tudnunk kell, pontosan milyen módon történik a ginzenggyökér gyógyszerre való alakítása. Előadásom harmadik részében az ezzel kapcsolatosan feljegyzett különféle metódusokat tárom fel, emellett pedig megmutatom vizsgált növényem legfontosabb alfajait.

Végezetül egy hagyományos kínai gyógyszerárba szeretném elkalauzolni hallgatóságomat, ahol megismerhetik egy Yuan-kori udvari orvos által lejegyzett, autentikus kínai orvosság titkos receptjét.

9:45-10:15

Csarnó Ella (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Matteo Ricci memóriapalotája és a *Xiguo Jifa*

Előadásomban Matteo Ricci, e XVI. században élt jezsuita szerzetes meg-látásával foglalkozom a kínai nyelvtanulás tekintetében.

Az ókori eredetű, ám a jezsuiták által tökélyre fejlesztett memóriapalota-technika használatával Ricci kivételesen gyorsan sajátította el a kínai alap-műveltség pilléreit és magát a nyelvet. Tanulmányait a kínai társadalom meg-értéséhez elengedhetetlen konfuciánus klasszikusok és a kínai írásjegyek olvasása, írása tette ki: Ricci célja a kínai társadalom nyugatiakról alkotott képének megreformálása és a kínai hatalmi szféra, a hivatalnoki réteg bizalmának elnyerése volt.

Bár kortársai és barátai elmondása szerint Ricci emlékezőtehetsége önma-gában is rendkívüli lehetett, a misszionáriusi munkát alapjaiban újragondoló szerzetes szerint eredményei bárki által reprodukálhatóak lehetnek a “memória-palota” memorizációs technika használatával. Mivel az életét Kínában leélt szerzetes nagyon mélyreható ismeretekkel rendelkezett a kínai kultúráról, meg-értette: ha sikerülne a minden befolyásos kínai számára alapvető művek tanulá-sának folyamatába nyugati eredetű módszereket ültetnie, azzal gyökeresen változtathatná meg a nyugatiak, nyugati tudományok, valamint az alapvető nyugati fogalomrendszer megítélését, megértését Keleten. Ezen céllal vezérelve írta meg *Xiguo Jifa* (angolul „Ars Memorativa”, magyarul szabadon „Nyugati Módszer”) című művét, ebben látta a jezsuita misszió céljainak megújulását.

Prezentációmban bemutatom Ricci helyzetét a katolikus misszióban és hozzáállását a kínai nyelvhez. Leírom és szemléltetem a memóriapalota-tech-nika működését, elemzem a memóriapalota előnyeit, hátrányait, felhasználási lehetőségeit. Bemutatom a *Xiguo Jifa* fogadtatását a rendben és Kínában egyaránt. Kitérek rá, vajon használható-e a technika ma, s ha igen, milyen kontextusban.

Matteo Ricci metodikai törekvései talán eltörpülni látszanak más tevé-kenysége mellett, véleményem szerint azonban a *Xiguo Jifa*, Ricci nyelvi-kultu-rális fejlődése, valamint készsége, hogy módszereit megossza a kínai elittel, tökéletes leképezése azoknak az erényeinek és helyes meglátásainak, melyek a misszió megújítójává emelték őt. Ricci személyisége, az általa megalapozott, a kulturális kontextushoz alkalmazkodó, a térítést egyéni és civilizációs szinten

értelmező katolikus misszió a nyugati befolyás terjedésének olyan állomásai, melyek mai napig hatással vannak világunkra.

10:30-11:00

Illyés Bence (Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem)

Bevezetés a zsidóság halottas szokásaiba és tárgykultúrájába

Előadásom célja, hogy bemutassam az askenáz, azaz a közép- és kelet-európai, hagyományörző zsidóság temetési- és gyászszokásait, a halál pillanatától a gyászév leteltéig. Dolgozatomban részletezem a zsidóság alapvető hozzáállását a halálhoz, kiegészítve a judaizmus néhány eszkatológikus gondolatával.

Az elmúlás pillanatától kezdve bemutatom az ilyenkor hagyományos szokásokat, amelyek a halott melletti virrasztással veszik kezdetüket. Ezek után részleteiben kifejtem a halottmosdatás illetve a temetés gyakorlatát, és bemutatom ennek a zsidó hagyományban intézményesült formáját, az ún. Hevra Kadisa, azaz a Szentegylet mibenlétét, működését.

Ismertetem a gyászoló(k)ra vonatkozó előírásokat, kötelezettségeket a gyász időszakára vonatkozóan, amelyek egy gondolat és cél köré épülnek: A halott iránti legnagyobb tiszteletadásra és a gyászoló fájdalmának enyhítésére. A hagyomány szerinti három időszakból (áninut, siva, slosim) álló kezdeti, harminc napos gyászidőszak szokásait, előírásait a gyászolóra nézve részletezem. Végül a gyászév további előírásai után az év leteltével szokásos sírkő-állítással fejezem be a gyászszokások bemutatását.

A szokások eredetére is kitérve, ismertetem azok bibliai, illetve talmudi alapjait, ugyanakkor emlékeztet olyan rítusokra is, amelyek már a zsidó folklór és néphit talaján állnak. Ezek eredetének megfigyeltetésére, értelmezésére is kísérletet teszek. Az ókorból származó hagyományok mellett napjaink zsidóságának új keletű szokásait, a modern problémákra adott új válaszok bemutatásával is igyekszem színesíteni a zsidóság halotti kultúrájáról alkotott képet.

A zsidóság halotti tárgykultúráját, tárgyait a szokásokhoz kapcsolódva, illetve azokon keresztül mutatom be, természetesen képi illusztrálással együtt. A halotti tárgykultúra egyes, különböző eredetű darabjait és azok forrását, keletkezésük okát is igyekszek megfigyeltetni a rabbinikus irodalom és a néphit segítségével. A tárgyak történetét, származási helyét, és funkcióját is részletesen igyekszem szemléltetni.

11:00-11:30**Nagy Péter Tamás (ELTE BTK)****Magyarország, a normann Szicília és az iszlám művészet: Egy elfelejtett útvonal mentén**

A középkori Magyarország egy teljességgel feltáratlan aspektusa az iszlám művészet szerepe, amely az itt bemutatott időszakban, III. Béla (1172–1196) uralkodása idején igazolhatóan jelentős volt. A legismertebb magyarországi iszlám tárgy a királyi jogar kristályból készült feje, de szintén fennmaradtak pszeudo-arab díszítésű falfestmények, pénzérmék és egyéb tárgyak is. Előadásomban a téma egy különösen érdekes kérdését, a normann Szicília közvetítő szerepét emelem ki.

Szicília szigetén a teljes Mediterráneum művészete egyesült a Normann Királyság (1130–1194) idején, Észak-Afrika és Andalúzia területéről több muszlim műhely is Palermóban és II. Roger személyében talált pártfogóra. Legismertebb alkotásuk a Cappella Palatina, de számos más épület és tárgy mögött is muszlim mestereket tisztelhetünk. Kevésbé jól ismert kapcsolatra utalnak Magyarország és Szicília művészeti párhuzamai, ugyanakkor – amint előadásomban bemutatom – ezen útvonal segít megérteni egyes iszlám tárgyak és motívumok Magyarországra kerülését.

III. Béla korának művészete kapcsán elsősorban a király által veretett pszeudo-arab feliratos pénzekkel és a sírjában talált gyűrűvel foglalkozom, de emellett a korabeli plasztika, festészet, ötvösség és a jogarfej kérdése is kitérek. Az alkotások összessége széleskörű érdeklődésre, a Francia Királyságtól Bizáncig terjedő művészeti kapcsolatokra utal. Ehhez járult hozzá egy további szereplőként az iszlám művészet, a korabeli Európához hasonlóan Magyarországra is eljutottak az iszlám világban készült tárgyak. A jelenség a keresztes kor vallási buzgalmában értelmezhető; az iszlám tárgyak iránti érdeklődés elsősorban azok közel-keleti, pontosabban szentföldi származásának volt köszönhető.

Előadásom keretét egy jelen szempontból sosem vizsgált forrás, III. Sándor pápa 1177-ben kelt levele adja, amely érdekes adalékokkal szolgál általában a magyarországi iszlám tárgyakhoz, és különösen az itt kiemelt pénzérmék és gyűrű eredetéhez. Emellett elsősorban művészeti párhuzamokra támaszkodom, mindezek alapján pedig egy korábban feltáratlan útvonal bemutatásának irányában teszek kezdeti lépéseket.

11:30-12:00**Dudlák Tamás (ELTE TÁTK, Eötvös József Collegium)****Történeti nézőpontok a korai oszmán állam jellegéről**

Előadásom két, a korai oszmán történelemhez kapcsolódó témát vesz górcső alá. Az időbeli keret nem túl éles alsó határát 1280 jelenti, az időszak végét pedig 1361-ig, I. Murád szultán trónra lépéséig számítom.

Először az Oszmán-ház és a birodalom magterülete népességének eredetét igyekszem meghatározni. Ezen a téren a mitikus hagyomány dominanciája jellemző, mégis bizonyos óvatossággal az oszmánok kezdeti vállalkozásaikban részt vevő elemek eredete feltárható. A kutatást a korabeli források kis száma (útleírások), a későbbi források (krónikák) tendenciózus látásmódja is nehezíti. A dinasztia ugyanis a XV. századtól udvari történészek segítségével igyekezett politikai legitimitációt találni és politikai célokat megfogalmazni a leszármazás muszlim vagy éppen török oldalát domborítva ki, s abszolút nem reflektálva a felhasznált bizánci igazgatási és szervezési tapasztalatokra.

Előadásom másik részében a belső viszonyok legmélyére hatolva az oszmán állam formatív időszakának ismertetőjegyeire koncentrálok. Röviden a döntő szerkezeti átalakulások és a tárgyalt időszak történelmi, politikai fordulópontjai is ismertetésre kerülnek. A korai oszmán állam jellegének vizsgálata (a nomadizmus, a heterogenitás, a határmentiség, az ideológia, a vallás és nem utolsósorban a politikai környezet jelentősége) abból a szempontból is különösen fontos, hogy megérthessük a folyamatos és sikeres expanzió okait. Ezek megítélése, értékelése a szakirodalomban különböző, gyakran egymásnak ellentmondó véleményeket vet fel (különös tekintettel Paul Wittek híres gázi-tézisére és annak cáfolatára, melyet Fodor Pál, Cemal Kafadar és Heath Lowry végzett el), s ezek felvonultatása, szintetizálása is az előadás részét képezi.

Végző soron egy olyan értelmezést mutatok be, mely az utóbbi három kutató munkásságával összhangban a korai oszmán állam befogadó, heterodox jellegére helyezi a hangsúlyt, s mely sikerességét éppen annak köszönhetné, hogy az idegen elemeket és az általuk hozott előnyöket mintegy olvasztótégelyként szervesen beépítette a rendszerébe. Ebben a koncepcióban nagyobb szerephez jutnak a külső, tehát bizánci és arab források (Georgiosz Pszalamasz, Theodor Spandugino, Ibn Battúta, al-Umarí), illetve régészeti bizonyítékok és mindezek komparatív alkalmazása.

12:00-12:30**Szítár Kristóf (ELTE BTK)****Akbar udvarának egy irodalmi alkotása – Faízí *Nal és Daman* című műve**

Az 1526-os év mind Magyarország, mind India történetében igen jelentős változást hozott, ekkor kezdte meg regnálást az Indiai Szubkontinens kora újkori történetének legjelentősebb családja, az etnikailag türk Mughal dinasztia. A Birodalom fennállásának 1526 és 1707 közötti korszakban az ún. nagymughalok uralkodtak, ebben a korszakban igen gazdag indo-perzsa kultúra jött létre, amely számos művészeti alkotás, valamint a két kultúra keveredéséből létrejött új stílusok formájában hagyott nyomot Indiában. A harmadik Mughal uralkodó, Akbar (ur. 1556-1605) vallási-kulturális politikáját az indiai-pakisztáni történetírás hagyományosan rendkívül nyitottnak, eklektikusnak tartja. Az előadás célja Akbar egyik udvari költőjének, Faízí *Nal és Daman* című művének, illetve tágabb kontextusban, a korszak udvari kulturális életének bemutatása. Az utóbbival kapcsolatosan olyan kérdések megválaszolására törekszik az előadás, mint: hogyan alakult ki ez a muszlim és hindu hagyományokat ötvöző kulturális hagyomány, mi lehetett az oka az iráni értelmiségiek indiai emigrációjának és milyen jelentős művek keletkeztek a korszakban?

A *Nal és Daman* egy klasszikus szanszkrit történet, a legnagyobb indiai eposzban, a Mahábháratában is szereplő Nala és Damajanti-történet fordítása, azonban mivel a szerző nem kizárólag az indiai, hanem egy szélesebb, a kor lingua franca-ját, a perzsát bíró közönséget címzett meg, a történetet megváltoztatta. Hogy közelebb hozzá az indiai történetet perzsa nyelvű közönséghez, Faízí a *Lailá és Madzsún* néven ismert perzsa történethez nyúlt inspirációért, sőt költői eszköztárát is e mű formálta, gazdagította. A módosított stilisztikai eszköztár miatt a mű fókusza máshová tolódott, az eredeti indiai szerelemi történet helyett az értelem és a szerelem között feszülő ellentétet taglalja a kitüntetett udvari költő. Előadásom a fent említettek mellett a Faízí által bevezetett új ellentétek rövid bemutatására törekszik.

KLASSZIKUS MAGYAR IRODALOM SEKCIÓ**Helye: Nagyklub (Péntek 10:30-12:00)****10:30-11:00****Farkas Evelin (Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium)****„Ismerj meg valahára!” – A látvány és a látszat Jókai Mór *Fekete gyémántok* című művében**

Dolgozatomban a látvány és a látszat szerepét kívánom vizsgálni a Jókai-életmű egy igen népszerű, gyakran értelmezett szövegében, a *Fekete gyémántok*-ban. A két fogalmat a Jókai-recepció két sarkalatos pontjaként meghatározható problémakörhöz kötöm: a tájleíráshoz és a jellemábrázolásához.

A tájleírás vizsgálata során elsősorban a mű bevezetőjeként értelmezhető, kezdő fejezetekre koncentrálok („*Mielőtt ember lett volna a földön, Mikor már nem fér el az ember a földön*”), ezek helyét igyekszem megtalálni a regény egészének értelmezésében, összekötve egyes elemeit a mű további, konkrét szöveghelyeivel. Úgy gondolom ugyanis, hogy bár a kritika gyakran csak negatívumként, helykitöltő szerepet betöltő textusként emelte ki az adott részt, egy ilyen mennyiségű szöveg értelmezési lehetőségeiről nem szabad lemondanunk – dolgozatomban ezért arra próbálok rávilágítani, hogy ez a rész éppen a regény jellemábrázolásával, a karakterek egymáshoz viszonyulásával hozható kapcsolatba. A két szövegrész közötti viszony feltárására pedig az ismétlődő motívumok vizsgálatával vállalkozom.

Ezen a ponton pedig a tájleírás elemzése kapcsolódik a dolgozatom másik tárgyához, a jellemábrázolás kérdéséhez. A Jókai-kritika gyakran beszél arról, hogy a kései romantikusnak nevezett író jellemei túl tökéletesek, nem fejlődnek a történet során, illetve csak az angyali-ördögi oppozíció mentén képzelhetőek el. Jókai eszményített alakjainak egyik prototipikus példaként pedig gyakran éppen a *Fekete gyémántok* főszereplőjét emlegetik. Vajon Berend Iván valóban nem képes „rontani” a regényben és folyamatosan tiszta emberként, elemien jóként cselekszik? Valóban hibátlan lenne? Kétségeim nyomán a regény jellemábrázolásának elemzésében főként Berend Iván karakterére koncentrálok, de Evila és Szaffrán Péter alakjával kapcsolatban is fogalmazok meg kérdéseket. A jellemábrázolás feltárása során elsősorban a regény narrációját, a narrátori szólam árnyaltságát vizsgálom, továbbá a szereplők közötti kapcsolatokra és a karakterleírások látványelemeinek jelentőségére fókuszálok.

11:00-11:30**Boldog-Bernád István (ELTE BTK)****Emlékezethelyek és fantasztikum Jósika Miklós *Két élet* című regényében**

Szécsi Kálmán két életet él. Nem tudja eldönteni, melyik a való élet s melyik csupán álom. Így vall erről neje: „Tudod-e jó asszony, hogy én két életet élek: egyiket itt a XIX-ik században, kedveseim közt, az előhaladás, a csodás találmányok és, fejlődések korában; - s egy másikat, – nem tudom hol – nem tudom, minő emberek közt, a XII-ik században, ha emlékezetem nem csal.”

Mégis hogyan kapcsolódik ez a fantasztikumhoz vagy az emlékezet-helyekhez? Két élet egyszerre való élése, s az ezzel egyidejűleg bekövetkező személyiségkettőződés, álom és valóság határainak elmosódása a fantasztikus irodalom egyik alapvető sémája, egy igazi fantasztikus toposz. E köré a toposz köré építkezik a regény, s a történet haladásával egyre nagyobb teret enged át a fantasztikumnak.

A fantasztikum kibontakozásához azonban szükség van egy kiváltó okra is. Kell valami, ami széthasítja Szécsi Kálmán személyét. A narrátor nem késlekedik már a regény elején felfedni a konfliktus gyökerét, mely főszereplője különös viselkedését kiváltotta. Két ismerős beszélget Szécsiről a regény elején. Egyikük így számol be a tapasztalatairól, az esetleges kiváltó okról: „Igazat szólva barátom, én ott nem láttam más változást, mint 24 Szécsi jelenlétét. [...] A nagyasszony, mikor hazajött, magával hozta a Szécsi ösöket, vagy inkább annyit ezek képei közül, a mennyivel birt. Vannak köztök némberek sőt pár gyermek is. Ezek most a szép tágas ebédlő falain diszlenek, széles arany kerek-ekben, melyek alján neveik olvashatók, mint szintén születésük s kimulásuk éve, s napja.”

Az egész kiváltó oka a képek bekerülése Szécsi otthonába, életébe. Ezek nem csupán képek, hanem a hajdani Szécsiek, a főszereplő őseinek ábrázolásai, emlékezetük tárolóedényei. E festmények tehát túllépnek a dísz funkcióján, s egyfajta pierre nora-i értelemben vett emlékezethelyeket testesítenek meg, ekként funkcionálnak.

Előadásomban az emlékezethelyek és fantasztikum összefonódását vizsgálom feltárva ezáltal a regénynek egy sajátos olvasatát. Továbbá a kettősség-kettőződés, a képiség, a narrátori leírások portréjellege is fókuszpontba kerül, hogy még élesebb képet kapjunk a regény szerkezetét behálózó kapcsolat-rendszerről.

11:30-12:00**Surányi Beáta (ELTE BTK)****Vasmacskát a Vaskapuba**

A dunai Vaskapun való áthaladás nem csak a hajósoknak okoz problémát, hanem olykor a befogadóknak is. Az „ifjú olvasóra” jellemző magatartás, a cselekményre fókuszáló olvasat vezethet akár a leírások átlapozásához is. A jövő század regényének egy megjegyzése ugyanakkor erősen ironikus felhanggal reflektál önnön illetén olvasatára: „Miután történetünknek legközelebbi része, mely az egész mese fordulópontját képezi, ezen a helyen folyik le, szabad legyen ezt kissé körülményesebben leírnunk, viszont nagylelkűen megengedve az olvasónak, hogy mikor unalmasnak kezdi találni a sok bástyát és épületet, fordítson három-négy lapot.” Az esemény tehát nem nélkülözheti a közegéhez való odafordulást, a közegen nem csak az események regénybeli helyszínét, hanem a könyv lapját is értvén. Ezáltal érzékelhetővé válik, miért is jelentős *Az arany ember* egész narratívája szempontjából a felütés megjelenítésmódja: az immateriális látvány-világ befogadói tapasztalata.

A vizualizációnak az egyik visszatérő eleme Jókainál a „mint”-el összekapcsolt hasonlat. Azonosító funkciója van ezeknek a szöveghelyeknek? Vagy az újabb, Ricoeur nyomán kibontakozott metaforaelméletnek megfelelően inkább megvilágító jellegűek? E kérdések mentén arra térünk ki, miként interpretálhatók a vihar villámfényénél felvillanó „mint”-ek és miként függnek össze a képzelőerő működésmódjával. Az olvasásnak olyan kérdései ezek, amelyek alighanem központinak mutatkoznak a Jókai-értésünk szempontjából. *A jövő század regényében* szintén előkerül a Vaskapu: elrekesztik, elzárják azt, a víz pedig visszafordul.

Ez a visszafordulás az előre törő lineáris olvasat lehetetlenségét, annak folytonos visszaforduló jellegét is jelzi. A Vaskapu leírásainál tehát a képzelőerőnek, a nyelv hasonlatainak, a közeg materiális és immateriális aspektusainak valamint a befogadásnak a problémái kapcsolódnak össze és helyezik ezáltal más horizontba a kérdésirányokat. Érdekes tehát lehorgonyoznunk és elidőznünk a szövegeknek ezeknél a részeinél, emlékezve arra, hogy a Szent Borbálát épp a levetett horgony, az azon olvasható írás (a neve) menti meg a törökök ágyúitól.

MODERN ÉS KORTÁRS MAGYAR IRODALOM SZEKCIÓ**Helye: Nagyklub (Péntek 15:00-18:15)****15:00-15:30****Róth Judit (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Szövegváltozatok Kosztolányi *A szegény kisgyermek panasza*i című kötetében**

Kosztolányi Dezsőt az utóbbi években, évtizedekben a Nyugat első nemzedékének kiemelkedő, erősen kanonizált alakjaként tartja számon a szakirodalom. A körülötte kialakuló diskurzus eredményeképpen indult el az ELTE és az MTA együttműködésében az a kritikai kiadássorozat, amely a Kosztolányival foglalkozó tudományos kutatómunkához nélkülözhetetlen alapot szolgáltatja. Prózája és műfordításai mellett lírájának kiadása is elkezdődött: a kutatócsoport egyik soron következő darabja az először 1910-ben megjelent *A szegény kisgyermek panasza*i című kötet.

Előadásommal a kritikai kiadások mentén kialakuló tudományos párbeszédbe igyekszem bekapcsolódni, hiszen kutatásom az aktuálisan megjelenő kiadványon alapul: az átírás, újraírás kérdéskörével foglalkozom *A szegény kisgyermek panasza*inak középpontba állításával.

Kutatásomnak két fő iránya van. Egyrészt az 1910-es kötetet alapul véve vizsgálom meg, hogy az 1923-ig tartó újrakiadásokban hogyan és milyen versekkel bővült a kötet, valamint az átírások következtében keletkező szövegváltozatok egymáshoz való viszonyával foglalkozom. Másrészt konkrét szövegeken szemléltetem, hogy a költő megelőző, 1907-es *Négy fal között* című kötetében megjelent művei, illetve a korai, kiadatlan versei között találhatunk olyan lírai alkotásokat, amelyek stilisztikai-motivikus jegyek alapján *A szegény kisgyermek panasza*i megfelelő verseinek előzményeinek tekinthetők.

Néhány jellemző példán szövegközpontú vizsgálattal mutatom be a kötetben belüli átírásokból és a kötetek közötti újraírásokból levonható tendenciákat.

Kutatásomat a későbbiekben meghatározott irányba tervezem bővíteni: Kosztolányinak az írásról, versírásról szóló, illetve vonatkozó nyelvszemléleti cikkeit és az 1923-ig írt verseit feldolgozva vizsgálánám meg költészetében a fenti problémaköröket, melynek eredményeképpen lehetőségem nyílna általánosabb érvényű stilisztikai jellegzetességek, tendenciák kimutatására a szövegváltozatok között. Ez a kiterjesztett vizsgálaton alapuló kutatás már olyan kérdésekre, problémákra is megoldási javaslattal élhetne, mint hogy Kosztolányi korai költői gyakorlatában milyen gyakori volt a versek átírása, újraírása, és hogy ez milyen elvek szerint valósult meg.

15:30-16:00**Barcsi Esztella (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Mítosz és költészet kapcsolata Weöres Sándor lírájában**

Mi a mítosz? – e kérdésre számos válasz született, főként az elmúlt két évszázad során. Aktualitását azonban az adná, ha arra a kérdésre is megfelnénk: vannak-e mítoszok ma? A mítoszok – talán mert az újkori mítoszkutatás az ókortudománnyal, illetve az antropológiával kezdődött – ókori civilizációkkal, valamint archaikus társadalmakkal hozhatók összefüggésbe, s olyasmikként jelennek meg, amelyek megelőzték a művészet, vallás és filozófia differenciálódását, a logikát, a természettudományos módszereket és gondolkodást, stb. Azt jelenti ez, hogy ezek megjelenése szükségképpen felszámolta a mítoszokat, és ami hátramaradt, az csupán jelentését veszített motívum- és narratív sémahalmaz, amelyből a későbbi korok művészei kedvükre válogathatnak? Avagy a mítoszban olyan világtapasztalat érhető tetten, amely bármikor, bárki számára hozzáférhető, így feldolgozásával a művész élő hagyományhoz kapcsolódik és azt közvetíti?

Weöres Sándor költészetében – köszönhetően Weöres ókori kultúrák iránti érdeklődésének és poétikai törekvéseinek – a mítosznak meghatározó jelentősége van. Előadásomban azt vizsgálom, hogy a fenti két véglet között mik az értelmezés és az értelmezhetőség lehetőségei a mítoszokat alapul vevő, illetve mitikus hangot megütő Weöres-verseknek, ezeken belül elsősorban *A hallgatás tornya*-kötet „hosszúénekeinek”.

16:00-16:30**Mosa Diána (ELTE BTK)****A XX. század tanúsága Ottlik Géza prózájában**

<<Magyar vér - szögezte le Medve.

- Tegyen el pár cöppet, és írjuk rá: „Ismeretlen magyar vér.”>>

(Buda, 277.)

Ma már esztétikailag, irodalmilag nem vitatott, hogy Ottlik Géza *Iskola a határon*-ja az egyik első olyan könyv, mely megadta a lökést a század második felében kibontakozó magyar prózaforulathoz, sokkal inkább kérdéses a nagyregény történeti, politikai szerepvállalása (vagy nem vállalása), illetőleg az életmű egészének a korszakba való beilleszthetősége. (Ami ennél talán még izgalmasabb, hogy sokszor nem azt kéri számon rajta, vajon beilleszthető-e, hanem, hogy elég hitelesen kiemelhető-e abból?!)

Az *Iskolát* sokan a Horthy-rendszer kritikájának tartják, Ottlik sokáig nem vállalt nyíltan közösséget a hatalommal, élete vége felé (1985-ben) mégis elfogadta a Kossuth-díjat. Megkérdőjelezhető politikai magatartása helyett azonban jelen előadásban irodalmi munkásságának kor-reflektív elemeiről, szálaikról szeretnék értekezni. Kiindulási pontom György Péter egy 2012 májusában tett kijelentése, miszerint „a huszadik századi modern irodalom éppen arról szól, hogy a történelem tönkreteszi a személyiséget, hogy a kataklizmák után már semmi sem lehet ugyanolyan, mint előtte, míg az *Iskola a határon* hősei kimozdíthatatlanok középpontjukból, bármit csinálnak velük, ugyanazok maradnak, akik voltak. Az Ottlik-regényben a személyiség lényegtelenítheti a történelmet, ’44 vagy ’56 csak gyenge ellendallam a szereplők életében” (Népszabadság, 2012.V.11.) . Ellentételem, hogy az ottliki életmű funkcionálhat a háborúk és elnyomók viharos századának emlék-műveként, sőt, a megjelenési dátumok és a megjelenített tartalmak összevetése nyomán kimutatható, hogy csak ebben az eloszlásban és csakis ilyen esztétikai bázissal működhet akként. Főkorpusznak, kiindulási pontnak tehát az *Iskola* szövegét tekintem, ám azon feltevés mentén haladva, hogy az életmű egyetlen hatalmas szövegtest, más regényeket (*Hajnali háztetők*, *Buda*) és több novellát is segítségül hívok állításom bizonyításához (habár a szereplők nem mindenhol azonosak, a szerepkörök, attitűdök szoros kapcsolatban állnak). A „szépirodalmibb” példák sorát az író elméletibb írásai is megtámogatják (*A másik Magyarország*, *Próza*).

Céлом tehát egy a szöveghelyekre intenzíven épülő, történeti-filozófiai alapokon támaszkodó előadás megtartása, mely túl azon, hogy György Péter állítására kíván reagálni, egy újabb kő szeretne lenni az Ottlik-kultusz egyre ütemesebben és színesebben magasodó épületén.

16:45-17:15

Szemes Botond (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Mi marad az emberből? – Kertész Imre *Kaddisának* elemzése

Előadásomban Kertész Imre *Kaddis a meg nem született gyermekért* című regényét vizsgálom, leginkább a szövegen belüli, de a szöveg ellen ható elemek feltárásának segítségével. Mindezt a fiktív beszédhelyzet elemzésén keresztül mutatom be: a különböző lehetséges címzettek vázolója, a nyelv (a kód) és az „én”, azaz a feladó felszámolásának vizsgálata adják az előadás gondolatmenetét.

Az elemzés kiindulópontja, hogy a regény úgy tud létrehozni egy egységes rendszert, hogy annak egyes tagjai szándékosan több jelölttel rendelkeznek, amelyek gyakran egymásnak ellentmondó, de egymást nem kizáró viszonyban állnak - így alakítva a szöveget az irónia és a paradoxonok terévé. Többek

között a szólamok, illetve az idősíkok keveredésének, a többszörös összetételekből álló mondatok felépítésének, egy sajátos nyelv bemutatására törekszem. Előadásomban klasszikus dekonstrukciós megfontolásokat (mint például Paul de Man iróniafogalma) is figyelembe veszek.

Ám, az előadás központi elemén, az „én” felszámolásán keresztül igyekszem rávilágítani, hogy mindez semmiképp sem jelenti az elbeszélő identitásának (öntudatának) és az abból következő egységes világkép felszámolását. Az egymást aláásó paradoxonok terében mégis található egy szilárd, nem relativizálható alap – sőt, ennek megtalálásával és megértésével láthatóvá válik a paradoxonok és a szöveg ellen ható egyéb erők szükségessége is. A Kaddisban használt egyedi nyelv, illetve a regény szerkezetének bonyolultsága szerves részét képezik a mű által felépített gondolati rendszernek, amelyet tehát egy tudatosan felépített retorikai teljesítményen keresztül olvashatunk.

Ez a szilárd alap – általánosan fogalmazva, hogy „mi marad az embertől?” – véleményem szerint az egész életmű kulcskérdése lehet. Az előadásban kétféle válaszra teszek kísérletet: az „öntudat egységének” meghatározására (ami nem számolódik fel, ami megmarad), illetve az „én” „szöveggé válásának” bemutatására (ami a felszámolás végeredménye, következménye).

A regényt - amely a *Sorstalanság* mellett szintén a Kertész-életmű kiemelkedő teljesítményei közé tartozik, ám recepciója jóval szegényesebb az előzőnél – a szerző egyéb műveinek segítségével, esetlegesen azokkal való összevetésével interpretálom: *A kudarc* című, eggyel korábbi mű gondolatvilágát, illetve a *Száműzött nyelv* nyelvkritikai tanulmányait vizsgálva.

17:15-17:45

Melhardt Gergő (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Műfajok határán – Szálinger Balázs: *Zalai passió*

Szálinger Balázs *Zalai passió* című verses epikai műve először 2000-ben jelent meg Kolozsváron, majd 2008-ban *A százegyedik év* című gyűjteményes kötetben a Magvető Kiadónál, Budapesten is. A mű recepciótörténete ebből következően érdekes módon kettős (és egyébként meglehetősen csekély): az első megjelenés (véltetően a kiadás helye, valamint a költő életkora és nem túl nagy hazai ismertsége miatt) poétikai újításai, a magyar epikus költészet hagyományaihoz való elgondolkodtató viszonya és humora ellenére sem vont maga után élénk kritikai érdeklődést, a második kiadás visszhangja pedig érthető módon hajlamos volt az egész kötet kontextusában, a másik két kisepikai alkotáshoz (*A Sík*, *A százegyedik év*) való viszonyában vizsgálni a művet, és a kötetből jobbra a keletkezés sorrendjében utolsót, a címadó alkotást fókuszba helyezve valamiféle fejlődéselvű pályáivet felrajzolni.

Így alakulhatott ki az a sajátos helyzet, hogy a *Zalai passió* műfajáról sem alakult ki kritikai konszenzus: egyesek vígeposznak tartják és közvetlen előképét – vitatható módon – Petőfi Sándor *A helység kalapácsában* (esetleg valamely más XVIII–XIX. századi vígeposzban) vélik felfedezni, míg mások ezt elvetik, és valódi „alternatívát” nem tudván felmutatni, különféle műfaji kategóriákba igyekeznek besorolni a művet, például a regény műfaji kereteit bevonva az értelmezésbe. Ezek mellett azonban egy másik értelmezési lehetőség is kínálkozott (volna): az akkoriban újraéledni látszó magyar verses epika más jelentős alkotásai (mindenekelőtt természetesen Térey János *Paulusa*) tükrében, esetleg a műfaj ezredforduló környéki „ébredésének” folyamatában vizsgálni Szálanger Balázs művét, műveit – ám mindeztidáig sem a kritika, sem az irodalomtörténet nem dolgozta fel ezen összefüggéseket. Ahogy a műben megjelenő, igen hangsúlyos költőszerep alapos elemzésére sem került sor.

Előadásomban a recepciótörténet fontosabb írásait feldolgozva, elsősorban a műfaji problémák megvilágítása által megkísérlek megoldást nyújtani ezekre a *Zalai passió* befogadásával kapcsolatos fontos kérdésekre.

17:45-18:15

Balázs Renáta (Babeş-Bolyai Tudományegyetem)

Reflexiók a körülírásokra (Borbély Szilárd *Árnyképrajzoló* című kötete alapján)

Dolgozatom tárgyául Borbély Szilárd első szépprózai művét, az *Árnyképrajzolót* választottam. A szerző korábbi lírai alkotásait vizsgálva Németh Zoltán *Komolyhon tartomány* című tanulmányában Borbély *Halotti Pompa* című verseskötetével kapcsolatban is megállapítja, hogy egy olyan lírai paradigmaváltásról beszélhetünk, mely a posztmodern világszemléleten belül jön létre, és amely a parodisztikus-ironikus imitált posztmodern lírafelfogás stratégiáinak birtokában lép más utakra. A paradigmaváltás lehetősége egy új nyelvfelfogás és önazonosság kialakításában rejlik. A fiktív szerző maszkja mögött folytatott identitásjátékkal szemben az identitás eltérő kezelése vezet el a nyelv másfajta kezelésének technikáihoz, illetve egy új lírai köznyelv kialakításához. Visszatér a hagyományos mű-szerző viszony.

Feltevésem szerint a lírai paradigmaváltással kapcsolatos szempontok érvényesek Borbély prózájára is. Az *Árnyképrajzoló* 2008-ban jelent meg. A műben szereplő tizenkét írás műfajilag nehezen behatárolható, a kritika az esszé és a publicisztika műfajával is rokonította, a szerző körülírásoknak nevezi őket a kötet alcímében. De mi az, amit csak körül lehet írni, de nem lehet megnevezni? A lét botránya ez, a halálélmény, a gyilkosság, amellyel valahogy szembe kell nézni, fel kell dolgozni, amelyhez képest valahol mégis el kell helyeznie

önmagát. Az észlelő olvasás alatt megfigyeltem, hogy a tárgyalt műben a szubjektum nem feloldódik a létben, hanem folyamatos önértelmezés során szembenéz vele. A nyelv újra referenciálissá válik, az események már nemcsak a szövegtérben játszódnak, hanem visszavonatköztathatók a tapasztalati világ történéseire is. A töredezett vagy megsokszorozódott személyiségű posztmodern elbeszélő helyén egy olyan narrátor áll, aki az önéletrajzi eseményeknek az elbeszélése során próbál értelmet adni saját létének, és hozza létre önazonosságát, válik valakivé.

Észrevételeimet az értelmező olvasás nyomán a következő szempontok szerint rendszereztem: a látás tanulása szélsőséges létállapotokban – szembe-sülés és önazonosság; tudatos elbeszélői magatartás; művészet és megértés. A mű e szempontok alapján való tárgyalása során arra a következtetésre jutottam, hogy ebben a műben a lét értelmetlen volta nem feloldódik a nyelvjátékban, hanem a nyelv maga válik a tudatosítási folyamat terepévé. Egy olyan ember-kép körvonalazódik, amelynek legfőbb sajátossága, hogy meg akarja érteni a létét, szembe akar nézni a lét nagy problémáival (élet, halál, értékek, alapvető emberi kapcsolatok), nem pedig elfedni azokat a játék által. Miközben tudja, a kimondhatatlan kimondhatatlan marad.

A fenti észrevételek alapján Borbély Szilárd kötetét tekinthetjük a posztmodern epika belső paradigmaváltásának jelentős műveként, amelyet a posztmodern antropológiai fordulatának is neveznek.

POLITIKA A TÁRSADALOMBAN SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Péntek 15:00-18:15)****15:00-15:30****Tóth Rita–Szántó Adrien (ELTE TÁTK, Eötvös József Collegium)****A költséghatékonysági elemzés gyakorlati alkalmazása – A humán papilloma vírus elleni oltások által felvetett költséghatékonysági kérdések**

Napjaink egyre több embert érintő betegsége a méhnyakrák, melyet kimutathatóan a humán papilloma (továbbiakban: HPV) vírus okoz. Hazánkban jelenleg kétfajta védőoltás szolgálja a prevenciót: a Silgard és a Cervarix. Mivel jelenleg az oltásokat nem a társadalombiztosítási forrásokból finanszírozzák, ezért alkalmazásuk jelentős anyagi megterhelést jelenthet az állampolgárok számára. Népegészségügyi szempontból is fontos kérdés annak vizsgálata, hogy a realizált költségek és az elérhető egészség-nyereség tekintetében milyen következményekkel járna a kötelező védőoltás bevezetése. Mivel egy igen gyorsan progrediáló, és nagy betegségterhű kórról van szó, így e kérdés napirendi pontként való tárgyalása és releváns elemzések készítése sürgetőbb, mint valaha.

A környező országok ilyen jellegű vakcinációs programjai közül kiemelkedőek az ausztriai rendelkezések, melyek figyelembe veszik a férfiak HPV-hordozói szerepét, illetve a betegség átadásának kockázatait, melyet az ő átoltottságukkal is igyekeznek mérsékelni.

Ennek vizsgálatára a teljes körű gazdasági elemzések egyik formája, a költséghatékonysági elemzés alkalmas, amely különböző egészségügyi technológiák, eljárások összehasonlítására használható. Esetükben azonos dimenzióban mérhető egészségnyereségű kezeléseket kell összehasonlítani, melyeknél az egészség-nyereség valamilyen természetes egységben kifejezhető.

Elemzésünknel figyelembe kell venni azt is, hogy a kötelező védőoltás bevezetésekor a szűrőprogramok alkalmazása jelentősen lecsökkenthető lenne, azonban teljesen nem megszüntethető. A vizsgálat további érdekes kérdéseket is felvet, ilyen a férfiak oltásának bevezetése, valamint az, hogy egy magyarországi vakcina-gyártó hogyan befolyásolhatná a felmerülő költségeket. Mivel jelenleg két oltás van forgalomban, és módszertanunk a költség-hatékonysági elemzéseket veszi alapul, tehát a két meglévő terápia közül elemzésünkben rá szeretnénk világítani arra is, hogy mely vakcina költséghatékonysága nagyobb, melyiket volna célszerű kötelezővé tenni.

A HPV elleni védőoltások alkalmazásának kiterjesztése az Európai Unió standardjaihoz történő felzárkózás szempontjából is fontos lenne: a preventív medicina a méhnyakrák-megelőzés esetében – jelentős társadalmi hasznain túl – a nyugati országok felé orientálódás egyik fontos sarokköve lehet.

15:30-16:00**Lázár Leila Mária (Eszterházy Károly Főiskola, Egri Roma Szakkollégium)****Roma értelmiségi nők a politikában**

A kutatási témám a roma nők munkaerő piaci esélyeinek vizsgálata. Szeretném új perspektívából megvilágítani a roma nők értelmiségivé válásával kapcsolatos kérdéseket. Közelebbről azt vizsgálom meg a különböző élettörténeti narratívák kapcsán, milyen konfliktusokkal szembesül egy értelmiségi roma nő életpályája során. Jelen kutatásomban a nők politikai szerepvállalását illetve a társadalomban betöltött fontos szereplőket fogom közelebbről megvizsgálni. Egyáltalán beszélhetünk -e ilyen jelenségről? Az utóbbi időben egyre inkább előtérbe kerülnek azok a nők, amelyek aktív szerepet vállalnak a magyar politikai, illetve társadalmi életben. De mi van azokkal a nőkkel, akik háttérbe szorulnak a származásuk miatt a társadalmon belül? Teszem fel ezt a kérdést, hiszen a roma nőkről elég keveset lehet hallani, hiszen a sztereotipikus életképek kerülnek előtérbe, mint inkább a politikai szerepvállalásuk, és küzdelmeik. Szeretném ezt bemutatni, azt hogy milyen harcokkal, kudarcokkal találkozunk az a magát nyíltan romának valló nő, aki egzisztenciát szeretne biztosítani magának, vagy egyszerűen érvényesülni akar a társadalomban. Kutatásomban narratív életútinterjúkon keresztül vizsgálom, hogy milyen küzdelmei vannak egy „halmozottan hátrányos” nőnek. Ebben az esetben nem a törvényileg meghatározott halmozottan hátrányos helyzetre gondolok, hanem arra, hogy nőként és roma nőként hogyan lehet eljutni a szegénységből egy olyan beosztásba, ahol felelős döntésekre van szükség. Interjút készítettem többek között Osztyolyán Ágnessel, az LMP – később független – parlamenti képviselőasszonyával és Mohácsi Erzsébettel, a CfCf Alapítvány vezetőjével.

A kutatásom a következőképpen épül fel: számos gender-kutatás készült már a foglalkoztatáspolitikában, és az élet minden területén, ezeken a kutatásokon keresztül szeretném végigvezetni egy nő életútját, majd a roma hagyományokkal összevetni és párhuzamot vonni az afroamerikai nők interszekcionalista mozgalmával. Ez érdekes, hiszen mint tudjuk, a cigány hagyományokban alárendelt a nő szerepe a családban. Majd a megfelelő konzekvenciát levonva a narratív interjúkon keresztül végig szeretném követni, és összegyűjteni mindazt a fontosabb tapasztalatokat, mementókat, amelyek meghatározóak egy roma nő életében. A kutatásom arra kérdésre keresi a választ, hogy lehet -e a cigány női identitást összeegyeztetni az aktív politikai szerepvállalással, illetve a modern, nem autentikus roma élettel? És hogyan lehet a cigány identitást megőrizni és együtt élni vele úgy, hogy ez ne korlátozza a karrierépítést? Ennek a témának a feltárása egyre aktuálisabb a mai magyar társadalomban.

Egyrészt azért foglalkoztat ez a téma, mert romaként magam is ezekkel a tapasztalatokkal választ szeretnék keresni erre a kérdésekre, másrészt mert indíttatást szeretnék adni az utánunk jövő generációnak, hogy érdemes küzdeni, tanulni.

16:00-16:30

Lipcsei László Péter (Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium)

Szélsőjobbboldali diskurzusstratégiák

Kutatásomban egy helyi szélsőjobbboldali közösséggel foglalkozom. A szélsőjobbboldalt komplex jelenségként (tehát nemcsak politikai, közéleti, szubkulturális vagy a nyilvános diskurzus részét képező rendszerként) értelmezem. Mélyebb jelentéstartalmak felfedezése érdekében a "sűrű leírás" elméleti pozíciójából közelítem meg a fenomént, illetve az elsősorban M. Foucault, P. Ricoeur, C. Geertz és P. Bourdieu munkáira épülő diskurzus-elemzés elméleti apparátusát alkalmazom. Továbbá a kritikai diskurzuselemzés (CDA) elméleti és módszertani iskoláját használom fel kutatásomban.

A diskurzus- és narratívelmélet szerint a nyelv hatalmi funkcióval bír, valóságokat konstruál, illetve a különböző valóságértelmezések és szubjektív jelentéstartalmak által (re)produkálja a társadalmi intézményeket, status quókat, így az egyenlőtlenséget, egyes társadalmi csoportok szupremáciáját, míg másokat marginalizál vagy kizár. Diskurzusstratégiákat elemzek, így például ellenségkonstrukciókat, ideológiai négyyszöget, konfliktuskezelést.

A jelenség értelmezéséhez S. Fuchs és C.E. Case „rituális sűrűség” (ritual density) tézisét használom, mely szerint egy antimodernista közösséget meghatároz a szimbolikus interakciók homogenitása, egydimenziós, pluralitást elutasító csoportdinamika jellemzi. A közösség sztereotipizál, rendkívül zárt, ami módszertani nehézségeket is okoz (interjútól való távolmaradás), diskurzív szinten elutasítja a modernitás vívmányait, hipotézisem szerint pedig a kognitív és diskurzív szinten történő elutasítás ellenére – paradox módon – használják ezeket az intézményeket, eszközöket.

A helyi közösséghez jelentős szélsőjobbboldali tevékenység köthető, fórumok és nyilvánosságot biztosító felületek támogatását élvezi a „mozgalom”, így hozzáférése van a nyilvános diskurzushoz, valamint skinhead koncertek és rendezvények színezik az elemzés palettáját. Résztvevő megfigyeléssel és narratív életútinterjúkkal igyekszem megismerni, feltérképezni és tudományos kontextusban interpretálni a szélsőjobbboldali diskurzus reprodukcióját, stratégiáit.

A kutatás az Európai Unió és Magyarország támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával a TAMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretei között valósult meg.

16:45-17:15

Lőwi Ildikó (Kodolányi János Főiskola)

A Nyugat legnagyobb kollektív kudarca avagy a multikulturalizmus sajátos érvényesülése Bosznia-Hercegovinában

Előadásomban a délszláv háború okán Bosznia-Hercegovina múltját, jelenét és jövőjét vizsgálom. A multikulturalizmus folyamatos térhódításával egyre inkább új típusú kihívásokkal kell a világunknak, nem kevésbé az Európai Uniónak szembe nézni. A Nyugat-Balkánon permanensen jelenlévő etnikai-vallási kulturális ellentétek nem illenek bele az európai polgár multikulturális világába. A vizsgált ország és szomszédai számára ez az egyetlen útja az Európába való belesimulásnak. Prezentációmban kutatom az okokat, miért értékelte a Nyugat hatalmas kudarcnak a boszniai béketeremtés folyamatát és milyen sajátosságai vannak a kultúrák együtt élésének Bosznia-Hercegovinában.

Előadásom első részében vizsgálom a boszniai nemzetállam történelmileg kialakult területi, etnikai, vallási megoszlását, majd a vallás és a politika összefonódását, a vallás politikai tényezővé válását. Megindokolom, mi a keret, melyben a vallási, kulturális és politikai tényezők érvényesülnek a vizsgált területen. Hogyan lépett színre a vallás, mint politikai ideológia, és hogyan fejti ki hatását a boszniai multikulturalizmusban. Bemutatom a törésvonal konfliktusok és háborúk sajátosságait, a rokon ország szindrómát. A daytoni békediktátum következményei és nem várt hatásai milyen formában jelentkeznek a vizsgált ország államszervezésében.

Dolgozatom második része az uniós politika Bosznia-Hercegovinát érintő irányát és elképzeléseit mutatja be. A témát érintő aktualitások után a vizsgált ország jelen biztonsági kihívásait és kockázatait vezetem elő a szakirodalom alapján. Bosznia-Hercegovina egyetlen „menekülő útvonala” az Európai Unió irányában képzelhető el. A rá szabott forgatókönyvek öt futurisztikus változata után az ország realista szemmel történő megvizsgálása következik. Zárásként megfogalmazódik az eddigi tények és a saját véleményem összehangolása.

Összegzésként kitérek a legfontosabb következtetések ismertetésére, majd előbb általánosságban, aztán a vizsgált országra vonatkoztatva célirányosan aktuális konklúziókkal zárom előadásomat.

17:15-17:45**Zsebe Blanka (Eszterházy Károly Főiskola)****Működő területi autonómiák tapasztalatai- a gagauz területi autonómia (Moldova)**

A Moldovai Köztársaság gagauz területi autonómiája kevésbé ismert Magyarországon. Céлом az autonómia létrejöttének és működésének bemutatása, valamint következtetések levonása mind a moldovai belpolitika, mind a nemzetközi kapcsolatok terén. Gagauzia – Moldova déli részének 1800 négyzetkilométeres gagauz nemzetiség által lakott régiója – 1994. december 23-án kapta meg autonóm státuszát. A 150 ezres közösségnek van közvetlenül választott kormányzója, saját törvényhozása, zászlaja, himnusza és címere – első megközelítésre mindene, amire a mérvadó európai kisebbségpolitikai gyakorlat alapján egy kelet-európai kisebbségnek szüksége lehet identitása és öngazgatása fenntartásához. Európában több, évtizedekre visszanyúló területi autonómia is működik (pl. Katalónia, Dél-Tirol, Krím) és a téma aktualitása nem látszik csökkenni. A nyugat-európai országok tapasztalatai azt mutatják, hogy a területi alapú hatalommegosztás jellemzően valamilyen konfliktus eredményeként valósul meg, és így a demokratizálódás jeleként értelmezhető. Ugyanakkor többen helytelennek tartják (Gross 2013) azt a szemléletet, miszerint az autonómia biztosításával a konfliktusok is eltűnnek a többségi, kisebbségi kapcsolatokból; az autonómia nem szünteti meg a konfliktusokat, azok a demokrácia természetes velejárói, viszont csökkenti a demokratikus kereteket meghaladó konfliktusok esélyét. A területi autonómia a központi hatalom és egy adott régió közötti hatalommegosztás egy formája, amelyben a hatalommegosztás magán hordja a fékek és ellensúlyok rendszerét.

A téma kimeríthetetlenségét, fontosságát és aktualitását bizonyítja az a tény, hogy február 2-án tartott népszavazásuk és annak eredménye nagy figyelmet keltett mind belpolitikai keretek között, mind nemzetközi szintén.

Magyarország határon túli kisebbségi közösségei közül többnek is folyamatosan napirenden tartott célja a területi autonómia elérése. Kutatásom e törekvésekhez is megkísérel hozzáadott értékkel szolgálni.

17:45-18:15**Németh Ferenc (ELTE TÁTK, Eötvös József Collegium)****Moldova és az "alsó milliárd"**

Paul Collier amerikai közgazdász 2007-ben jelentette meg *The Bottom Billion – Why The Poorest Countries Are Failing and What Can Be Done About It* (Az alsó milliárd – Miért buknak meg a legszegényebb országok, és mit lehet

ez ellen tenni) című könyvét. Alapvetése az, hogy valamikor egymilliárd, relatíve jómódban élő ember élt a Földön, szemben ötmilliárd szegénnyel; napjainkra azonban az ötmilliárd szegény 80%-a már az ún. „fejlődő országokban” él; a maradék egymilliárd ember pedig a „bottom billion” (alsó milliárd) része. Kutatásában négy nagy csapdát („traps”) elemez, amelyek a felzárkózás útját állják; ezek az alábbiak: belpolitikai katonai konfliktusok (polgárháborúk és puccsok), természeti erőforrásokkal összefüggő problémák, szárazföldre és ellenséges szomszédok közé zártság és a „rossz kormányzás”. Collier 58 országot sorol a „bottom billion” csoportjába; egyetlen európai államként Moldovát.

A szerző sem a műben, sem későbbi publikációiban nem részletezi azt a metódust, amely által – főleg gazdasági mutatók felhasználásával – meghatározta a csoportba tartozó országokat. Emiatt a kutatásom során releváns nemzetközi szervezetek (pl. ENSZ) széles körben elfogadott mérőszámait és definícióit fogom felhasználni. Elemzésem központi kérdése az, hogy Moldova – a collieri definíció alapján – továbbra is tekinthető-e a „bottom billion” részének. Feltételezésem szerint az állam az elmúlt években – az EU Keleti Partneriségének köszönhetően – a fejlődés útjára lépett, így kétségesse válhat, hogy 2013-ban is az 58 ország közé sorolhatjuk-e.

Kérdést vet fel, hogy a szerző miért hagyta ki az európai országok közül Fehéroroszországot; elemzésem során Moldovával hasonlítom össze az egykori szovjet tagköztársaságot, ugyanis véleményem szerint helye a „bottom billion”-ben sokkal megalapozottabb, mint Moldováé. Ugyanígy kitérek Moldova és nyugati szomszédja, Románia kapcsolatára is. A két állam között nemcsak a történelmi és nyelvi rokonság erőteljes, hanem az ország függetlenné válása óta megjelenő egyesítési törekvések is meghatározók; márpedig a „két román állam” egyesítésének terve meghatározza a jelenlegi román és moldáv bel-és külpolitikát, valamint az Európai Unióval való viszonyukat is.

Tudós-tanárképzés a Collegiumban

Helye: Nagyklub (Péntek 19:00-20:30)

19:00-19:30

Márki Herta (ELTE-BTK, Eötvös József Collegium)

Migráns gyerekek segítése a magyar közoktatásban

Az utóbbi években Magyarországon megnövekedett a migrációban élő külföld- azzal foglalkozom, hogyan tudnak ők a magyar iskolarendszerbe beilleszkedni. A külföldről érkező tanulók közül legtöbben a közoktatást választják, ahol az egynyelvű magyar iskolarendszerben kell megtanulniuk a

diákoknak érvényesülni. Nyelvi akadályoztatásuk miatt azonban a kezdetektől hátrányt szenvednek magyar anyanyelvű társaikhoz képest. A helyzet kezelésére még nem alakult ki megfelelő módszer, így felmerül a kérdés, hogyan lehet a migrációban élő gyerekekkel külön foglalkozni, hogyan segíthetünk nekik a nyelvi hátrány leküzdésében és tanulmányaik sikeressé tételében?

A nyugati jóléti társadalmakban, például Németországban és Angliában, korábban jelent meg a migráció fogalma. Így ezeken a területeken már szembesültek a problémával. Előadásomban kitérek a német oktatási rendszerben kipróbált módszerekre, ezeket járom körül, bemutatom; vajon átültethetőek-e ezek a magyarországi viszonyokra. Tanulmányok szerint ugyanis a gyerekek származása összefüggésben áll iskolai előmenetelükkel. Ezért fektetnek például Németországban nagy hangsúlyt a német nyelv fejlesztésére. Ugyanis a migráns családok a német nyelv csak egy köznyelvi formáját használják az otthoni környezetben, nem fordítanak figyelmet ezáltal az iskolában használt nyelvre: a szakszavakra, az írásbeliségre, a szövegek felépítésére vagy például a formai jegyekre. A nyelvi fejlesztés így már nem csak a német anyanyelvi órák feladata, hanem minden órán alapvetővé vált.

Végül konkrét esetekkel illusztrálom a problémát. Már második éve vagyok tagja egy programnak, amelyben mentorok segítik külföldi tanulók beilleszkedését az iskolarendszerbe. Főként magyar mint idegen nyelvet és németet tanítok nekik ill. szükség esetén korrepetálom őket más tárgyakból is tanítási időn kívül. Szeretnék rávilágítani egy-egy eseten keresztül, hogyan tudnak lépést tartani tanulmányaikban ezek a gyerekek magyar társaikkal. Eljuthatnak-e például egy elit iskolába? Be tudják-e egyáltalán fejezni a középiskolát? Milyen szinten birtokolják a magyar nyelvet, mennyi segítséget igényelnének a szaktárgyak megértéséhez?

19:30-20:00

Gombos Nóra Andrea (ELTE BTK, Cathedra Magistrorum)

Multimédiás eszközök a németórán

Kutatásom során azt vizsgáltam, hogy hogyan köthető össze hatékonyan a modern idegennyelv-oktatás két területe: az irodalomközpontú nyelvoktatás és a modern, multimédiás taneszközök alkalmazása. Leendő némettanárként fontosnak tartom a szakmán belüli új lehetőségek felfedezését, új perspektívák megnyitását mind saját jövőbeli pályám, mind az egész szakma számára. Kutatásom témája a német konkrét költészet (Konkrete Poesie) és az interaktív tábla együttes alkalmazási lehetőségei a németórán, az ajánlott didaktikai lépések és megfontolások megismerése és bemutatása, valamint ezek gyakorlati

megvalósítása volt. Abból az alaptézisből indultam ki, hogy a konkrét költészet és az interaktív tábla egymást kiegészítve hatékonyan, az óra tartalmát, a diákok tudását és képességeit gazdagítva alkalmazható.

A kutatás elméleti, előkészítő fázisában feltérképeztem a témához kapcsolódó szakirodalmakat (az irodalomközpontú nyelvoktatás fontos tételei, azon belül a konkrét költészet rövid története, jellemzői és hozadéka a tanórai alkalmazás során, valamint Bernd Kast didaktikai modellje mint lehetséges eljárás a konkrét költészet németórai felhasználására) és a multimédiás taneszközökben rejlő lehetőségeket, különös tekintettel az interaktív tábla pozitívumainak, valamint alkalmazási lehetőségeinek és feltételeinek vizsgálatára. Előadásom során rávilágítok azon nagy jelentőségű előnyökre, melyek kihasználása a modern tanórát a konkrét költészet új, eddig meg nem valósítható alkalmazásához juttatja el. A tábla a szemléltetés tökéletes eszköze, a manipulálható, dinamikus táblakép segítségével lehetővé teszi a konkrét költészettel való tanítás lényegét: az elemek mozgását, kiemelését, a szöveg átalakítását, variálását.

Empirikus kutatómunkám két lépésből állt. Először kérdőíves kutatás segítségével mértem fel jelenleg tanító némettanárok a témával kapcsolatos tudásanyagát, véleményét, esetleges tapasztalatait, hogy a didaktikai megfontolásokhoz, az egyes lépések kijelöléséhez kiindulópontot kapjak. Az eredmények, amelyeket előadásomban is összefoglalok, igazolták mind a szakirodalmi kutatás alapján megállapítottakat, mind a saját elvárásaimat. Mindezeket alapul véve állítottam össze empirikus munkám második részeként saját, kísérleti projektórámat. Munkám során nagy hangsúlyt fektettem a tanulási célok megfelelő kijelölésére és az interaktív tábla szerepére az egyes feladatoknál. Az előadás bemutatja a projektóra folyamatát, valamint a feladattípusokat a fenti két szempont alapján.

20:00-20:30

Garay Bianka (ELTE-BTK Eötvös József Collegium)

Szövegértési stratégiák fejlesztése a német mint második idegen nyelv oktatásában

Az angol mint lingua franca XX. században megindult térhódítása megkérdőjelezhetetlen. A szabad idegennyelv-választás lehetőségével manapság hazánkban is egyre többen tanulják az angolt első idegen nyelvként. Az angol nyelv elsajátítása a magyar anyanyelvű diákokat nagy feladat elé állítja, hiszen az idegen nyelv és az anyanyelv két külön nyelvcsaládba tartozik, így kevés hasonlóságot mutat. Az anyanyelvi ismeretek és az első idegen nyelv tanulásánál szerzett tapasztalatok megalapozhatják a további idegen nyelvek

elsajátításának hatékonyságát. A második idegen nyelv tanulása során a nyelvtanulók többek között akkor motiválhatóak, ha hasznosítani tudják a korábbi nyelvtanulási tapasztalataikat.

A modern idegennyelv-oktatásban kiemelkedő szerepet játszik a szöveg, mely alapvető eszközként szolgálhat új beszédtema bevezetéséhez, annak alapszókincsének illetve nyelvtani jelenségek prezentálásához egyaránt, hiszen az emberi kommunikáció szövegekben teljesedik ki. A szövegekkel való bánás alapvető feltétele a szövegek megértésének képessége. A tartalmi összefüggésekben való tájékozódáshoz és a szöveg egészének megértéséhez különböző olvasási stratégiák alkalmazhatók. A szövegorientált nyelvvoktatás egyik fő célkitűzése azon képesség fejlesztése, hogy a tanulók önállóan is képesek legyenek a szövegek megértésére és a tartalomra való reflektálásra.

A szövegértés szó, mondat és a szöveg egészének szintjén megy végbe, ezek egymásra épülnek és egymást feltételezik. Az egyes szavak jelentésének kikövetkeztetésére többfajta stratégia alkalmazható, ilyen például a szóképzés felismerése. A szóképzés minden nyelvben előforduló, univerzális jelenség, tehát a németet második idegen nyelvként tanulók is rendelkeznek már ilyen ismeretekkel. A kulcskérdés az, hogy ismereteikkel tudnak-e tudatosan bánni. Előadásomban azzal a kérdéssel foglalkozom, hogy a tanulók magyar, angol és német viszonylatban milyen szóképzési szabályokat ismernek, és ezeket az ismereteket a szövegértésben stratégiaileg hogyan tudják alkalmazni.

SZOCIOLÓGIA SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Péntek 18:30-21:00)****18:30-19:00****Némethné Csuta Virág Regina (ELTE TÁTK, Eötvös József Collegium)****Társadalmi nem, nemzet és a propaganda test-reprezentációi a Harmadik Birodalomban**

Az előadás alapját képező kutatás során azt vizsgáltam meg, hogy hogyan hatottak egymásra a társadalmi nemi viszonyok és a nemzeti törekvések a Harmadik Birodalomban, valamint, hogy ezt a kölcsönhatást milyen módon alakította, befolyásolta a politikai rendszer propagandája. Különös figyelmet szenteltem a női és férfi testek reprezentációinak, valamint ezek jelentőségének, valóságformáló szerepének bemutatására. A nemzeti lét kifejeződése szempontjából mind a női(es)ség, mind a férfi(as)ság fogalmait görcső alá vettem, rávilágítva az egész rendszert átítató propaganda szerepére e fogalmak és a fogalmak megtestesüléseként létrejövő ideáltípusok kialakítása során.

A társadalmi nemi viszonyok és a nemzeti törekvések kölcsönhatásának vonatkozásában az emberi test három funkcióját különítettem el. Ezek a test, mint a nemzet biológiai reprodukálásának eszköze, mint a nemzet reprezentálásának eszköze, és mint a társadalom feletti hatalomgyakorlás eszköze. A fő kutatási kérdéseimet is e három funkció mentén fogalmaztam meg.

Kutatásom során elsődleges forrásom az NS-Frauenwarte című női magazin volt, melyet tartalomelemzéssel dolgoztam fel. Megvizsgáltam, hogy a fent említett forrás milyen képet közvetít a nemiséggel felruházott emberi testről, milyennek alkotja meg az idealizált test képét, milyen szerepeiben ábrázolja azt, valamint hogy ez a kép milyen módon járul hozzá az identitásképződéshez és a nemzet reprezentálásához.

A test reprezentációit a testpolitika, a test felett gyakorolt kontroll, az engedelmességre való nevelés szempontjából is megvizsgáltam az illusztrációkon ábrázolt testtartások, mozgásformák, valamint a hétköznapi életbe is beivódott militarizált mozgásformák (pl. karlendítés) nemspecifikus elemzésével.

A másság elutasításának vizsgálata során elsősorban az „alsóbb rendűnek” titulált csoportok propagandabeli reprezentációját, ezen belül is a róluk alkotott testkép, ideáltípus, a nekik tulajdonított mozgásformák és testtartások szándékos torzításait elemeztem, azzal összefüggésben, hogy ezek a torzítások vajon célt értek-e a célközönségnél, és hogy vajon az üldözöttek csoportjainak mindkét nemét érintették-e.

A testnek, mint a biológiai reprodukció eszközének a vizsgálata alapvetően az eugenetikai diskurzus keretei között történt.

19:00-19:30

Török Csilla (Kodolányi János Főiskola)

A szekta: láz a társadalomban?

A szekták zárt közössége különlegesen nehezen megközelíthető a szociológiai kutatások szempontjából. Bár a tagok széles körben hirdethetik nézeteiket, azok belső logikája kívülállók számára nehezen érthető, illetve teljesen felfoghatatlan. Előadásomban azt a kérdést vizsgálom, hogy azok a döntési mechanizmusok, melyeket a vallásos mozgalmak – jelen esetben a Magyarországi Jehova Tanúi Egyház – a tagjaiktól elvárnak, milyen hatással vannak a köreikben nevelkedett fiatalok korai éveire, szocializációjára, és hogyan befolyásolja ez a folyamat későbbi felnőtt életüket. Az 1994-ben egyházi státuszt elnyert felekezet magyarországi történelmének rövid összefoglalása után bemutatom azt az indoktrinációs folyamatot, melynek a gyerekek ki vannak téve. Érzékeltetem, hogy milyen problémák származhatnak ebből a fiatalok életében, és miképpen jelent számukra csapdahelyzetet az egyház vízváltó belső törvényrendszere, mely sokakat a család és a vallási hovatartozás közötti kizárólagos választásra próbál kényszeríteni.

Saját kutatásom egy csoportos interjú kvalitatív és kvantitatív kiértékelésén alapul, melyet hét olyan fiattal folytatam, akik mindegyike a vallási csoportba épült családjaik második vagy harmadik generációjának tagjaként nevelkedett. Ennek következtében mind az elsődleges, mind a másodlagos szocializációs közegük jelentős részét a vallási mozgalom tagjai tették ki. A velük készített interjúból bepillantás nyerhető a kultusz belső életébe, mégpedig abból a szempontból ahogyan azt az interjúalanyok megélték gyermekként. A megkérdezett fiatalok mindegyike felnőttként szakított a csoport ideológiájával, így történeteik egy külső szemlélő nézőpontját tükrözik. Kutatásomban olyan kérdésekre keresem a választ, hogy az érintett fiatalok hogyan élték meg vallásos másságukat, sikerült-e beilleszkedniük, milyen erőforrásokat voltak képesek mozgósítani magukban, számíthattak-e a szüleik vagy tanáraik támogatására, illetve mit várnának vagy nem vártak volna az iskolai szociális segítő személyzettől. Kvantitatív módszerekkel vizsgáltam a családi, vallási környezet hatásait az egyes résztvevők iskolai teljesítményére és személyesen megélt érzéseire, valamint a szüleikkel, rokonaikkal való kapcsolatuk alakulását a kultuszból történő kilépésük vagy kizárásuk után.

Végezetül összefoglalom, hogy a szekta jelenléte milyen társadalmi problémák lázmérőjeként szolgálhat.

19:30-20:00**Kállai Krisztina (Kodolányi János Főiskola)****Emberkereskedelem az Európai Unióban**

Korunk egyik legaktuálisabb és egyben legösszetettebb problémája az emberkereskedelem, melynek létezésével az emberek többsége nincs tisztában. Éppen ezért előadásom célja, hogy összegyűjtssem és elemezzem a hazai és más Európai Unió országok szerepét és helyzetét a témát illetően. Előadásomat a legkiválóbb forrásokból készítettem, melyek között szerepel a UNICEF és az Eurostat legutóbbi felmérései és statisztikái. Fő hipotézisem, hogy van e jelentős különbség az embercsempészet és emberkereskedelem között, valamint, hogy az emberkereskedelem szervezett bűnözésnek tekinthető e, amennyiben igen, milyen prevenciós eszközök állnak rendelkezésre. Emellett a prevenció érdekében fontos kérdésnek tartom az emberkereskedelmet elkövető bűnözők praktikáinak összegyűjtését. Mára egyértelművé vált, hogy a globalizáció egyik legnagyobb kihívásai közé tartozik a migráció, és határon átnyúló szervezett bűnözés. Jövőbeli terveim között szerepel a Hadtudományi Doktori kutatásai-ban részt venni, így májusban élek is a felvételi lehetőségével. Kutatási témavezetőm, prof. dr. Sallai János, a Nemzetközi Közszerológiai Egyetem Rendőrtiszt Karának dékán-helyetteseként, volt határőrként elismert szakértője az illegális migráció okozta bűntényeknek, így számos, gyakorlatban alkalmazott elméletet és módszert ismerttetett meg velem. Témaválasztásom oka az aktualitáson kívül az a tény, hogy ez a borzasztó fogalom egy szerteágazó, egész világot, nemcsak egyes országokat érintő szervezett bűnözés, amelyre végleges megoldás a mai napig nem született. Bár számos EU-s, ENSZ és más hivatalos valamint, egyéni, civil szervezetek tettek már jelentős lépéseket a probléma megoldása érdekében, mégsem sikerült csökkenteni az emberkereskedelem mértékét. Vitathatatlan tény, hogy e jelenséggel szemben csak nemzetközi összefogással, határon átnyúló rendészeti és civil együttműködéssel lehet fellépni. Az emberkereskedelem – amely amellett, hogy rendkívül súlyos bűncselekmény, az emberi jogok, az emberi méltóság súlyos megsértése is – az utóbbi néhány évtizedben a nemzetközi figyelem középpontjában áll, s az ellene való küzdelem, a nemzetközi fellépés gondolata, és gyakorlata is több jelentős nemzetközi és európai dokumentumban is megfogalmazódott és testet öltött.

Hipotézisem fő kérdése, hogy valóban egy globális, szervezett bűnözésről van e szó, amely minden idők egyik legnagyobb nehézsége az egész világ számára. Léteznek e az áldozatok részére biztosított rehabilitációs eszközök és szervezetek, amelyek jelentős részét képeznék az emberkereskedelem csökkentésében.

20:00-20:30**Balázs Előd (Babeş-Bolyai Tudományegyetem,
Max Weber Szakkollégium)****A társadalmi faktorok hatása hivatásos labdarúgók transzferpiaci árára**

Összehasonlító vizsgálat a nyugat-európai klubfutball és a romániai, illetve magyarországi élvonalbeli fociligák transzferpiacára vonatkozóan

Az európai futball a világ legnépszerűbb sportja, amelyet ennél fogva átfogó gazdasági, társadalmi és jogi érdekek szövevénye hálóz be. Globális szinten a futballnak van az egyik legnagyobb volumenű munkaerőpiaca, szemléletes például, hogy a világ legnépesebb országai közé tartozó Brazíliának a kávé után a futballisták jelentik a második legnagyobb „exportcikkét”. A labdarúgás transzferpiaca egy hiperaktív, tranzakciók széles skáláját magába foglaló munkaerőpiac.

A kutatás központi kérdése az, hogy milyen tényezők határozzák meg a futballisták transzferpiaci árát, és hogy ezek között a tényezők között előfordulnak-e társadalmi faktorok. Hipotézisem szerint a mai modern futballban a játékosok klubváltásánál egyre hangsúlyosabb szerepet kapnak a hagyományos mutatók (teljesítmény, életkor, tehetség, stb.) mellett olyan tényezők, mint a játékos származási országa, reklámértéke, és hasonló társadalmi vonatkozású mutatók. Emellett szintén a modern futballra jellemző, hogy az ilyen transzferügyleteknek ma már jóval több aktora lehet, mint egy-két évtizede. Itt elsősorban a sportmenedzserekre és a játékosügynökökre kell gondolni, mint a transzferpiaci tranzakciók igazi „katalizátoraira”. Dolgoza-tomban interjúelemzés segítségével az ő szerepüket is bemutatom, néhány hazai (romániai és magyarországi) példán keresztül is.

Dolgozatom fő kutatási módszere a többváltozós regresszióelemzés, amellyel azt vizsgálom, hogy az egyes tényezők milyen mértékben befolyásolják a labdarúgók piaci árát. A vizsgálatomat két nyugat-európai elitbajnokság klubjaira, illetve a romániai és magyarországi élvonalbeli ligák klubjaira terjesztem ki, a vizsgálati horizontom az idei (2013-2014-es) szezont is beleszámítva az utóbbi három év. Ehhez egy SPSS-adatbázist használok, amely az említett fociligák játékosainak reprezentatív mintájából áll.

Kutatásom központi hipotézise az, hogy minél nagyobb tőkével rendelkezik egy klub, illetve egy bajnokság, annál inkább a labdarúgók tényleges képességeit veszi figyelembe a játékoskeretek erősítésénél, tehát a futball munkaerőpiacát hangsúlyosabban közgazdaságtani szempontok irányítják. Ezzel szemben egy európai mércével alacsonyabb színvonalúnak számító bajnokságban, mint a román vagy a magyar, lényegesen nagyobb a tranzakciók társadalmi-kapcsolati beágyazottsága, tehát a klubok jóval nagyobb mértékben járnak be társadalmi tényezők által meghatározott utakat a játékosvásárlásnál.

20:30-21:00**Haszeg Zoltán (Kodolányi János Főiskola)****Van-e létjogosultsága ma Magyarországon a szociális munkának a multinacionális üzleti szférában?**

Napjainkban a szociális munka egyre elterjedtebb, feladatköre és fontossága folyamatosan növekszik. „Klasszikus”, mindenki előtt ismeretes tevékenységei (pl.: gyermekvédelem, hajléktalanellátás, idős-gondozás, családsegítés, stb.) mellett azonban a mindennapi élet más területein is eredményesen alkalmazható lehet.

A globalizáció és a multinacionális vállalatok elterjedése, valamint a vállalkozások társadalmi felelősségvállalásának erősödése bizonyos mértékben a munkahelyek világát, illetve a munkahelyek és környezetük kapcsolatát is átalakította, aminek következtében új, eddig ismeretlen helyzetek, problémák jöttek létre.

Előadásom témájaként azt a – ma még újszerű, de mindenképpen érdekes – felvetést választottam, melynek lényege, hogy vajon van-e létjogosultsága a szociális munkának a multinacionális munkakörnyezetben, és ha igen, akkor mely területeken, milyen formában?

Tény, hogy méretétől és típusától függetlenül minden munkahelyen megjelennek különböző jellegű társadalmi problémák. Ennek oka egyfelől, hogy a dolgozók életük egy igen jelentős hányadát ott töltik, másfelől pedig az, hogy a vállalatok számára meghatározó a szűkebb és tágabb társadalmi környezetük. Ezért bekívánom mutatni hogy milyen további új társadalmi problémák megjelenésére számíthatunk egy multinacionális cégen belül (pl. migráció).

Elsődleges célom, hogy képet kapjak és adjak arról, van-e valóban helye, (és ha van, akkor hol van) a szociális munkásnak a multinacionális vállalatok struktúrájában.

Választ szeretnék adni arra, hogy a vállalati felelősség vállalás keretében, hogyan lehet – lehetne – beépíteni a szociális munkát mint well being-szolgáltatást egy munkahely dolgozóinak nyújtott belső szolgáltatásainak közé.

Végül, de nem utolsó sorban végig szeretnék menni a vállalati szociális munkás lehetséges munkaterületein – mint koncepció.

KLASSZIKA-FILOLÓGIA SZEKCIÓ**Helye: Nagyklub (Szombat 8:00–10:45)****8:00-8:30****Soós Kinga (Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium)****Livius, a történetíró mint narrátor**

Dolgozatomban Titus Livius *Ab urbe condita* címmel ellátott művének II. könyvében vizsgálom a narrátori pozíciókat, azok váltakozását, kifejezetten a történetíró mint narrátor hangjaira koncentrálni, amely ugyan látszólag a történettől független, álláspontom szerint azonban a történeti fikciót erősíti.

Livius történetírói statusa saját korában is egyedi, egyrészt mivel ő nem római származású, Pataviumból érkezik Rómába, ennek kapcsán a Pollio által megfogalmazott *patavinitas* jellemzi, ami szigorú erkölcsi öntudatra és sajátos nyelvezetre utal, másrészt mivel „főállású” történetíró, nem vállal hivatalt. A szerző tekintélyét félretéve – azt vizsgálva, hogy milyen elbeszélői pozíciókat érhetünk tetten a szövegben – is érdekes eredményre juthatunk.

Az általános elbeszélői pozíció a műben egy mindentudó heterodiegetikus narrátor pozíciója. A heterodiegetikus elbeszélésmódot olykor hirtelen kitekintések törik meg, amikor a történetíró Livius jut szóhoz, magát a történetírás folyamatát beszéli el, saját munkájára reflektál. Ezek vagy E/1-ben megfogalmazott kiszólások, korábbi történetírókra való hivatkozások, vagy olyan értékelések, amelyek az események lejegyzése közben fogalmazódnak meg. A narráció e „nullszintje” látszólag megtöri a történet folyását, álláspontom szerint azonban a fikció erősítésére szolgál.

A részletek, amelyek a szerző szempontjából indokolták, az olvasó szempontjából érdekessé teszik a történetet a történetíró leleményei. A történetíró érényei a korban a stílus és a történelmi hűség, vagyis a fennmaradt források közös nevezőre hozása volt, állításom szerint ezt ki lehet egészíteni azzal a móddal, hogy hogyan lehet a történelem feldolgozni kívánt részét egységbe kövacsolni az olvasó számára vonzó fikcióban. Úgy tűnik a történetíró Livius megszólalásai a szövegben, melyek megfogalmazásukban egyértelműen tetten érhetőek, a fikciót erősítik. Kigyűjtve, csoportosítva a II. könyvben a kiszólásokat tíz egyes szám első személyű, a narrátorhoz köthető kijelentést találhatunk, érdekes, hogy az állítványok nem túl változatosak: hétszer fordul elő az „invenio.”

Dolgozatomban ebből a perspektívából igyekszem részletesen megvizsgálni az *Ab urbe condita* második könyvét, a kutatás egy következő fázisában áttekinteni a liviusi narrátor esetleges előzményeit a történetírói hagyomány-

ban, illetve az ezen narrátori pozíciót (is) használó későbbi történetírók munkásságára gyakorolt hatását.

8:30-9:00

Szikora Patrícia (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

***Aeneam superat melior virtute Iohannes* – Corippus „római” főhőse**

Flavius Cresconius Corippus életéről igen keveset tudunk, pályájának főbb állomásait művei tartalma alapján tárhatjuk föl. A Kr. u. VI. század elején született az egykori Africa provinciában, majd első művének sikere után a bizánci császári udvarban élt, ahol II. Iustinus tiszteletére megírta másik, *panegyricus*-szerű epikus művét, szintén latin nyelven. Ez utóbbi, a négy könyvből álló *In laudem Iustini Augusti minoris* az új bizánci császár trónralépéséről és consulságának első napjairól szól. Az előbbi, nyolc könyvből álló *Iohannis seu de bellis Libycis* pedig késő antik hőseposz, amely Iohannis Troglita virtusának és pietasának állít emléket – a ductor Iustinianus parancsára érkezik Africába, hogy fölszabadítsa azt a barbár mór uralom alól. A kutatás főként a mű topográfiai és etnográfiai jelentőségét hangsúlyozza, a költői érdemeket viszont részben ma is elvitatja. A szigorú meggyőződés alapja a keresztény értékrendet csupán közvetve érintő, sokkal inkább a nagyeposzokat idéző stílus nyilvánvaló és sikeres másolása. A költő ugyanis elsősorban Vergilius, Lucanus és Claudius Claudianus műveire támaszkodva építi föl az eseménysort, az értékrendet, de még a főhős jellemét is. Nem csupán a szerkezet, a szóhasználat vagy az egyenes allúziók kapcsolódnak a római epikus hagyományhoz, hanem a *katalogusok*, *enumeratiók*, *ekphrasisok* tömkelege és a párhuzamos jelenetek átszövése is. Corippus már a *prooemiumban* egyértelművé teszi: elődjével, Vergiliusszal ugyan nem ér föl, ám főhőse, Iohannis messze túlszárnyalja Aeneast. Mind a nyolc könyvben könyörögve vagy hálásan imádkozik, az Úrnak szentelt napon nem csatázik, döntéseit nem kérdőjelezi meg katonái, személyisége mentes a *furortól*, ismeri a kegyelmet. A mű több az *Aeneis* stílusának keresztény elemekkel kiegészített, üres utánzásánál: a római értékrend épp így áthatja az Africa fölszabadításáért vívott harcot, s Iohannis nem csupán keresztényként a pogányság, hanem rómaiként a barbárok ellen is harcol. Iustinianus Anchises szavaival bocsátja útjára a hadvezért, aki mellett ott van édesapja és fia is, s mindvégig a kötelességtudat hajtja előre, miközben Trója mellett elhajózáván őseiről is megemlékezik. Az *Aeneis* VI. énekéből ismert célkitűzés egyértelműen meghatározta Corippus költői attitűdjét, hiszen a *parcere subiectis et debellare superbos* elve később II. Iustinus császártól is elhangzik.

9:00-9:30**Horváth Balázs (ELTE-BTK, Eötvös József Collegium)****Kazinczy Ferenc *Sallustius*-fordítása**

A széphalmi remetéről ma általában nyelvújító és irodalomszervező működése jut eszünkbe, kevésbé írói és költői tevékenysége, még kevésbé műfordítói munkássága. Bár úgy gondolta, olyan korban élt, amikor idegen művek magyarra tolmácsolásával tehetette a legtöbbet a magyar nyelvért, átültetései nem kerültek be kanonikus műfordításaink közé. Ironikus módon fordításai közül is legelhanyagoltabb az a műve, amely a legkedvesebb volt számára, és amelyen a legtöbbet – közel harmincöt évet – dolgozott. Munkáját hol a Danaidákéhoz, hol Ixióon kerekéhez hasonlította, egész életében csiszolta, újra és újra átdolgozta. A mű napvilágra kerülését nem érthette meg, csak posztumusz jelent meg, azóta pedig nem lett újabb kiadása, így teljes ismeretlenségre kárhoztatott a mű.

Előadásomban e méltatlanul elfeledett munkát szeretném bemutatni. Kazinczy levelezésén keresztül áttekintem a mű keletkezését, Kazinczy neoklasszicizmusát, fordításra vonatkozó nézeteit, röviden ismertetem a forrásszöveget, végül pedig magával a fordítással foglalkozom. A kiterjedt levelezés és a több fennmaradt kézirat alapján részletesen rekonstruálható az alkotás és a javítgatás folyamata, sőt Kazinczy fordításelmélete is, mely szerint a műfordításra elsősorban a nyelvújítás miatt van szükség, valamint, hogy a lefordított nyugati klasszikusok mérceként állhassanak az éppen kifejlődő nemzeti kultúra előtt. „Silány originál” helyett előbb „mesteri copiát” kell alkotni Kazinczy – winckelmanni eredetű, ám több tekintetben sajátos – neoklasszicizmusa szerint. Szerinte minél közelebb kell kerülni az eredeti szöveghez, „különösségeit” is át kell ültetni a célnyelvre. Mindez jól látható a fordítás latinizmusában (mind a szókincs, mind a szintaxis esetében), egyedi archaizálásán, valamint Sallustius stílus-sajátosságainak visszaadásán (brevitas, varieta, disharmonia, különböző retorikai alakzatok, stb).

9:45-10:15**Vincze Judit (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Szirének szóban és képen**

A szirének a görög mitológia világából jól ismert lények, akik csábító énekükkel halálos veszedelmet jelentenek a hajósoknak. Az irodalmi hagyományban Homérosznál találkozunk velük először. Az *Odysszeia* XII. énekében (Hom. Od. XII. 39–54, 154–200) háromszor hangzik el a sziréntörténet. Először Kirké figyelmezteti Odysseust a találkozás veszélyére, elmondja neki, mire számíton, amikor a szirének szigete mellett hajózik el, de elárulja azt is a

hazafelé tartó trójai hősnek, hogyan győzheti le a csábító ének varázserejét. Később, már a szirének szigete felé hajózva Odysseus mondja el társainak, mit tudott meg az istennőtől, s csak ezután halljuk, hogyan történt a találkozás, mit énekeltek a szirének, és hogyan tudott a „leleményes férfi” a csábításnak ellenállva továbbhajózni.

Az Odysseia sziréntörténetének megértéséhez, a háromszori elbeszélés egymáshoz való viszonyának megragadásához fontos tájékozódási pontot nyújthat az epizód narrációjában megfigyelhető összetettség felismerése és végigkövetése, ezért előadásom első felében a narratológia eszköztárát felhasználva elemzem ezt a szövegrészletet, különös tekintettel arra, hogyan váltakoznak az eposz adott szakaszában az elbeszélői és befogadói szerepek, s hogyan értelmezhető ebben a keretben a szirének éneke.

Előadásom második felében Odysseus és a szirének találkozásának néhány képi ábrázolását mutatom be. A vázaképeken a sziréntörténet állandó motívumai, melyek a homérosi elbeszélést idézik fel bennünk, az árbochoz kötözött férfi és vele szemben, szigeten vagy sziklaszirten ülő, emberfejú madártestű lények. Az egyes képek sajátos vonásait, egymástól való eltéréseit sorra véve szeretném megmutatni, milyen eszközökkel él az ikonográfia egy mitikus történet elmondásakor. Az adott történethez kapcsolódó gazdag képzőművészeti hagyomány áttekintése ugyanis lehetőséget ad arra, hogy a mitikus történetet mint kulturális jelenséget a szöveges forrásokon kívül más médiumon keresztül is megragadjuk.

10:15-10:45

Kovács István (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Egy katona levele Pannoniából

Előadásomban egy nemrég kiadott, hazánkhoz is kapcsolódó papirusztöredéket mutatok be. A papirusz egy Póleiön nevű, Pannoniában szolgáló legionárius Egyiptomba hazaküldött, görög nyelvű, feltehetően a Kr. u. III. századból származó levelét őrizte meg. A levélben a katona a családja iránt érdeklődik, panaszkodik, hogy már régóta nem kapott választ. A szöveget megvizsgálom a korabeli írásbeliség szempontjából néhány párhuzamos forrás segítségével, kitérek a korabeli „postaszolgálatra”, levelezési szokásokra, illetve a műveltség és írni-olvasni tudás kérdésére. A papirusz a pannoni katonai életről is tartalmaz adatot, melynek kapcsán röviden bemutatom a provincia katonai szerveződését, és az itt állomásozó legiók történetét. A levélben előforduló tulajdonnevek (családtagok, egyéb személyek) elemzése hozzásegíthet a levélíró társadalmi hátterének feltárásához. Az előadás során kitérek egyéb, helyi görög nyelvű szövegemlékek, feliratok, fémtablák bemutatására is.

FÖLDTUDOMÁNY ÉS TERMÉSZETFÖLDRAJZ SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Szombat 8:00–9:20)****8:00-8:20****Juhász Lilla (ELTE TTK)**

Whistlerekből származtatott egyenlítői elektronsűrűségek kalibrációja in-situ mérésekkel

A whistler-kutatás eredeti célja annak a közegnek – a plazmaszférának – a vizsgálata, amelyben e jelek tejednek. Ez a cél az AWDANet rendszer létrehozásával közelebb került. Jelen kutatás célja, hogy a Van Allen műholdak *insitu* méréseinek segítségével az elektronsűrűségek számításánál felhasznált modellek érvényességét vizsgáljuk.

PLASMON FP7-es projekt (melynek az AWDANet rendszer a egyik alapeleme) célkitűzése az űridőjárási modellek részleteit és előrejelzéseit pontosítsa, hangsúlyt fektetve a különböző fizikai folyamatok közötti kapcsolatok felderítésére, melyek az űridőjárás különböző színterein – mint például a plazmaszféra – egyszerre vagy egymás után is megjelenhetnek.

Az űridőjárási modellek fontos paramétere a plazmaszféra elektronsűrűsége. Ennek pontos meghatározásához vizsgálnunk kell a *whistlerek* terjedésénél használt kritikus modellek helyességét, elsősorban a mágneses erővonal menti elektronsűrűség eloszlásának modelljét.

A fentiek vizsgálatára a Van Allen Probes (VAP) műholdak *insitu* méréseit alkalmazzuk. A VAP műholdak műszerei között szerepel az EMFISIS (Electric and Magnetic Field Instrument Suite and Integrated Science), amely az elektromágneses jelek három-három elektromos és mágneses komponensének mérésére is alkalmas.

Az erővonallal párhuzamosan terjedő *whistler*ből részleges inverzióval az itt alkalmazott modellek segítségével meghatározható az egyenlítői elektronsűrűség, amit összehasonlítunk az EMFISIS által mérttel. Különbségük jelzi, hogy az inverzió során alkalmazott erővonal menti eloszlás modell mennyire pontos.

8:20-8:40**Lukács Tamás (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)****Pórusszerkezetek NMR méréseinek szimulációja**

A mágneses magrezonancia (NMR) használata a földtudományokban az 1970-es években vált aktuális módszerré. Az atommagra jellemző Larmor frekvenciát mérve, meghatározható az adott térfogatban lévő fluidum összetétele. Az alkalmazott geofizikai kérdéskörben használata azért előnyös, mert szinte egyedüli módszerként képes a pórusméretek becslésére adatokat szolgáltatni. A mérés során a fázisban lévő atomok fázisvesztése detektálható az általuk generált változó mágneses tér alapján. A lecsengő Boltzmann-görbék transzformációjával állítható elő az ún. T2-eloszlásgörbe, ami a pórustérfogat eloszlásra ad lehetőséget. Ezáltal, ha ismert, valóságú pórusszerkezettel rendelkező szimulációt futtatunk, és vizsgáljuk az eloszlásgörbéiket, akkor a terepi mérés adatainak kiértékelése egyszerűbbé válik, ha ismertek egyes idealizált esetek. A szimuláció során, Monte Carlo módszerrel előállított, adott térfogatú elrendezéseket vizsgáltam. A módszer lényege, hogy az adott térfogatban, a kezdeti feltétel szerint egyenlő mennyiségű részecske található, így az eredő mágnesezettség egyértelműen összehasonlítható. A vizsgált térfogatok T2 görbéinek két fő komponense, az ún. térfogati T2 relaxáció, ami a térfogatban létrejövő különböző spin-spin fáziskoherencia-vesztés következménye, illetve a felszíni T2 relaxáció, ami a szilárd határral való ütközés és kölcsönhatás során létrejövő fázisvesztést jellemzi. Így az ismert lecsengési görbékhez illesztett exponenciális függvény koefficiensei és a vizsgált elrendezés között lehet korrelációt vizsgálni. A szimulációk során vizsgált 2 eset az ismert sugarú gömbök és laminált rétegek közötti különbség, valamint laminált rétegek nyílásvastagság függése T2 értékekben. A szimuláció során keletkezett T2 görbék összehasonlítása, valamint a T2- komponensek értelmezése képezi a dolgozat anyagát. Az ebből származó pórusméret eloszlás kiváló permeabilitás-becslést tesz lehetővé, ami rendkívül fontos közetfizikai paraméter. A felszíni NMR mérések során, az így kapott adatok megbízható becslést adnak a környezeti kérdésekben a felszín alatti vízáramlások helyéül szolgáló porózus közegekre.

8:40-9:00**Skoda Péter (ELTE TTK)****A Vardar-zóna egy peperites bazalt előfordulásának vizsgálata (Doboj-Jug, Bosznia-Hercegovina)**

Észak-Bosznia-Hercegovina területén, a Belső-Dinaridákban fekvő Ozren-hegység nemcsak politikailag, de tektonikailag is a határhelyzetűnek tekinthető; a Zágráb-Tuzla-vonal mentén érintkezik egymással két ofiolitos melanzsából álló övezet: a Dinári-ofiolitöv és a Nyugati-Vardar-zóna. A munkámban vizsgált terület ez utóbbiban található, Doboj városától délre. Az ott előforduló triász, párnaláva kifejlődésű bazalt megjelenése jelentős hasonlóságot mutat a Dinári-ofiolitövből jól ismert peperites fáciesű kifejlődésekkel. Mivel – szemben azzal a zónával – a Vardar-zónából nem írtak le részletesen korábban peperites kifejlődést, dolgozatomban e jelenség részletes jellemzésére és a belőle levonható következtetések fontosságára összpontosít.

A feltárásban peperites fáciesű, erőteljesen átalakult, kalciterekkel átjárt bazalt és a vele keveredett vörös színű üledékes kőzet jelenik meg, ami mellett egy vető mentén zöld színű, tömött illeszkedésű párnaláva fáciesű, spilitesedett bazalt jelenik meg. A petrográfiai vizsgálatok során megfigyelhető volt a kőzet interszertális szövete, s benne az óceánaljzati metamorfózis hatására teljesen albitosodott-kloritosodott hipidiomorf plagioklászok; a széttagolt, repedezett augitos összetételű piroxének; hematit; és a kloritosodott alapanyag. A peperitnél megfigyelhetőek még jelentősebb limonit, limonitosodott hematit kristályok. A bazalttal keveredő üledékes kőzetben albit és piroxén törmelékek jelennek meg orientáltan a kalcitos, limonitos mátrixban, melyek alátámasztják a nem konszolidált üledék és a láva keveredését a vulkáni folyamatok során. A minták teljesközet és klinopiroxén kémiai összetételéből következtethetően a vulkanizmus lemezen belüli alkáli bazaltos magmás működéshez köthető. A Dinári-ofiolitövből származó hasonló korú peperitek petrográfiai jellemzői alapján a vizsgált mintáknak a másik övvel való rokonsága megcáfolható. Ezt alátámasztják a rendelkezésre álló teljesközet kémiai adatok is, melyek előrehaladott riftesedési környezetet reprezentálnak. Hasonló peperites fáciesű feltárást a Nyugati-Vardar-zónabeli Északi-Kozara hegységben is felfedeztek, ám ennek kora késő krétára datálható, valamint képződése szigetív mögötti medencéhez köthető. A fenti megfigyelések alapján az Ozren-hegység ofiolitos masszívumának akkréciós melanzsában található, szubmarin, lemezen belüli alkáli bazaltos vulkanizmus a Nyugati-Vardar-zóna fejlődésének egy új fázisába enged bepillantást.

9:00-9:20**Szokol Adrienn (ELTE TTK)****Barlangi monitoring a pilisi Ajándék- és Legény-barlangban**

A védett – felszínen lezajló gyors változásoktól mentes – környezetben keletkező barlangi cseppkövekből akár 1000-100 000 évre visszamenőleg is információkat kaphatunk a növekedésük során bekövetkezett klimatikus környezeti viszonyokról (pl.: hőmérséklet, csapadékmennyiség, évszakosság, csapadék eredete, hidrológiai viszonyok). Azonban a cseppkövek különböző barlangokban, de akár egy barlangon belül is, eltérő módon rögzíthetik a felszínen bekövetkezett környezeti- és klímaváltozásokat a helyi földtani és hidrológiai viszonyoknak, paramétereknek (fedőtakaró vastagsága, mélység, szellőzőttség stb.) megfelelően. A barlangi monitoring ahhoz nyújt segítséget, hogy megismerjük azokat a folyamatokat, amelyek hatással lehetnek a cseppkövek képződésére, illetve megértsük azt a komplex kölcsönhatás-rendszert, amelynek során a felszínen tapasztalható klímajel csepegővíz közvetítésével megőrződik a cseppköben.

Előadásomban két pilisi barlangban (a Csévi-szirtek alján található Legény- és ellenpólusként a szirtek tetején mélyülő Ajándék-barlang) összesen tíz mintavevő helyen végzett monitoring előzetes eredményeit szeretném bemutatni, amely elengedhetetlen a cseppkövek által megőrzött izotóp-összetétel helyes értelmezéséhez. A monitoringot 2013 novemberében kezdtem el, ennek során havi rendszerességgel (minden hónap első napjaiban) gyűjtöttem be a mintákat. A mintagyűjtést követően az izotópméréseket az MTA CSFK Földtani és Geokémiai Intézetében végeztem az LGR LWIA-24d analízátor segítségével. Vizsgálataim során az izotóp-összetétel meghatározásán kívül, a barlangokban kihelyezett csepegés számláló műszerek négy helyszínen rögzítettek adatokat, illetve meghatározásra került a csepegővizek mennyisége, hőmérséklete és kémiai összetétele (pH, vezetőképesség, lúgosság, keménység, főbb ionok) is.

A monitoring során az egyes mintagyűjtő helyek vizsgált paraméterei különbözőséget mutatnak, mind izotóp- mind kémiai összetételben. Ez alól a csepegővíz mennyisége sem kivétel, melynek azonban legnagyobb érdekessége, hogy egy termen belül is nagy variabilitást mutat. Amíg az egyik mérőponton nagyrészt állandó a csepegés mennyisége, addig a mellette – de ugyanabban a barlangi teremben – kijelölt mérőponton a csepegővíz mennyiségének havonkénti változékonysága meglepően nagy.

A vizsgált paraméterek közötti eltérések arra engednek következtetni, hogy sokkal összetettebb kölcsönhatás-rendszerrel rendelkező barlangokat tanulmányozunk, mint ahogy azt az előzetes alapadatok ismeretében gondoltuk volna.

TÁRSADALOMFÖLDRAJZ SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Szombat 9:40–11:00)****9:40-10:00****Konkoly Sándor (Pécsi Tudományegyetem, Szentágothai János Szakkollégium)****Újabb rejtélyes erőd a Mohácsi-szigeten**

A Mohácsi-sziget északi részén, Vári-pusztá térségében alaphegységi kibúvás karbonátos rétegei érik el a felszínre. Az alluviális üledékekből előtörő szigetrög csupán az utóbbi évtizedekben került a geológia látóterébe, jelentőségét, sőt létét sokáig megkérdőjelezték. A földtani vizsgálataim során kerültek elő olyan adatok, amelyek egy történelmi időkbe nyúló épített erősség maradványait sejtetik a triász időszakos kristályos mészkő elfedett vastagpados rétegein.

Munkámban röviden bemutatom e sajátos képződmény történetét, majd elsőként annak Dunához fűződő kapcsolatát vizsgálom. A földtani feldolgozás közben előkerült néhány szórványadat alapján kísérletet teszek a mészkőszirten álló egykori erődített objektum eredetének meghatározására. Középkori oklevelek, beszámolók, régi térképek alapján vizsgálom annak ókori- és középkori vonatkozásait. A történelmi háttér kutatását primer dokumentumok elemzésével, dűlőnév-kutatások eredményeit felhasználva, terepi munkákkal kiegészítve végeztem. A munkát régészeti célú légi fotók, a területről gyűjtött szórványleletek, digitális terepmodellek és geofizikai mérések is segítették.

Eredményként elmondható, hogy a kibúvás környezete a 380 m²-es területű sziget legmagasabb pontjaként mindig is lakott térszín volt, melyet a felszíni szórványleletek kétséget kizáróan igazolnak. A bronzkortól kezdve máig folyamatosak az emberi megtelepedés nyomai.

A szirttel együtt lebányászott erősség meglévő alapjai nagy valószínűséggel egy idáig ismeretlen római korú objektum maradványai lehetnek, amely a leletegyüttes – köztük „terminus post quem” értékű éremleletek, kerámia-töredékek, csatok, szegek, emailos ruhadíszek, hajtűk, stb. – alapján a késő római korban épülhetett. Az sem kizárt, hogy Florentia lappangó ellen-erődjét a vári-pusztai kibúváson kell keresni, hiszen földrajzi helyzete és stratégiai jelentősége révén a szigetrög alapot szolgáltat egy dunai átkelőhelyet védő, erődített objektum helyének kijelöléséhez.

A rejtélyes romok új megvilágításba helyezik a bizonytalan nyomvonalú Lugio-Partiscum kereskedelmi- és hadiút szigeten áthaladó ismeretlen szakaszát, hiszen magát az úthoz kapcsolódó átkelési pontot a szirtre emelt Dunaparti erősség védhette. Különböző korú, azonos léptékűre alakított térképek

illesztésével sikerült lokalizálnom a vár északnyugati sarokfalának pontos helyzetét, amelyet multielektrodás geoelektromos mérések is megerősítettek.

A római limes magyarországi szakaszának világörökségi helyszínné való nyilvánítása az előkészítés végső fázisában van. Ezért különösen fontosnak tartom a még feltáratlan, ill. lappangó limes objektumok kutatását, a ripa Pannonica védelmi rendszerébe való integrálását.

10:00-10:20

Mikle György (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)

Puszták a Kisalföld keleti részén – az egykori majorságok differenciálódása a XX. század folyamán.

Hazánkban a nagybirtokos arisztokrácia a jobbágyfelszabadítást követően elesett a státuszban alatta álló agrárrétegek ingyenmunkájától, a robottól. Az így fellépő munkaerőhiányt a bér munkások számának növelésével oldották meg. Az uradalmaknak a mezőgazdasági idénymunkák elvégzéséért fizetett summásokon, napszamosokon túl szükségük volt állandó munkaerőre, akik a birtokok körüli mindennemű munkát elvégezték és egész évben munkaadójuk rendelkezésére álltak. A gazdasági vagy uradalmi cselédség volt ez a csoport, akiket Illyés Gyula „a puszták népének” nevezett. A nagybirtok igazgatási központját képező majorok adtak helyet a legfontosabb uradalmi gazdasági épületeknek (kastély, magtár, gazdatiszti lak), valamint a cselédházaknak. Kiépülésük jellemzően az 1870-es évekre fejeződött be.

Ez a településtípus a második világháború utáni földosztást követően többé már nem töltötte be eredeti funkcióját, azonban nagy részük nem vált teljesen gazdátlanná. Többségük a mezőgazdaság szocialista átszervezése során létrehozott Állami Gazdaságok kezelésébe került. A szocializmus évtizedei alatt némelyek teljesen elnéptelenedtek, az egykori épületeket elbontották, mások viszont megtartották lakónépességüket, sőt egyesek önálló önkormányzati státuszra is szert tettek.

A különféle fejlődési pályák, az egykori uradalmi központok sorsának vizsgálata képezi előadásom témáját. A települések tipizálása során fenntartások nélkül sem a csoportos, sem a magános települések közé nem sorolhatóak be a puszták. Ugyanakkor a településföldrajz szemszögéből kevésbé feltárt képződményekről beszélünk. Már csak ezek a szempontok is izgalmassá teszik vizsgálatukat, arról nem is beszélve, hogy az 1920-as évekbeli Magyarországon a félmillió főt is meghaladta az uradalmi cselédek és családtagjainak száma.

Munkám a jelenlegi Komárom-Esztergom megye Kisalföld-peremi területén, vagyis a Gerecse, a Vértes, a Bakony, valamint a Duna által határolt térségben, tulajdonképpen a tágan értelmezett Komáromi járásban található

pusztákat veszi szemügyre. Célom a XX. század eleji állapotokból kiindulva megvizsgálni és összegezni az elmúlt száz év alatt az egykori majorokat ért változásokat és feltárni, hogy mi állhat a kialakult különbségek hátterében.

10:20-10:40

Tóth Zsuzsanna (Szent István Egyetem)

A Berettyó-Kálló köze tájtörténeti értékelése térinformatikai módszerekkel

A tájhasználat módja jelentősen összefügg az élőhelyek fennmaradásával, kezelésével. A napjainkban jelentkező klimatikus változások még inkább megpróbálják az élőhelyek fennmaradását. A fenntarthatóság kérdése kulcskérdéssé vált, ezért keresni kell az olyan tájhasználati módszereket, amelyek kapcsolódnak a természeti értékeink megőrzéséhez és egyben fenntarthatóak is. A megfelelő tájhasználat megválasztásához ismerni kell a táj adottságait, korábbi arculatát.

Dolgozatomban a Berettyó-Körös vidék egyik kistáját a Berettyó-Kálló közét vettem vizsgálat alá. Bemutattam a vizsgált terület jelenlegi képét és az ott kijelölt Natura 2000-es hálózatot. Térinformatikai módszerekkel vizsgáltam a mintaterületen bekövetkezett tájváltozásokat, melyet az ArcGIS 10 ArcMap szoftver használatával tettem. A térinformatikai adatbázis létrehozásához az Első Katonai Felmérést, Második Katonai Felmérést, és a jelenlegi állapotok kirajzolódásához egy az 1990-es években készített állami topográfiai térképet, valamint a Google Earth műholdas képeit használtam fel.

A történelmi kép felvázolásához, irodalmi forrásokat használtam, amelyhez a Bihari Múzeum szakkönyvtára, helytörténeti gyűjteménye nyújtott segítséget. A mai állapot bemutatását a topográfiai térkép, műholdképek mellett a területbejárás segítségével tettem. Létrehoztam egy táblázatot, amely a terület-használat változását mutatja be az 1780-as évektől, a vízrendezési munkálatokat megelőző időszaktól kezdődően. Az adatok alapján kikörvonalazódott változásokat értékeltem természetvédelmi szempontból. Legjelentősebb változás a vízhez kötődő élőhelyeket érintette, amelyeket a folyószabályozások, napjainkban pedig a szélsőségesse váló időjárási viszonyok befolyásolnak.

A Natura 2000 ökológiai hálózat részeként a kistáj élőhelyeinek nagy része pannon szikes sztyeppék és mocsarak kategóriába tartozik. Ezen élőhelyekre a szikes tavak képződése, jelenléte jellemző, a szikes tavak „ex lege” védettségüknél fogva magas értéket képviselnek. A vizsgált terület több szikes tóval is rendelkezik, esőzések alkalmával sekély szikfoltok alakulnak ki, amelyeknek időszakos fennmaradásuk a belvízelvezetés miatt nagyban lerövidül. A szikes tavak, wetlandek helyreállítására, fenntartására tettem javaslatot.

A kistáj másik meghatározó szerepét képviselő Berettyó és annak holdmeder és ártér rendszere, amely a vizsgált időszakban szintén jelentős változást mutatott. Régi mocsárvilága eltűnt, azonban a holtmedrek maradványai előtűnnek.

10:40-11:00

Makra Zsófia (Szegedi Tudományegyetem)

Szemben a trendekkel – Szuburbanizációs folyamatok Mórahalmon

Kutatásomban egy Szeged környéki, a szuburbanizáció által érintett településen, Mórahalmon megjelenő szuburbanizációs folyamatokat vizsgáltam, mely jelenség e település esetében kissé eltér az országos trendektől. A vizsgálat folyamán több szempont segítségével kívántam feltárni a településen zajló folyamatokat és azok okait.

A Móraalmi Kistérség lakójaként nagy érdeklődéssel figyelem a központi település, Mórahalom fejlődési menetét, a szuburbanizáció megjelenését, és a jelenleg is tartó folyamatot. Ezek a változások főként a város életére vannak nagy befolyással, de nem mellékesek a kistérségre gyakorolt hatások sem.

A szuburbanizáció általános jellemzőinek és hazai megjelenésének vizsgálata után a Szeged környéki, továbbá az ország szuburbán településeinek népességszámának alakulását tanulmányozom az elmúlt húsz évre visszamenőleg. A hazai folyamatokat tekintve a jelenség üteme a 2004-2006-os évektől kezdve lassulni látszik, ennek bizonyítása statisztikai adatok elemzésével történt. Ezzel szemben Mórahalmon a szuburbanizáció csak a 2000-es évektől kezdve indul el és a mai napig aktív. Az országos trendek megfigyelése során olyan szuburbán településeket kerestem, melyek hasonló fejlődési pályát futottak be, mint Mórahalom. Teljesen hasonló települést sem Csongrád megyében, sem az országban nem találtam, így néhány, fő jellemzőben hasonló települést vizsgáltam. Ezután Mórahalom speciális helyzetének okait igyekeztem feltárni, melyhez röviden bemutatásra került Mórahalom város történetisége, társadalmának felépítése statisztikai adatok segítségével. Külön elemeztem az elmúlt húsz év lakónépességének alakulását, a lakásállományi adatokat, illetve a vándorlási értékeket. Mórahalom dinamikus fejlődését biztosító fejlesztési irányok vizsgálatával kerestem a választ a szuburbanizáció motivációira, melyre különösen nagy hatással van a helyi önkormányzat fejlesztési politikája. A szuburbanizáció helyi érintettjeinek véleményét a Mórahalomra költöző lakosokkal készített migrációs kérdőív, illetve Mórahalom, valamint Bordány vezetőivel készített interjú segítségével határoztam meg.

E módszerek segítségével sikerült feltárnom néhány tényezőt, amelyek Mórahalom speciális helyzetét indokolják. A Mórahalmon jelenleg is zajló változások nagy hatást gyakorolnak a település életére. A folyamathoz nagyban hozzájárul a város dinamikus fejlődése, az önkormányzat tudatos fejlesztési irányainak köszönhetően, és ennek egyik pillére a turizmus mellett a szuburbanizálódás.

TÖRTÉNELEM SEKCIÓ**Helye: Nagyklub (Szombat 12:30–20:50)****12:30-13:00****Ternováczy Bálint (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****A boszniai püspökség korai története**

Bosznia területe a késő antik időktől kezdve állandó harcok színhelye, államok és vallások ütközőpontja mind a mai napig. Földrajzi fekvéséből adódó elszigeteltsége folytán az itt megforduló népek pogány, keresztény és eretnek tanai otthagyták nyomukat az itt élő lakosságon, és egymással elvegyülve Bosznia egy sajátos hitvilág született, amelyet mind az ortodox, mind a katolikus egyház eretneknek bélyegzett. Ezen hitet a követői, akárcsak világi függetlenségüket, makacsul védtek végig a középkor folyamán. Mindez ürügyül szolgált a szomszédos pravoszláv szerb és katolikus magyar, sőt a római kúria számára, hogy Boszniát az igaz hit védelmében saját befolyásuk alá vonják.

A boszniai latin püspökségre utaló első írásos emlék 1089-ből maradt fenn, az egyházmegye – néhány rövidebb időszaktól eltekintve – a raguzai érsekség suffraganeusa volt. Püspökei elsősorban boszniai születésűek voltak. A XIII. századra az egyházmegyében dülő eretnekség már olyannyira elburjánzott, hogy a pápa kénytelen volt legátusai által közvetlenül beavatkozni: 1234-ben IX. Gergely kivette a boszniai püspökséget a raguzai érsek joghatósága alól és saját maga alá rendelte, valamint az egyházmegye élére kinevezte Johannes Wildeshausen neves domonkos inkvizítort. A boszniai "eretnekek" makacsságát jól mutatja a tény, hogy Wildeshausen püspök alig egy év múlva lemondásra kényszerül. A pápa ekkor Pósa magyar domonkost ültette Bosznia püspöki székébe: ekkortól kezd megerősödni a magyar egyházi jelenlét a tartományban. Az eretnekek tevékenységének köszönhetően a püspök fokozatosan kiszorul Boszniából, 1239-re a dél-magyarországi Diakóvárra (ma Đakovo, Horvátország) kényszerül. IV. Béla magyar király kérésére a pápa a boszniai püspökséget 1247-ben a kalocsai érsek joghatósága alá rendeli.

Előadásomban összefoglalom a boszniai latin rítusú egyház történetét a kezdetektől 1247-ig, a kalocsai érseki szék lelki joghatósága alá kerüléséig.

13:00-13:30**Petrilla Gara Attila (ELTE BTK, Luther Otthon - Szakkollégium)****Budapest, a "bűnös város" - dualizmus kori fővárosunk vélt és valós bűnei**

Az előadás során fővárosunknak eddig a legtöbbször által nem, vagy nem eléggé ismert arcát pillanthatjuk meg: a bűnös (illetve bűnösnek vélt) Budapestet. A történet hivatalosan 1873. november 17-én kezdődött s a mai napig tart, mi azonban csak az első világháború kitöréséig vizsgáljuk a folyamatot. A legmarkánsabb változások ebben az időszakban is tökéletesen megfigyelhetők: kronológiai sorrendben haladva eléink kerül Budapest születése, gyors fejlődése, világvárossá válása, a magyar lakosság általi magasztalása, majd kárhóztatása.

A Pest, Buda és Óbuda egyesítésével létrejött főváros kezdeti, 270.000 fős lakossága pár évtized leforgása alatt közel egymillió főre nőtt, Budapest modern gyárvárossá alakult át, a mezőgazdasági produktivitás megduplázódott, s mindezekből kifolyólag a millenniumi időkig egyöntetűen az ország büszkeségének számított.

A századforduló környékén azonban gondolkodásmódbeli paradigma-váltás történt és egy mindent visszajára fordító vélekedés mentén (ti. hogy multikulturálissá vált fővárosunk valójában már nem is a mi fővárosunk) általánossá vált a negatív szemlélet. Ekkoriban alakult át a metropolisz „Duna gyöngyéből” „bűnös várossá” - történelmi léptékkal mérve szinte egy szempillantás alatt.

A kérdés adott: a városban keressük-e a hibát, vagy annak lakóiban? A bűnözésben, vagy az identitáskérdés megoldatlanságában? Tudjuk, hogy a kor átlagemberének gondolkodását, egész létélményét erősen befolyásolta a nagyvárosi polgárrá válással együtt járó elidegenedés érzése. Érdemes megvizsgálni: ez a személyes elidegenedés mennyiben vezethetett ahhoz, hogy az érzést a városra vetítsék ki annak lakói és így – a projekció révén – azt véljék maguktól idegennek?

Kitekintünk arra is, miként alakult ki a mai napig megfigyelhető Budapest-vidék konfrontáció, kölcsönös bizalmatlanság, esetenként lenézés; ennek okai szintén a vizsgált korszakra, fővárosunk ifjú éveire vezethetők vissza.

S hogy ne csak a feltételezett bűnökről legyen szó, az előadás második felében szót ejtünk a korszak valós kriminalitási viszonyairól is. Röviden tárgyaljuk a szegénység és bűnözés kapcsolatát, majd felvillantunk olyan területeket, mint a gyermekbűnözés, a kártya- és szerencsejátékok, a nagyvárosi prostitúció, klubokba szerveződő „perverzerek”, kiterjedt tolvajcélhek és pénzhamisító szervezetek, orgazdahálózat stb.

Tesszük mindezt első kézből kapott információkra támaszkodva, hiszen forrásaink zömét a kor két ismert írójának (egyben bűnüldözőjének) Tábori

Kornél rendőrtudósítónak, illetve Székely Vladimír, a rendőrségi sajtóiroda vezetőjének tekintélyes terjedelmű munkássága adja.

13:30-14:00

Balla Péter (Eszterházy Károly Főiskola)

I. Rákóczi György jelöltségének esélyei – Egy királyválasztás mítosza

A magyar historiográfiában a mai napig élénk vita övezi azt a kérdést, hogy 1648-ban I. Rákóczi György erdélyi fejedelemnek (1630-1648) mekkora esélye volt arra, hogy megszerezze a Lengyel-Litván Nemesi Köztársaság rendjeinek a támogatását, és ezáltal a lengyel-litván állam uralkodója legyen.

Ebben a kérdésben a magyar történészek véleménye megoszlik. Egyesek, úgy mint Szilágyi Sándor, Lukinich Imre Péter Katalin, Nagy László, R. Várkonyi Ágnes úgy vélik, hogy a „bibliás őrálló” fejedelem méltó kihívója volt (Waza) János Kázmérnak az 1648-as királyválasztáson. Arra hivatkoznak, hogy a protestáns (elsősorban svéd) és francia kapcsolatai révén bizton számíthatott a svéd és a francia uralkodó támogatására, és korábbi magyarországi hadjárata során elnyerte a lengyel és a litván, nem különben a porosz rendek jóindulatát, és csak a hirtelen bekövetezett halála akadályozta meg „Öreg” Rákóczit abban, hogy lengyel király-litván nagy fejedelem legyen. Mások – többek között a korszak ismert kutatói, Gebei Sándor, Ágoston Gábor, Oborni Teréz és részben Kármán Gábor – szerint Rákóczi György esélytelen volt a lengyel koronára, nem volt mögötte nagyhatalmi támogatás, és a belpolitikát formáló mágnességek sem álltak ki egyöntetűen az erdélyi fejedelem mellett.

Jelen előadásomban ehhez a diskurzushoz kívánok hozzászólni, és azt kívánjuk bemutatni, hogy az erdélyi fejedelem esélytelen volt a lengyel korona megszerzésére. A kérdést a lengyel belpolitika felől kívánjuk megvilágítani, amiről azok a történészek – még a közismert Lukinich Imre is –, akik Rákócziról mint esélyes jelölről nyilatkoznak, rendszerint elfeledkeznek.

Az előadás újdonsága, hogy egy eddig Magyarországon nem használt, 19. századi lengyel forrásgyűjteményben megjelent, verses formában megírt politikai röpirattal (*Lachrimae afflictiae Hungariae* [Paszkwil przeciwi zmarłemu Rakocziemu] – Magyarország siralmas könnyei [Rákóczi halála, szemben a rágalomokkal]) kívánja demonstrálni, hogy Rákóczi György a Rzeczpospolitában nemcsak esélytelen, de igen ellenszenves személynek számított.

14:00-14:30**Benkő Gábor (Miskolci Egyetem)****Az arisztokrácia karrierlehetőségei a 16. század második felében a Magyar Királyságban**

Az előadás célja egy a történelemben jól ismert, ám a korai történetét tekintve számos ponton kutatható és homályos történeti elemeket felvonultató család karrierjének vizsgálata. A XVI. század második felének időszaka azért is érdekes a kutató számára, mert, a három részre szakadt ország döntően új politikai struktúrájában kellett a nemességnek megtalálni a fennmaradás és esetleges felemelkedés útjait. Az előadásban elemezni kívánt Forgách család karrierstratégiája azért hallatlanul izgalmas, mert több utat egyszerre próbál megvalósítani, tehát a katonai- és egyházi karriert is felépítik a család fiúgyermekének életében. Emellett a család története azt a remek alkalmazkodókészséget is mutatja, ahogyan az udvarba vezető utakat is sikerült megtalálniuk. Az előadás a család XVI. század stratégiáit, kapcsolati hálóját, valamint felemelkedésének buktatóit, a nemesi társadalomban elfoglalt helyét mutatja be. Két generáció munkáját ismerhetjük meg az előadásból: Forgách Zsigmond alapozó tevékenységét, mellyel megteremtette a kereteket a család számára az arisztokráciába való emelkedéséhez, tekintettel a politikai- közéleti pályájára és a kapcsolati hálójára, melyet a források alapján sikerült felderíteni. Fontos helyet foglal el családi stratégiája is, valamint az, hogy Zsigmond idejében a Forgách család milyen birtokállománnyal bírt. A második generáció munkásságából az előadás Forgách Ferenc és Simon szerepét ismerteti a család felemelkedésében, bemutatva pályájuk a téma szempontjából meghatározó állomásait. Ferenc esetében az előadás folyamán a közéleti pálya kerül előtérbe 1568-ig terjedően, ugyanis a téma szempontjából eddig a pontig mutatható ki Ferenc hatása a család emelkedésében. Forgách Simon elsősorban katonai tevékenysége az előadás központi eleme, tekintve, hogy az ő munkássága volt a vizsgált időszakban a legmeghatározóbb a család életében a vagyoni és hatalmi gyarapodás tekintetében, épp ezért az előadás során bemutatásra kerül Simon feltárt kapcsolati hálója, valamint az általa szerzett birtokállományok. Katonai munkásságának jobb megismerése érdekében bemutatásra kerül Simon itineráriuma az 1551 és 1568 közötti időszakból, melyet a források alapján sikerült elkészíteni.

14:45-15:15**Boda Attila (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****A máramarosi öt koronaváros privilégiumai és történetük a Rákóczi szabadságharc idején**

Előadásom forrásbázisa a Kárpátaljai Területi Állami Levéltár beregszászi fiókintézetében őrzött máramarosi öt koronaváros levéltárának iratanyagán alapul, amely a XIV. századtól kezdve a XX. század első évtizedéig kíséri végig a koronavárosok, Máramaros vármegye és egyben a történelmi Magyarország múltját.

A koronavárosok múltja történettudományi szempontból többnyire feltáratlan terület, történetük kutatásából 7-8 évtized is kimaradt. Azon külön jogállású, privilegizált egykori oppidumok közé tartoztak, amelyek a sóbányászat révén erőteljesebb fejlődést biztosíthattak maguknak a környező településeknél.

Mindössze két olyan településcsoportról beszélhetünk – most figyelmen kívül hagyva az ugyancsak közösségi jogokat élvező székeket, kerületeket – ahol a középkori jogokat alapjában véve a polgári jogig megőrizték. Az egyik az ún. alsó-magyarországi szabad királyi bányavárosok, amelyek közösségi viszonya 1863-ban szűnt meg. A másik a máramarosi öt koronaváros (Huszt, Visk, Técső, Hosszúmező, Máramarossziget) amelyek 1834-ben veszítették el kiváltságait a királyi kamarával szembeni pereskedésben.

A források alapján elmondható, hogy a Rákóczi szabadságharc idején a koronavárosok és a megye területén folyamatosan szerveződtek II. Rákóczi Ferenc ezredei, a helyi lakosság jelentős szerepet vállalt a hadak ellátásában és a máramarosi sóbányászat a szabadságharc kulcsfontosságú gazdasági erőforrásai közé tartozott.

15.15-15:45**Győri Gréta (ELTE BTK)****„Szamos mentén, angyalok földjén” – Szamosangyalos gazdaságtörténete, társadalomtörténete és térszerkezete a második világháborútól a rendszerváltásig.**

BA –s tanulmányaim alatt kezdett el érdekelni erőteljesebben a XX. századi magyar történelem, pontosabban a század második fele, a Rákosi és a Kádár- korszak, bár nem a politikátörténetre felé orientálódva, ugyanis érdeklődésem középpontjában a korszak gazdaságtörténete és gazdaságtörténete állt. Ez inspirált arra, hogy a BA képzést befejezve erről a témáról készítsek szakdolgozatot. Ezt a kutató tevékenységet szeretném összegezve a tudományos közösség elé tárnai a XV. Eötvös konferencián.

Munkám érdekessége a módszerek mellett a témaválasztásban is rejlik. A címben szereplő település egy Szabolcs – Szatmár – Bereg megyében található pár száz lelkes falu nem messze a román határtól. Témaválasztásomat motiválta egyrészt az, hogy ez a település mindig is közel állt a szívemhez, hiszen itt töltöttem a gyerekkorom egy részét, másrészt hogy kihívásnak éreztem a feladatot, hogy kutassam ennek a kis falunak a történetét. Előadásom első részében azt szeretném kifejtetni, hogy milyen eredményekre jutottam a népszámlálási adatok, és különböző statisztikai kiadványok adatainak értelmezése alapján, ebben a részben többek között az egészségügy, a demográfia, a foglalkoztatottság a központi témakör, de a helyi Kossuth termelőszövetkezettel is behatóbban foglalkozom, bár ez a tevékenység a termelőszövetkezeti tagok és a termelőszövetkezetek számában ki is merül. A téesz részletes működésével és a falu életének további vizsgálatával jelenleg az ELTE – BTK Történeti Kollégium keretein belül foglalkozom. Azonban az igazi érdekesség az előadás második felében várható, hiszen az oral history mint módszer alkalmazása rányomta bélyegét munkám második fejezetére. Ennek fényében a falu pár lakosával interjút készítettem, melyek közül kettőt a szakdolgozatomban is közzétettem. Ezeknek a beszélgetéseknek a célja a falu mindennapi életének a felvázolása volt, az interjú alanyok kiválasztásánál is törekedtem arra, hogy különböző társadalmi rétegek tagjai által nyerhessek bepillantást Szamosangyalos életébe. Ezenkívül mentális térképet is készítettem ezekkel a lakosokkal, ezeknek az elemzése, valamint a technika segítségével történő megjelenítése lenne a konferencián remélhetőleg elhangzó előadás központi része.

15:45-16:15

Sós János (ELTE-BTK)

Eötvös József oktatáspolitikája a dualizmus korában – ellenzéki szemmel

Báró Eötvös József munkássága a magyar oktatás szempontjából az egyik legkiemelkedőbb és talán legalapvetőbb is. Magyarország első kultuszminiszterének nevéhez fűzi, mind a tudomány, mind pedig a közvélemény a tankötelezettség bevezetését, a tanszabadság megteremtését. Neveléstörténeti szempontból vitathatatlan a jelentősége az 1868. évi népiskolai törvénynek – 1868: XXXVIII. tc. – így mikor tanári mesterszakos hallgatóként szakdolgozati témát kellett választanom kézenfekvő volt, hogy Eötvös József munkásságát veszem górcső alá.

Dolgozatomban a rendszerbe foglalt elemi oktatást és a tanítóképzés alapjait megteremtő törvény parlamenti vitáját, illetve korabeli újságok reakcióját tanulmányozom. Céлом mindezt az ellenzék – a szélbal, későbbi függetlenségi ellenzék – szemszögéből megtenni.

Tanulmányomban választ kívánok találni arra a kérdésre, hogy vajon az a függetlenségi ellenzék, mely 1867-ben a dualista rendszer alaptörvényeinek őszi, képviselőházi vitájában kifejezetten obstruáló, az építő kritikát nélkülöző magatartást folytatott és folyamatosan a kiegyezés rendszere ellen szólalt föl, ebben a magyar elemi oktatás kérdésében is hasonlóan cselekedett vagy a téma jelentőségénél fogva konstruktív, valódi ellenzéki szerepben jelent-e meg? Ezzel összefüggésben szeretnék kitérni a magyar Újság reakciójára is – párhuzamba állítva a Pesti Naplóval –, vajon az megegyezett-e a képviselőházban tanúsított szélbali magatartással vagy attól eltérően maradt az 1867-es hátrálató, romboló véleménynyilvánítás eszközénél?

A fenti kérdések megválaszolása mellett ki szeretnék térni a magyar oktatás XIX. századi általános helyzetére, Eötvös 1848-as törvényjavaslatának és a húsz évvel később megvalósult törvénynek a kapcsolatára, illetve a korban elhelyezni az 1868: XXXVIII. tc-t és röviden ismertetném annak végrehajtását, adott esetben meghíúsulását, reflektálva az esetleges korábbi ellenzéki – a parlamentben elhangzott és/vagy a sajtóban megjelent – aggályokra.

16:15-16:45

Szabó Zsanett (ELTE BTK)

Oktatáspolitikai elvek és elgondolások a dualizmus hajnalán

Az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk a magyar országgyűlés által elfogadott első olyan organikus törvény, mely az alapfokú oktatás szerkezeti alapjait rakta le és a kor lehetőségeihez mérten az egész közoktatás átfogó rendezését kísérelte meg. A törvényjavaslat elfogadásáig hosszú út vezetett. A klérus saját pozícióit féltve ugyanis minden eszközt felhasznált, hogy a javaslatot megbuktassa. Eötvös József, a törvénytervezet megalkotója már 1868. május 26-án megküldte javaslatát, az előszentesítési jogának gyakorlása végett Ferenc Józsefnek. Az elhúzódó országgyűlési viták, valamint bizottsági tárgyalások miatt azonban csak 1868. december 2-án szavazta meg a főrendiház a népiskolai közoktatás tárgyában megalkotott törvényt. December 5-én pedig elrendelték a szentesített törvény kihirdetését. Milyen alapelveket fektettek le e törvényben, valamint mennyiben jelentettek ezek az elvek novumot az ezt megelőző korok oktatási elveihez képest?

Az 1860-as években végbement a politikai viszonyrendszer megváltozása. Ausztria számára 1866-os königgrätzi vereség a kiegyezés megkötése felé billentette el véglegesen a mérleget.

Eötvös üdvözölte a kiegyezést, mert remélte, hogy egy a liberális Ausztriával létrejött államalakulatban a polgári átalakulás, a közoktatás polgári rendszerének kiépítése megvalósulhat. A népiskolai törvény elfogadása érdekében

Eötvös komplex argumentumrendszert artikulált és kompromisszumkészségéről tett tanúbizonyságot.

Az 1868. évi XXXVIII. törvény olyan fontos elveket fektetett le, mint a tankötelezettség, az iskolaállítás joga és kötelezettsége, az oktatás tartalma és célja, valamint tárgyi és személyi feltételeinek meghatározása. A társadalom minél szélesebb rétegeire kiterjedő oktatás szükségessége nemre, rangra tekintet nélkül már a XVII. században is megfogalmazódott, csakúgy, mint a nyilvános iskola és osztályrendszer, valamint a tanítási idő szabályozására és az oktatás tartalmára, a tanítási segédeszközök fontosságára vonatkozó elvek. Az oktatás legfőbb célja Eötvös József szerint a kor ismeretanyagát, alpműveltségét közvetíteni minden rendű és rangú ember számára, mert „a nevelés csak annyiban éri el célját, amennyiben az élet viszonyainak megfelel. Minden egyén csak akkor töltheti be helyét a társadalomban, ha úgy neveltetett, hogy képességei azon jogoknak és kötelességeknek megfelelnek, melyek társadalmi állásából következnek.” Ez a gondolat is megfogalmazódott már korábban, pontosan 1632-ben Johannes Amos Comenius *Didactica Magna* című művében.

A szabályozás újszerűsége a törvényi szinten való megfogalmazódásban, valamint az állam és az egyház, oktatásban betöltött szerepének kompromisszumos szabályozásában keresendő elsősorban.

17:00-17:30

Kádas István (ELTE BTK)

Egy udvarképes család szolgálatában. (A Semseiek familiárisai).

Előadásomban a benepossessionatus Semsei atyafiság középkori familiárisait vizsgálom.

A Semseiek Abaúj, Sáros és Zemplén megyék tekintélyes családjának számítottak, de Heves, Szabolcs, Torna vagy Borsod megyékben is voltak birtokaik. A családból Semsei (I.) László Mária királynő, Frank pedig Zsigmond és I. Ulászló aulicusa volt. Semsei Frank fia, (III.) László és unokatestvére, Vilmos Mátyás király udvari familiárisaként szolgált, ami az udvari lovagokat követő legrangosabb szintje volt a hierarchiának. Frank unokája, Ferenc pedig II. Ulászló kamarásaként viselt befolyásos tisztséget.

Az oklevelekben, különösen a 15. század második felére vonatkozóan megjelennek a Semseiek familiárisai is, így megvizsgálhatjuk, hogy milyen társadalmi rétegek szolgáltak egy jómódú atyafiságnál. A szakirodalom szerint a benepossessionatus nemesség mellett általában az adott megye elszegényedett kisnemeseit, egytelkeseit találjuk, de szolgáltak a Semseiek mellett szegényebb középbirtokosok is, valamint nem szabad megfeledkezni a jobbágyfamiliárisokról sem. Néhány okleveles adat arról is van, hogy a familiárisok milyen felada-

tokat láttak el a Semseiek szolgálatában. A család várral nem rendelkezett, de három jelentős uradalmuk: a sacai (Abaúj), a kereszteskomlói (Sáros) és a pazdicsi (Zemplén) fontos lehetőségeket rejtett a familiárisok számára, akik offciálisként vagy ügyvédként is megjelentek. Mivel az udvari nemeseknek meghatározott számú bandériumot kellett kiállítaniuk, a familiárisok között ezen egységek katonáit is megtalálhatjuk.

Erdemes megvizsgálni a Semseiek ügyeihez kijelölt királyi emberek körét is, ugyanis ezek az iktatásra, vizsgálat végzésére, perbehívásra kijelölt személyek, gyakran az érintett nemes familiárisai közül kerültek ki. Szintén érdekes, hogy mely megyék nemessége szolgált a családnak. Előadásomban ezeket a kérdéseket veszem górcső alá, igyekszem meghatározni a Semseiek mellett szolgálók körét, elemezve társadalmi helyzetüket, hogy szélesebb képet kapjunk egy udvarképes nemesi atyafiság szolgálattevőiről.

17:30-18:00

Legát Csaba (Szegedi Tudományegyetem, Móra Ferenc Szakkollégium)

A gyülekezési jog korlátozása Tisza Kálmán politikájában

Pályamunkámban a gyülekezési jog történetével foglalkozom, különös tekintettel a 171/1878. évi BM. sz. rendeletre, és annak keletkezési körülményeire.

A gyülekezési jog magyarországi kialakulása és fejlődése érdekes módon nem a jogalkotással, hanem a gyülekezési szabadság rendeleti úton történő korlátozásának megfigyelése során ismerhető meg. A közjogi korlátozásoknál mindig kimutatható valamilyen bel- vagy külpolitikai ok, vagy történelmi esemény, amely a kormányt, a miniszterelnököt vagy valamelyik minisztert rendeletalkotásra sarkallta. Tisza Kálmán 1878-ban a Képviselőház megkerülésével adta ki a gyülekezési jogot jelentősen korlátozó rendeletét, amit a dualista közjogi konstrukció stabilitását szem előtt tartva alkottak meg. A rendeletet a Képviselőház bevonása nélkül, a főispánokon keresztül érvényesítették, hiszen a kormányzati politika a dualizmus idején így jelenhetett meg leghatékonyabban a helyi viszonyokban, összhangban az 1870:XLII. tc.-ben biztosított közjogi garanciális rendelkezésekkel (pl. felirati jog). A kormánynak alapvető célja az volt, hogy a kiegyezéssel létrejött államszervezeti konstrukciót mindenekfelett megóvja, akár egy alapjog rendeleti úton történő korlátozásával.

A szélesebb áttekintés és a jobb megértés végett szükségesnek tartom bemutatni az 1870-es évek külpolitikáját meghatározó nemzetközi status quót, az orosz-török háborút, és a magyar lakosság ahhoz való viszonyulását, illetőleg az 1867-ben létrejött Osztrák-Magyar Monarchia közjogi konstrukcióját.

Kutatásom során felhasználtam a Képviselőházi Naplók és a Magyar Királyi Belügyminisztérium elnökségi iratainak dolgozatomhoz kapcsolódó anyagait, a dualizmus államberendezkedésével foglalkozó közjogi irodalmat (pl. Faluhelyi Ferenc, Tomcsányi Móric, Eöttevényi Nagy Olivér, Ferdinandy Gejza, Korbuly Imre, Kiss István és Boncz Ferenc művei), a vizsgált korszakhoz kapcsolódó külpolitikai szakirodalmat illetőleg a megjelent sajtótermékeket (pl. *Egyetértés*, *A hon*). Ismeretanyagom bővítéséhez alkalmam volt használni a TU Dresden egyetemi könyvtárban található szakirodalmat (pl. Andreas Rose, Friedrich Scherer, Stefan Kestler munkáit).

Előadásom célja, hogy bemutassam a gyülekezési jog magyarországi történetének egyik jogi szabályozását, az azt kiváltó kül- és belpolitikai eseményeket, és a fennálló közjogi viszonyok között a miniszterelnök által reakcióként megtett lépéseket primer és szekunder források alapján.

18:00-18:30

Angelovics Helga (ELTE BTK)

Vay Miklós királyi biztosi működése a koleralázadás idején (1831)

Előadásomban a jelentős konzervatív politikus Vay Miklós báró (1802-1894) pályájának egy viszonylag rövid alperiódusát, a parasztság csillapítása érdekében tett 1831. évi királyi biztosi tevékenységét szeretném bemutatni Heves, Gömör és Borsod vármegye területén. Vizsgálatom Vay munkásságának e korszakra történő korlátozását az a tény is indokolja, hogy erről még nem készült elemzés. Rövidebb, áttekintő, ismertető jellegű, összefoglalók születtek csak e témában. Először azonban vázlatosan bemutatom a kolerajárvány elterjedését, amelyhez szorosan kapcsolódik a lázadás is, illetve röviden tárgyalom Vaynak e három megyében az 1831. július 12-ei királyi biztosi kinevezését követő koleraügyi tevékenységének legfőbb aspektusait is. Ezt követően térek rá munkám gerincét adó témájára, a parasztlázadásra. Foglalkozom a parasztság helyzetével és a Felvidéken fellépő lázadásokkal is, amelybe a részletesebben vizsgálandó megyék is tartoznak. Ismertetem a Gömör vármegyei eseményeket, és minthogy vizsgálatunk központjában Vay Miklós személye áll, főként a lázadás elfojtása érdekében tett intézkedéseire helyezem a hangsúlyt. Továbbá, Vay kiterjedt levelezése (elsősorban Reviczky Ádám kancellárral) és a hozzá érkezett jelentések vizsgálata alapján rávilágítok Heves és Borsod vármegyében a megelőzés érdekében tett intézkedéseire is. Munkám során elemzem a királyi biztos és a vármegyei hatóságok együttműködését, egymással szemben támasztott elvárásait, illetve az esetleges felmerülő problémákat (levéltári források, határozatok, jegyzőkönyvek vizsgálata útján).

Végezetül a feldolgozott levéltári és nyomtatott források alapján értékelem Vay királyi biztosi működését.

18:30-19:00

Szabó Gergely (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A turáni gondolat – A turanizmus mozgalmának eszméje a XX. század első felében

A turanizmus, a kelet felé fordulás gondolata a magyar értelmiség körében egy nagy horderejű eszmei irányzat volt a huszadik század első felében. Ugyan 1910-ben létrejött a Turáni Társaság, illetve 1913-tól megjelent folyóiratuk, a *Turán* is, a mozgalom a szervezet 1946-os feloszlatásáig nem volt képes önálló politikai mozgalommá kinőni magát, profilja mindvégig megmaradt a tudományszervezés és ismeretterjesztés szerepkörében.

A „turaní gondolat” alapvetése egy nép-, illetve nyelvrokonsági megállapításban rejlik, miszerint létezik egy turáni faj, melynek tagjai az uráli és az altáji népeken túl például a kínaiak vagy a japánok is. Előadásom során részletesen ki fogok térni arra, hogy ez a koncepció miképp határozta meg a különböző tudományágak szemléletét, miféle történeti narratívát hozott létre, valamint, hogy ezt miféle propagandisztikus, retorikai megoldásokkal próbálták a társaság vezetői, legfőbbképpen Paikert Alajos beépíteni a köztudatba.

Látnunk kell azt, hogy ez az elgondolás már a korban is könnyen támadható volt, s fő elemeiben sem volt egyetértés a tudósok között. Triviális kérdés volt például a turáni őshaza helyének meghatározása is, amit a különböző szerzők eltérő helyeken képzeltek el. Mindezek ellenére látnunk kell azt, hogy a Turáni Társaság milyen jelentős orientalisztikai tudományszervező tevékenységet hajtott végre. A szervezet megjelenési lehetőséget biztosított a folyóiratában a téma kutatóinak, de ezen felül kezdettől fogva anyagilag támogatta az ázsiai expedíciókat, módszertani és nyelvi kurzusokat hirdetett. Ez nem volt véletlen, hisz neves Kelet-kutatók, így Chelnoky Jenő, Lóczy Lajos, valamint híres politikusok, például Teleki Pál vagy Esterházy Móricz voltak a társaság elnökségének tagjai 1914-ben.

A turanizmus mozgalma részben azért nem tudott politikai erővé válni, mert sosem volt egységes a személete. Ezt az is mutatja, hogy 1920-ban levált a Magyar Turán Szövetség és a Kőrösi Csoma Társaság. Különböző külpolitikai elképzelések jellemezték a turanistákat, így Paikert Alajos egyenesen egy germán-turaní népszövetséget képzelt el a pánszlávizmus visszaszorítására, míg a kevésbé radikális gondolkodású tagok a megelégedtek a turáninak tartott népekkel való szorosabb kapcsolattartással.

Előadásom tehát vizsgálni fogja a turáni gondolat eszmei hátterét, ezeken felül pedig a mozgalom tudományszervezésben és külpolitikában elfoglalt szerepét.

19:20-19:50

Jéri János (Debreceni Egyetem)

Porrajmos: a cigányholokauszthoz vezető út Nyíregyházán

Kutatásomban bemutatom azt, hogy Nyíregyházán milyen közigazgatási folyamatok vezettek el a helyi cigányok összeírásához és kitelepítéséhez. Vizsgálatomat kvalitatív szociológiai módszerrel végzem, az alábbi dokumentumokat elemzem: korabeli polgármesteri határozatok, Szabolcs Vármegye alispánjának levelezései, kilakoltatási határozatok, gazdasági hivatali határozatok, csendőrségi- és tisztiorvosi határozatok, magánlevelezések és a megye hetilapjában megjelenő cikkei. Kutatómunkám célja lokális szinten bemutatni a porrajmost.

Vizsgálati eredményeimmel sikerül tisztább képet kapni arról, hogyan születtek meg a városi cigányellenes határozatok, melyek a helyi cigány lakosság szegregációját is okozták. Kutatásom eredményeként sikerült szemléltetnem azt a folyamatot, amely a nyíregyházi cigányság tragédiájához vezetett. Deportált cigányok névsorait szeretném bemutatni, illetve azt hogy hova deportálták őket közigazgatási területen belül. Szeretném bemutatni a helyi közéletben prominens szerepet betöltő személyek szerepét a folyamat kibontakozásában. Illetve a lakossági levelek elemzésével korabeli lakosság szemlélet módját, illetve álláspontját a cigányok kitelepítésével és deportálásával kapcsolatban. Kutató munkám során sikerült Markovits Gyula Auschwitz túlélővel interjút készítenem, amelyben beszámolt az Auschwitz tábortól látott cigányokról. Elbeszélésében ún. „családi táborokról” számol be, amelyben nem választották szét a cigánycsaládokat, ha nem egy helyre, barakkba zárták őket. Korabeli térkép segítségével előadásomban be szeretném mutatni azokat a nyíregyházi helyeket, ahová letelepítették a helyi cigány lakosságot még a gettózásuk előtt, a szabolcsi közigazgatás által kiadott letelepítési igazolványok, és közigazgatási dokumentumok elemzése alapján.

A korabeli, helyi lapok tartalmának elemzésével be szeretném mutatni a cigányokról szóló helyi társadalmi diskurzusokat, közbeszédben való megjelenésüket.

19:50-20:20

Márkus Beáta (Pécsi Tudományegyetem)

„Malenkij robot” Baranya vármegyében – Döntési folyamatok a civil lakosság szovjet jóvátételi munkára mozgósításra való kiválasztásánál 1944/1945-ben

A közelmúltban újra a történeti vizsgálódás tárgyát képezi a köznyelvben a magyarországi lakosság, s ezen belül a német származású civilek „malenkij robotként” ismert szovjetunióbeli jóvátételi munkára szállításának eseménysorozata. Sok részlet azonban a mai napig tisztázatlan, közöttük az a releváns kérdés is, hogy milyen módon zajlott az érintettek helyi szintű kiválasztása: miért hajtották végre az eredetileg egységes sztálini határozatot a német származásúak Szovjetunióba mozgósításáról térségenként különböző módon? Hogyan kerültek a németként deportáltak közé magukat magyar nemzetiségűnek vallók, német nevű és németekkel házasságot kötő személyek, illetve leszerelt katonák; viszont miért nem került sor egységesen mindenhol az ilyenek deportálására is?

Az előadás e kiválasztási folyamatokat mutatja be Baranya vármegye példáján, ahol a korszak legnagyobb számú, és nemzetiségi életét tekintve a legaktívabb németsege élt; utóbbi következtében a térséget a deportálást megelőző években rendszeres konfliktusok jellemezték e német lakosság, és a korszak nemzetiségpolitikájának szellemében az őket asszimilálni kívánó magyar hatóságok közt.

Az előadás az 1944 decemberében, 1945 januárján történetekre fókuszál és különválasztja a deportálásra való kiválasztás során meghozott döntéseket, a német származás meghatározására adott kritériumokat, hogy azok mennyiben származtak a szovjet csapatoktól, mennyiben a végrehajtásban közreműködő magyar hatóságoktól, vagy éppen magától a helyi lakosságtól. Mindezt a vármegye földrajzilag és etnikai összetételét tekintve különböző részeiben: mind a „Sváb Törökországgént” ismert területhez tartozó, német többségű északkeleti járásokban, mind a „színmagyar” délnyugatiakban, illetve kitér arra is, miként maradhattak ki német falvak teljesen a deportálásokból.

A kutatás alapját elsősorban helyi, mindeddig feltáratlan levéltári dokumentumok jelentették, ugyanakkor abba a történetek minél alaposabb tisztázása céljából a rendelkezésre álló magyarországi és németországi források rendkívül széles köre is bevonásra került.

Az előadás legfőbb kérdése, hogy 1944 és 1945 fordulóján hol, ki számított német származásúnak Baranya vármegyében, illetve ezt ki és mi alapján döntötte el.

20:20-20:50**Joós Attila (ELTE-BTK)****Az iraki modernizációs kísérlet sikere és bukása**

A közel-keleti térség speciális földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően mindig is meghatározó jelentőséggel bírt a történelemben. E három kontinenst és a legfontosabb kereskedelmi útvonalakat összekötő területen olyan hatalmas birodalmak emelkedtek fel, mint a Bizánci Birodalom vagy az Oszmán Birodalom.

Az újkor és a kapitalista világrendszer kialakulásával a Közel-Kelet, mint a centrumhoz legközelebb eső periférikus régió, kiemelt figyelmet kap a később gyarmatbirodalmat kiépítő Nagy-Britannia és Franciaország külpolitikai törekvésében, a huszadik század pedig újabb elemmel bővítette a térség egyedülálló geopolitikai szerepét az itt található hatalmas kőolaj-és földgázkészleteknek köszönhetően.

Az elmúlt évszázad során három országnak adatott meg a lehetősége arra, hogy egy modernizációs folyamatot végrehajtva, és a térség vezető szerepét elérve felzárkózzon a centrum országokhoz. E három ország Egyiptom, Irán és Irak. E három közül véleményem szerint a legutóbbi ország kísérlete a legérdekesebb, ugyanis Irak került a legközelebb ahhoz, hogy mindezt megvalósítsa. Ez annak volt köszönhető, hogy egyrészt az iraki modernizációs kísérlet, a másik kettővel ellentétben, nem egy függő fejlődést mélyített volna el, másrészt ez a modernizáció eredményezte a legnagyobb átalakulást a saját társadalmi szerkezetében.

Az előadás célja e modernizációs kísérlet sikereinek, majd bukásának bemutatása, így legfőképpen Irak belső fejlődésére, átalakulására koncentrál. A felemelkedés kezdete az 1970-es évekre tehető, amikor is a gazdasági fennedülésnek köszönhetően az iraki életszínvonal egy nagy mértékű növekedésen megy keresztül, a bukás pedig az 1991-es öböl-háborúhoz köthető, amelynek következményeként Irakot olyan szankciórendszerrel sújtja az ENSZ, hogy az ország a külpolitikai mozgásterének elvesztésén túl egy gazdasági és szociális katasztrófába sodródik.

SZÍNHÁZTUDOMÁNY SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Szombat 12:30–14:30)****12:30-13:00****Bagdi Sára (ELTE BTK)****A Thália Társaság széthullása (1904-1908)**

Bánóczi László, Lukács György és Hevesi Sándor 1903-ban megalapították a Thália Társaságot. A Théâtre Libre és a Freie Bühne mintájára egy modern műhelyt kívántak létrehozni. Az elköteleződés a naturalista játéktílus mellett tudatos döntés eredménye, mellyel az alkotók a legfrissebb európai áramlatokhoz akarták kapcsolni a magyar színházművészetet.

A Thália Társaság négy éves működése során folyamatosan a fennmaradásért küzdött. A színház lassanként elvesztette budapesti játszóhelyeit, és vidékre szorult, de nem pusztán az anyagi nehézségek vezettek a társulat végleges felbomlásához. Arról, hogyan kéne vezetni a társulatot, a tagok között sosem volt egyetértés, de 1908-ra Bánóczi, Lukács és Hevesi is eltávolodott a naturalista színházeszménytől, és más-más elméletek iránt kezdett érdeklődni. A három alapító különböző célkitűzései a negyedik évre teljesen összeegyeztethetetlenek bizonyultak, és jóval túlnőtték társulatuk eredeti kereteit.

A Thália egy modern színházi vállalkozásnak indult, de alig, hogy elkezdték a munkát, az alkotók olyan törekvésekkel és irányzatokkal találták magukat szemben, melyek megkérdőjelezték addigi eredményeiket.

Bánóczi a kassáki programhoz hasonló társadalmi szerepben képzelte el a naturalista Tháliát. Fővároshoz írt levelében körvonalazódik népnevelő szándéka. „felvettük programunkba munkáselőadások rendezését, és ezzel az első kísérlettel kétségtelenül fontos kultúrmunkát végzünk, mert egy ország műveltségi viszonyainak igazi fokmérője nem a kiválasztottak nívója, hanem a nagy tömegek kultúrhelyzete. Már pedig jó daraboknak jó előadása bizonyára jelentékeny tényező műveltségük fejlesztésében.”

A Németországban tartózkodó Lukáccsal sokáig aktívan leveleztek a társaság tagjai, de 1908-ra Lukács teljesen felhagyott a színház ügyeinek intézésével, és ezután csak elméleti munkáira koncentrált.

Hevesi Sándort évek óta foglalkoztatták Gordon Craig munkái, mielőtt 1908-ban a két rendező elkezdett levelezni egymással. Levélváltásuk mutatja, hogy Hevesi már régen elvetette a színházi naturalizmust, és újabb törekvéseihez kevésnek bizonyultak a Thália lehetőségei. „A színművészet összefüggése a képzőművészetekkel - szinte ismeretlen. Én magam végeztem néhány szerény kísérletet — utoljára D'Annunzio *Holt városával* - körülbelül olyan rendezésben, díszletekkel és mozgatással, ahogy azt Ön képzelte el. De ma még egész színházművészetünk csak másolás, utánzat és nem az élet átlelkesítése.” – írja Hevesi.

13:00-13:30

Varga Nóra (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

„A nevetés manapság halmazati bűncselekmény,” avagy a Kísérleti Stúdió második előadása, a *Bábuk és emberek II.*

Az Állami Bábszínház az 1960-as években Szilágyi Dezső igazgatása alatt radikálisan megújította műsorpolitikáját és működését, ennek a folyamatnak az egyik markáns hiánypótló eleme volt a bábszínház saját bábszínész képző stúdiója, ezáltal pedig a hivatalos bábszínész képzés beindítása. Az itt tanuló stúdiósok a bábszínház színészeivel és rendezőivel együttműködve hozták létre progresszív, elsősorban a felnőtt közönséget megcélzó előadásait, amelyek általában több kortárs egyfelvonásos különböző kísérletező bábtechnikával való feldolgozásából álltak. Az elsőt, a *Bábuk és embereket* 1966 márciusában mutatták be a kamaraszínpadon, az etűdök Mrożek, Beckett és Weyrauch műveit dolgozták fel. Idővel a kísérletező szárnypróbálgatások sikeres, a nagyközönség számára is nyitott előadásokká váltak, ennek mesterpéldája a *Bábuk és emberek II.*

Kutatásomban ezúttal az Állami Bábszínház felnőtt Kísérleti Stúdiójának egy kiforrott, öt év stúdiómunkájából gyúrt produkcióját vizsgálom, nagy hangsúlyt fektetve a bábszínház műsorpolitikájára és a korszak kultúrpolitikájára. A *Bábuk és emberek II.*-t 1972. januárjában mutatták be, a „Kísérleti Stúdió hét bábgroteszkje” alcímmel. Előadásomban megkísérlem rekonstruálni ezt a hét egyfelvonásost és megvizsgálni jelentőségüket mind bábtörténeti, mind kultúrtörténeti szempontból, némiképp összevetve a *Bábuk és emberekkel*. A *Bábuk és emberek II.* több sajátos elemmel is bírt, például két magyar szerző művét is feldolgozták (Kosztolányi Dezső *A szörny című* darabját és Örkény István *Az óbudai ikrek* című novelláját alkalmazták színpadra), emellett pedig egy zenés groteszk, Ligeti György *Aventures* című műve is helyet kapott az előadásban.

Vizsgálatom egyik szempontja a hét bábgroteszket egy előadásként összetartó kohézió és ennek elemei, illetve a produkció kísérleti volta.

13:30-14:00

Biró Árpád (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Láthatatlan Kollégium)

A nemzet bányái

Mit jelent a nemzeti: minőséget, avagy műfaj(oka)t? A két lehetőséghez automatikusan értékítéletet is társít a közvélemény (nem alaptalanul): az első a katarzisélményhez kapcsolódik, a második azonban a Peter Brook által meghatározott „holt színház” fogalomkörébe rendeződik, amennyiben beszédmódjában az utópista nemzetelbeszélést kultiválja idejétmúlt és sztereotipikus fordulatai által. Ezeket a sztereotípiákat, előítéleteket emeli ki Székely Csaba és rendezi őket újra, úgy, hogy drámaszövegei a nemzeti elbeszélés új formáival, nyelvi és hatásbeli lehetőségeivel kísérleteznek.

Drámatrilógiájában egy rezervátum kel életre; de nem a hagyományápolás paradicsomi állapotainak természetvédelmi területe, hanem sokkal inkább a tétlenség karanténjába zárt lelkek „sinistra körzete”. A *Bányavirág*, *Bányavakság* és *Bányavíz* könyörtelen tragikomédiák, amelyeknek helyszíne a „másfajta Erdély”, az a hús-vér periféria, mely, bár vérbőségében túlmutat a bodoriánus tájakon, mégsem minősíti élhetetlen giccsé Erdélyt, a Székelyföldet, a magyarlakta területeket, végtére.

Hangsúlyosan érzékeny témát dolgoz fel a második darab, a *Bányavakság*. Ezúttal az ellehetetlenült (ellehetetlenülő) bányavidék korrump polgármestere kerül az események homlokterébe, akinek egy magyarul beszélő román rendőrt kell vendégül fogadnia, aki a községben működő ügyletek felgöngyölítése végett érkezik a kvázi-székely vidékre. Ez a „kvázi” fontos kulcs a szöveg irodalmi megértésében: nem szűkíti az értelmezési lehetőséget, hanem kiterjeszti azt; így, túl azon, hogy a román-magyar párbeszédok irrealizált kivonatát követhetjük nyomon, a drámaíró általános emberi, a többség-kisebbség ellentét jegyében megfogalmazódó helyzeteket láttat.

A szerző ironikus alapállása nem teszi lehetővé az ítélezést: a magyar-román szembeállítás itt nem merül ki egyik vagy másik nemzet felmagasztalásában (ahogy az példának okáért Wass Albert műveiben történik), sokkal inkább keresztmetszetét adja mindkét nemzet gögjének és gyakran alaptalan sértődéseinek. Florin, a rendőr és Izsák, a polgármester utolsó, heves vitatkozása a cselekmény fordulópontját és tetőpontját jelenti. A mindaddig békésen zajló együttlét utolsó pillanataiban kirobban a mindvégig lappangó feszültség;

kettejük dialógusa felsorakoztatja a köztudatban élő nemzeti sztereotípiákat, és kegyetlenül szembesít azzal, hogy egyikőnk sem jobb a Deákné vásznánál.

A megrendítő történeteket a humor lazítja élvezhetővé: sírva vigadunk saját ballépéseinken, hiszen Székely Csaba nevettetve okít, úgy, ahogy azt Molière-től tanulta, miközben jellemábrázolásban a csehovi modellt követi, nyelvi megteremtettségében pedig Parti Nagy Lajos nyelvhasználatához közelít. A közöny megszüntetése által szükségállapotot hirdet, és a rekeszizmok mellett a továbbgondolás reflexét is bemozdítja.

14:00-14:30

Muntag Vince (Károli Gáspár Református Egyetem)

„Nem bízható rájuk a jövő” – Mikó Csaba *Apátlanok* című drámájáról

Az előadás a fent megjelölt dráma lehetséges olvasási stratégiáival kísérletezik, elsősorban formanyelvi oldalról. A szöveg a Radnóti Zsuzsa által beszédoperaként jellemzett dialógusformát teszi meg makrokompozíciós szervezőerővé. Az iterációs alakzatok, a variációs ismétlés formái és a mondatok hosszaránya itt egész jeleneteket, referenciálisan pedig hosszabb időegységeket strukturálnak. Ez azt eredményezi, hogy a viszonyrendszer alakulása is a párbeszédkéhez hasonló ritmikus rend szerint zajlik. A pozíciók egymás változataiként, akár tükörképeiként is olvashatók. Cserélődésük, modulációjuk pedig mindig az egész rend újraíródásával jár, a mondatok ismétlésformáiéhoz hasonló hatással. Motivikusan ehhez a mitikus, a pszichologikus és a történelmi referenciák szintén ritmikus visszatérő játéka társul. A tematikus keret itt a család, amely az egyes tagok szólamai révén felkínál lehetséges egyéni sorsnarratívákat, ugyanakkor a viszonyok mozgatóiban nem nehéz meglátni bizonyos mitikus előképeket. S nem feledhető, hogy a cselekmény a rendszerváltás és 2010 közti történelmi időkeretben zajlik. Valószínű, hogy a szöveg olvasatai az említett rétegek összekapcsolási módja szerint jellemezhetők átfogóan. Az értelmezés ezt általánosítva az olvasást rituális-poétikai emlékezésformaként kísérli meg megragadni. S ha igaz ez a sejtés, akkor ez a magát nehezen kínáló partitúra a megfelelő kontextusok segítségével történetileg ismerősként mutatkozhat meg. A zárlat, ha marad rá idő, utalni fog rá, hogyan helyezhető el ez a poétika a kortárs magyar drámaírás néhány meghatározó teljesítményéhez (Térey, Nádas, Mohácsi) képest.

IRODALOMELMÉLET SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Szombat 14:45–16:45)****14:45–15:15****Uri Dénes Mihály (Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium)****A konzervativizmus kulturalitásának kérdései**

Előadásomban azokra a kérdésekre keresem a választ, hogy mit jelent és milyen hagyományokból táplálkozik a konzervatív kultúrabefogadás, valamint igyekszem problematizálni a „konzervativizmus” és a „konzervatív” szavak jelentését arra rámutatva, hogy nemcsak politikai beállítódást jelentenek, hanem egyfajta kulturális attitűdöt is jelölnek.

Ez az eredetileg politikai-filozófiai fogalom gyakran használatos a művészetekről szóló diskurzusokban is, általában negatív felhanggal: régies, avított szemléletet tükröz, s általában a modernséggel állítják szembe. Ám az ilyesfajta meghatározás igencsak problematikus, mert – viszonyfogalomként érte – bárki lehet konzervatív a vele szemben radikálisabb felfogásokkal szemben. A Nyugat a „konzervatív irodalommal” szemben határozta meg saját törekvéseit, majd ő maga vált konzervatívvá az avantgárd szemében; miközben például Kassák Lajos nyelvszemlélete semmivel sem volt „modernebb” a klasszikus modernség, vagyis a Nyugat első nemzedékének nyelvszemléleténél. Sőt, míg az általában konzervatívnak tekintett Kosztolányi a klasszikus modernről a későmodern nyelvszemlélet felé lépett el, addig ilyen irányú mozgás Kassák költészetében nemigen figyelhető meg.

Modernitás és hagyományörzés olyan dinamikus fogalompárok, amelyek a művészetekről szóló diskurzusok számára elengedhetetlenek, ám nem hierarchikus párokról van szó. A művészi modernség „számos alkotónál csak viszonylag rövid pályaszakaszra korlátozódott, mely után a korábbi kezdeményezők legjobb konzervatív pályatársaikhoz képest is erőteljesebben fordultak vissza a múlt örökségéhez.” – írja Szegedy-Maszák Mihály. Babits pedig, éppen Kassákkal és az avantgárdokkal kapcsolatban, úgy fogalmaz, hogy a művészetben „aligha nélkülözhetők a hagyományok: hisz a művészet lényege maga hagyományszerű momentumon alapul. A művészet bizonyos értelemben kifejezés, és olyan módon hat, mint ahogy a nyelv. A nyelv pedig régi konvenciók, azaz öröklött hagyománykincs segítségével érheti csak el célját.”

A konzervativizmus változó fogalom, jelentését az a környezet adja meg, amelyben használják. Így mást jelent(het) a politikai-filozófiában és mást a művészetekben; ám mindkét kontextusában kulcsfogalomnak tekinthető a hagyomány. Az előadás ezért a hagyományelsajátítás filozófiai problémaköré-

ben is el kívánja helyezni a fogalmat, elsősorban három gondolkodóra, Martin Heideggerre, Hans-Georg Gadamerre és Jacques Derridára támaszkodva, függetlenül attól, hogy e három filozófus politikailag „konzervatív” volt-e vagy sem.

15:15-15:45

Gyöngyösi Megyer (ELTE BTK)

Néhány szó Walter Benjamin irodalomkritikájának etikai értelmezhetőségéről

„Ha igen, akkor titkos megállapodás van köztünk és a valaha élt nemzedékek között. Akkor vártak bennünket a földön. Akkor valami *gyenge* messiási erő adatott nekünk, miként minden előttünk járó nemzedéknek is, s a múltnak így követelése van velünk szemben. E követelést nem lehet olcsón teljesíteni. A történelmi materialista tudja ezt” – írja Walter Benjamin történelemfilozófiai téziseinek ihletett soraiban. Előadásomban a habermasi „megmentő kritika” fogalmához polemikusan kapcsolódva annak bemutatására törekszem, milyen történelemfilozófiai és ismeretelméleti feltételezettsége, milyen metodológiai alapjai, s milyen etikai motívumai vannak Walter Benjamin irodalomkritikájának. Gerschom Scholemhez intézett, 1930 januárján megfogalmazott levelében Benjamin ismert módon azt a célt tűzi maga elé, hogy az immáron több mint ötven éve súlyát veszítő német irodalomkritikát megújítva a legnagyobb irodalomkritikussá válik. Ennek azon az akcidentális – bár kétségkívül nem elhanyagolható – tényen kívül, hogy a Frankfurter Intézethez benyújtott habilitációs dolgozatát elutasították, s így elesett az akadémiai pálya lehetőségétől, mélyebb, bölcséleti okai vannak. A konferencia-előadás szigorú időkeretét is szem előtt tartva, megkísérlem mind Benjamin irodalomkritikáinak, mind teoretikusabb igényű reflexióinak egy-egy aspektusát kiemelni, s azoknak kölcsönösen megvilágító bemutatását adni. Az értelmezés során elkerülhetetlen, hogy – Somlyó Bálint rendkívül találó kifejezésével élve – Benjamin „szegről-végről” marxizmusát is problematikussá tegyük, mely egyébként a Benjamin-recepció egyik legfókuszáltabb, bár kevés gyümölcsöző meglátást inspiráló részét képezi.

15:45-16:15**Kutor András (ELTE BTK, Mérei Ferenc Szakkollégium)****Episztemológiai narrációs struktúrák – irodalomtipológia**

Narratívumokat lehet aszerint osztályozni, hogy episztemológiai szemszögből tények milyen ontológiai osztályait felhasználva építkeznek mint leírások, denotációk. Ha az irodalmi műveket narratívumoknak tekintem, ennek megfelelően lehetséges egy irodalmi szövegtipológia felvázolása. Ebből nyelv- és korszakfüggő módon egy sajátos nyelv- és mentalitástörténet avagy nyelv- és mentalitásföldrajz fog kirajzolódni mint irodalomtörténet vagy irodalomföldrajz, amennyiben nem csak egy individuális alkotó géniusz megnyilvánulásainak bizonyultak az egyes szövegek ilyen téren, hanem az egyes szövegek egymással kor-, társadalomföldrajziság- és nyelvfüggő hasonlóságokat fognak mutatni, melyeket személyfölötti "szellemtörténet-gyanús" szövedékek határoznak meg. Nem egy-egy episztemológiai ontológiai osztály megléte vagy meg-nem-léte a hangsúlyos egy narratívumban, hogy milyen aspektusból írják le a létet vagy az emberlétet és a létezők létét, sokkal inkább ezen osztályok narratív szövegimmanens kapcsoltsági módja az érdekes, az egymáshoz való narratív viszonyuk, amely jellegzetes struktúrákba, struktúrák nyomán szerveződik, melynek nyomán narratív mentalitástörténetet és mentalitásföldrajzot lehet felállítani, s ezek paradigmatiszusos változatosságát vagy elváltozásait. Konkrét példákon fogom bemutatni a módszer lényegét és annak egyes irodalomtörténeti eredményeit. Hogyan viszonyulnak egymáshoz a Heian-kori irodalom megteremtette japán irodalmi hagyomány és a "háború utáni" irodalom alkotásai? Hogy néz ki mindennek fényében az európai késő középkor és kora újkor irodalma, illetve az újkor regényirodalma összehasonlítva a középkori európai irodalommal, melynek referencialitás-vonatkozásban állatorvosi lova lehetne Dante *Isteni színjátéka*? És milyen megvilágításba helyezi mindez Nemes Nagy Ágnes költészetének alapttechnikáit? Nem egy apriorisztikus elméleti kategóriakeret a ráhúzása a cél a szövegekre, az elemzés nagyon is "post eventum" alapon működik, olvasói tapasztalatok hívták életre. Ugyanis a paradigmaváltások egy kulturális hagyományon belül abban a tekintetben, hogy milyen társadalmi gyakorlatként adott episztemológia keretébe ágyazódnak be, illetve milyen episztemológiai elmélet szemszögeből teremődnek a narratívumok, ennek történeti elváltozásai és kultúrspecifikus különbözőségei gyakran úgy ütnek el az embert, a naiv olvasót, mint a vonat.

16:15-16:45**Dorcsák Réka (ELTE BTK)****A melankolikus indián alakja a náhuatl költészetben**

Világnézet, mitológia, vallás és költészet. Ezek előadásom fő fogalmai, melyeken keresztül szeretném bemutatni az ősi azték civilizáció irodalmának egy kis szelvényét: a melankolikus indián alakját a költészetben.

Ősi, más kultúrához tartozó irodalmat vizsgálni és értelmezni nem egyszerű feladat. Ahhoz, hogy egy kicsit is közelebb kerüljünk az akkori azték költészet helyes értelmezéséhez, fontos, hogy legyen egy átfogó képünk az aztékok világnézetéről, életfilozófiájáról. Mi más is adhatna nekünk hitelesebb képet, mint a mitológia: az adott kultúra mítoszainak összessége. Azon felül, hogy segítenek az aztékok világnézetében kiigazodni, a versek értelmezésében is nagy jelentőséggel bírnak.

A náhuatl nyelven írt versekben, függetlenül témától, stílustól, céltől, találkozunk a melankóliával, amely alapvető hangulata ezeknek a költeményeknek. Ez, a kettős érzelmet kiváltó, olykor betegségnek bélyegzett lelki állapot minden egyes azték versben fellelhető. A melankolikus, meditatív és reflektáló állapotba került indián, aki szinte felvilágosult filozófusként mereng az élet értelméről, illetve annak bizonytalanságáról. Ahhoz, hogy értelmezni tudjuk aggodalmának okát, a mitológiához fordulunk. A világ, és az ember teremtésének történetét, illetve népük kialakulásának mítoszáat vizsgálva próbáljuk megérteni létbizonytalanságuk okát. Később néhány konkrét azték, illetve spanyolra átírt versen keresztül elemezzük ennek a melankóliának képeit a költészetben.

A versek elemzése során néhány problémába ütközünk. Lehet-e mostani, európai szemmel értelmezni egy ősi kultúra irodalmát? Hogyan tudnánk hiteles képet adni egy olyan kultúra költészetéről, melynek darabjait egy közvetítő kultúrának köszönhetünk? Mennyire tekinthető hitelesnek egy spanyol átirat, illetve fordítás, és mennyiben hordoz tudatos nevelő szándékú elemeket? Mennyiben jogos a hajdan virágzó azték költészet fő alakját, az indiánt, a mi európai értelmezésünk szerint melankolikusnak nevezni?

Ezeket a kérdéseket is figyelembe véve talán még közelebb jutunk a helyes értelmezéshez. Azonban a merengő indián aggodalmai örök emberi tapasztalatot fogalmaznak meg, tértől, és időtől függetlenül.

INFORMATIKA SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Szombat 17:00–21:00)****17:00-17:20****Hevele Istvan – Hevele Balázs (Sapientia Egyetem, Kiss Elemér Szakkollégium)****d-VDBf: szoftver a DP problémamegoldó módszerprogramozási részének automatizálásához**

A dinamikus programozás (DP) egy általános módszer komplex, általában optimalizálási feladatok megoldására (számos tudományterületen) a feladat hasonló, kisebb részfeladatokra bontása által. Egy ilyen feladat megoldási stratégiáját egy funkcionális egyenletnek nevezett rekurzív függvénnel adhatjuk meg. Ennek a formulának a megadását a feladatmegoldás matematikai részének tekinthetjük.

A DP feladatmegoldás programozási része általában azt jelenti, hogy minden egyes feladat megoldására külön szoftvert írunk. A programozási rész könnyítése érdekében különböző speciális programozási nyelvek lettek kifejlesztve (pl. APL). Javaslatok születtek általános, a funkcionális egyenletet megoldó szoftverek készítésére is. Ezzel nemcsak szoftverfejlesztési időt lehetne megtakarítani, hanem nagy segítség lenne olyan kutatóknak részére, akik nem jártasok a programozásban. Sniedovich (2011) szerint, eltekintve egy pár sajátos szoftvertől, igazán általános DP szoftver jelenleg még nem létezik.

A DP megoldó szoftver gráfokat használhat a funkcionális egyenlet megoldásának reprezentálására. A feladatot egy függőségi gráf által átvisszük a gráfelmélet területére. Így bizonyos fokig a DP feladatok sokszínűségét is elrejtethetjük. Az eddigi megoldások általában egyszerű irányított gráfokat vagy Petri hálókat alkalmaztak. Az általunk kidolgozott szoftvereszköz d-gráfokkal dolgozik (speciális ÉS-VAGY gráfok), aminek eredményeként sikerült, hogy modellezzük a DP feladatok egy szélesebb skáláját: monadikus/poliadikus, soros/ nemsoros, ciklikus/ aciklikus, determinisztikus/ sztochasztikus és véges/ végtelen horizontú feladatokat.

A DP feladat optimális megoldása egy optimális útban tükröződik a tárított gráfban (d-gráfok esetén d-út). A gráf típusától függően (1. körmentes, 2. nem tartalmaz negatív élet, 3. nem tartalmaz negatív kört) az optimális út problémát a Viterbi (1), Dijkstra (2) vagy Bellman-Ford (3) algoritmusokkal oldhatjuk meg. D-gráf modell esetén ezek „d-változatait” alkalmazzuk.

A szoftver-eszközünk a megadott funkcionális egyenlet alapján felépíti a megfelelő függőségi gráfot, majd annak természetétől függően alkalmazza a megfelelő optimális-út algoritmust. Igyekeztünk az inputegységet úgy elké-

szíteni, hogy sokféle funkcionális egyenletet, a lehető legtermészetesebb formában lehessen bevinni. Ezen kívül tervbe vettük a megoldások vizuális megjelenítését is.

17:20-17:40

Cseppentő Lajos (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem)

Szimbolikus tesztgeneráló eszközök kihívásainak vizsgálata

A szoftverellenőrzés kiemelten fontos területe az informatikának, hiszen gyakran egy szoftver fejlesztési költségének akár a felét is tesztelésre fordítják. Ezért különösen indokolt, hogy a tesztelési folyamat minél nagyobb mértékig automatizált legyen. Jelenleg több területen is aktív kutatás zajlik, egyik közülük a szimbolikus végrehajtással történő tesztbemenet-generálás. Ezzel a módszerrel elméletileg megoldható, hogy egy függvényhez vagy programhoz olyan tesztbemeneteket generáljunk, amelyekkel maximális kód lefedettséget érhetünk el.

A szimbolikus végrehajtás egy olyan programanalízisre kidolgozott technika, amely során a programot nem konkrét bemeneti értékekkel, hanem szimbolikus változókkal futtatjuk – így a program lehetséges futási útjai, valamint az azt aktiváló bemenetek felderíthetők. Emellett a szimbolikus végrehajtás segítségével a program futási útja befolyásolható. Igaz, hogy magának a szimbolikus végrehajtásnak az ötlete az 1970-es évekből származik, azonban tesztbemenet-generálásra körülbelül csak egy évtizede kezdték el használni a módszert az óriási számítási kapacitás és memóriaigénye miatt. Két népszerű, jól működő eszköz a Microsoft RiSE által fejlesztett PEX és a NASA Ames által fejlesztett Symbolic PathFinder.

Amikor elkezdtem ismerkedni a Java-s eszközökkel, személyes tapasztalatom az volt, hogy habár az eszközökhöz mellékelt példákra az eszközök jól működnek, saját kód esetén gyakran előfordult, hogy egy eszköz nem volt képes több esettel megbirkózni. Ez általában vagy a szimbolikus végrehajtás valamely kihívása miatt, vagy egy eszköz által nem kezelt nyelvi elem vagy eset miatt történt. Korábban nem készült olyan összehasonlítás, amelyben részletes visszajelzést adtak volna az eszközök képességeiről, így ez adott motivációt a munkámhoz.

Először meghatároztam egy összehasonlítási módszertant és egy hozzá tartozó szempontrendszert, amellyel egy eszköz képességei részletesen kiértekelhetők, valamint amely mentén több eszköz képességei is összehasonlíthatók. A szempontokhoz kódrészleteket készítettem, amelyek a tesztgeneráló eszközök bemenetétül szolgáltak. Ezután futtattam az eszközöket a kód-

részleteken, majd kiértékeltem a mérési eredményeket. Végül összehasonlítottam három Java-s eszköz képességeit, valamint azonosítottam azokat az eseteket, melyeket csak egy eszköz, vagy egy sem tudott megfelelően kezelni. A méréseket az általam fejlesztett automatizált keretrendszerrel végeztem, így a folyamat reprodukálható.

17:40-18:00

Barta Ágnes (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem)

Autonóm robotok teszt bemeneteinek specifikálása és automatikus előállítás

Napjainkban egyre gyakrabban alkalmaznak modellvezérelt tervezési paradigmákat az autonóm rendszerek fejlesztése és tesztelése során. Modellvezérelt tervezés alkalmazása esetén szükséges az adott szakterület fogalmait, illetve azok kapcsolatait leíró szakterület-specifikus nyelv (Domain Specific Language, DSL) megalkotására, mely hatékonyan alkalmazható tervezési időben, valamint a tesztesetek specifikálását is lehetővé teszi.

A nyelv tervezésére hatékonyan használható az ontológia alapú megközelítés, aminek nagy előnye, hogy az emberi gondolkodásmódhoz közel álló fogalmakkal, tervezési szabályokkal találkozhatunk, így a nyelvtervezéshez nem szükséges mélyebb informatikai ismeret. Az autonóm robotok világában több ontológiát is megalkottak már, például a RoboEarth és a KnowRob is alkalmas robotok környezetének és viselkedésének leírására. Az ontológia-alapú modellező eszközök hatékonysága elmarad az iparban is használatos modellezési keretrendszerekétől (pl. Eclipse Modeling Framework), ezért egy transzformáció segítségével célszerű átalakítani a további feldolgozás előtt. Az így létrejövő metamodell már egyszerűen kezelhető, grafikus modellszerkesztők segítségével a tesztbemenetek is felvázolhatóak.

A tesztgenerálás módszere egy olyan matematikai kényszerkielégítési problémán alapszik, aminek egy vázlatos tesztadatot, és a tesztleírásra használt DSL különböző megkötéseit adjuk a bemenetere és logikai feladatmegoldó segítségével olyan tesztadatot állít elő, ami megfelel az összes definiált jólformáltsági követelménynek. A módszer egy leképzésen alapszik, ami egy DLS-t (metamodellt és jólformáltsági kényszereket) és egy hiányos tesztadatot leíró modellt vár bemenetül. A keretrendszer a kezdeti modellt kiegészítheti új elemekkel, ezzel előállítva 1-1 helyes példánymodellt, amit az esettanulmányban tesztesetként értelmezhetünk.

Az ismertetett módszerrel lehetőség van olyan teszteset generálására, amellyel már tervezési időben, szimulátorok segítségével ellenőrizni tudjuk

például egy targonca gép biztonsági rendszerét, illetve meg tudjuk vizsgálni, hogy egy extrémnek számító környezetben (pl. zsúfolt raktár) hogyan viselkednek a targonca robotok. Ezáltal a keretrendszer használható különböző biztonságkritikus rendszerek tesztéseinek előállítására.

A módszer alapján elkészült egy Eclipse rendszerbe integrált keretrendszer, amely támogatja az iparban gyakran használt szabványos típusokat, rendelkezik egyszerű grafikus felülettel, amely egyszerűen használható.

18:00-18:20

Szijjártó Beáta (ELTE IK)

Hálózatok a szoftvertechnológiában

Előadásomban a gráfelmélet és a hálózatkutatás néhány szoftvertechnológiai alkalmazásával szeretnék foglalkozni.

Napjainkban a szoftverfejlesztés és -karbantartás – akár csak bármely csapatmunkában fejlődő rendszer menedzselése – komplex és költséges folyamat, amely sajnos ennek ellenére sem garantál megbízható eredményt. A gráfelméleti kutatások eredményei azonban képesek voltak forradalmasítani a komplex rendszerek és folyamatok modellezésének lehetőségeit, ezzel új perspektívát adva a szoftverrendszerek elemzésében is.

A szoftverüzemeltetés területén a forráskódok, illetve a fejlesztők egymás közötti kapcsolatainak gráfjainak metrikai jellemzői alapján ma már megbecsülhető egy adott termékfrissítés hibáinak száma, vagy éppen azok helye a szoftver szerkezetében.

Hasonló módszerekkel, a komplex szoftverek forráskódjának hívási gráf alapú elemzése elősegítheti a hatékonyabb programtervezést, illetve felhasználható lehet azonos célra készült különböző programok (pl. böngészők, szövegszerkesztők) strukturális összehasonlítása, adott szoftvertípusra jellemző mintázatok keresése során.

Előadásom célja felvillantani néhányat a hálózattudomány azon lehetőségei közül, amelyek segítségével képes választ adni a szoftvertervezés és -üzemeltetés fentiekben vázolt alapkérdéseire.

18:20-18:40**Hoffmann Károly – Schödl Gábor (Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem)****Okostelefon egy vállalat szemével**

Vajon az újjelnyomatunk szkennelgetése közben elgondolkodtunk-e valaha is, hogy miként jutott el hozzánk új okostelefonunk. Ki tervezte? Ki gyártotta? Mennyi munkát fektetett bele? Globalizált világunkban ez egyáltalán nem egy triviális kérdés!

Előadásunk bemutatja egy konkrét termék értékláncát, a felmerülő feladatokat, a partnerkapcsolatok kiépülését és a készülék tervezett jövőbeli életgöribjét. Mindezt egy újonnan induló vállalat szemszögéből. Felmérjük a piaci erőviszonyokat, értékeljük a versenytársak helyzetét, kialakítjuk ezek alapján a vállalati stratégiai koncepcióját. Megalkotjuk a brandet és termékportfóliót pozíciónálunk.

Előadásunk főbb fókuszpontjai:

1. A nemzetközi piac általános bemutatása, stratégia alkotás: Egy átfogó kép alkotása a jelenlegi gyártók, forgalmazók termék- és stratégia-portfóliójáról, globális jelenlétükről.

2. Termékünk külső és belső kialakítása: Megvizsgáljuk mik is azok az elemek, amelyek nélkülözhetetlenek egy mai okostelefon sikeréhez, mely nem csupán működik, hanem a jövőbe mutat.

3. Gyártási előkészületek: Képesek vagyunk-e egyedül egy készülék teljes megtervezésére és a gyártás előkészítésére, kivitelezésére vagy célszerűbb külső, szakosodott partner bevonása? Versenytársak megoldásainak feltérképezése.

4. Termék életgöribjének bemutatása: Befektetés megtérülésének bemutatása, a várható fogyasztási adatok prezentálása és ezek elemzése az érték-kalkuláció céljából. Befektetési igények irányszámainak közlése.

Bízunk benne, hogy a fenti pontok nyomán sikerül egy átfogó képet alkotni egy induló vállalat lehetőségeiről. Megismerve ezáltal a mobilpiac működését. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a teljes szegmens bemutatása ilyen keretek között nem lehetséges, azonban reményeink szerint a tendenciák az elhangzottak alapján felmérhetők, értelmezhetők és nagyságrendileg számszerűsíthetők.

18:40-19:00**Katona Katalin (Debreceni Egyetem)****Infografika az egészségügyben.**

Újságokban, folyóiratokban napjainkban sokszor találkozunk úgynevezett infografikai elemekkel, amelyek új szemléletű megjelenítést adják a feldolgozott tématerületnek. Ez a tendencia kapcsolódik és szorosan illeszkedik ahhoz a fejlődéshez, amikor bonyolult, összetett struktúrákat és/vagy nagy mennyiségű adatokat tekinthetünk át egyszerűen, értelemszerűen. Az infografikai megjelenítések, megoldások száma napról napra növekszik, a fejlődést jellemzi, hogy már összefoglaló célú lapok és blogok készülnek. Lassan kialakulóban van a téma osztályozási és módszertani rendszere, ahol különböző nézőpontokból csoportosítják az infografikai megoldásokat. Új területek kerülnek „meghódításra”, megjelent már az infografikai önéletrajz és már az infografikának mozgóképes változata is van. Előadásomban általam készített infografikákat mutatok be, amelyek tartalmazzák a magyar egészségügyi alapellátás szerkezetét, a kapcsolódó működési mutatókat illetve azok időbeli alakulását. Céлом nem csak a közvetlen, témában készült ábrák bemutatása, hanem azokat a lépéseket is részletezni kívánom amelyek egy jó, tartalmas, látványos infografikai megoldás elkészítésében elengedhetetlenek.

19:20-19:40**Csapó Gábor (Debreceni Egyetem)****Vizuális programozás oktatása középiskolákban**

Napjainkban a középiskolai kerettanterv szerves része a programozási nyelvek oktatása. A diákok az algoritmikus gondolkodás fejlődésének érdekében tanulnak meg egy nyelven alapszinten programozni. Azonban vajon mennyire hatásos ez az oktatási módszer?

A középiskolából kikerülő tanulók nagy része nem tud programozni annak ellenére, hogy az informatika tantárgyat korábban sikeresen teljesítette. Ennek okát több helyen is kereshetjük. A probléma egyik forrása az, hogy a kerettanterv a programozás oktatására meglehetősen kevés óraszámot határoz meg, így a diákok viszonylag rövid idő alatt kényszerülnek az algoritmikus gondolkodás fejlesztésére, amely a jelek szerint kudarccal zárul. A másik ok a programozási nyelvek nehézségében és kifejezőtelenségében kereshető. Egy átlagos középiskolás számára a programozási nyelv működését átlátni és elsajátítani annak használatát egy bonyolult folyamat, ráadásul az egész munka

egy parancssoros ablakban történik, amely számára nem szolgál kellő látványossággal és visszajelzéssel a munkájáról.

Korunkban egyre nagyobb teret hódítanak azok a fejlesztői környezetek, amelyek segítségével a felhasználó anélkül a képernyőre viheti ötleteit, hogy akár egy sor programkódot írnia kellene. A kód kézi írása helyett egy grafikus felületet alkalmazva párosítja össze az objektumokat az eseményekkel és az azokhoz kapcsolódó utasításokkal. Az ilyen szoftverek segítségével a fejlesztők könnyedén és gyorsan valósíthatják meg programbeli elképzeléseiket még akkor is, ha számukra a programozási nyelvek többsége átláthatatlan, vagy nem áll rendelkezésükre idő, lehetőség azok megtanulására. További előnye a vizuális nyelveknek, hogy bárki számára hozzáférhetőek az interneten, így nincsenek licenzproblémák. Mindezek következtében iskolai keretek között is megfelelőek az algoritmikus gondolkodás fejlesztésére. Jelenleg számos országban alkalmazzák az oktatási rendszerben a vizuális nyelvek különböző változatait.

Céлом, hogy az algoritmikus gondolkodás kialakítására, fejlesztésére alkalmas tantervet dolgozzak ki a napjainkban egyik leghatásosabbnak vélt vizuális programozási nyelv oktatására.

19:40-20:00

Kovács Edina (Pécsi Tudományegyetem, Juhász Jenő Szakkollégium)

A „bibliomining” bevezetésének lehetőségei és korlátai a magyar könyvtárakban

Napjainkban folyamatosan szükség van a változásra, az igények kiszolgálásának optimalizálása, előrejelzésére ahhoz, hogy célközönségünket el tudjuk érni, és meg is tartsuk. A könyvtárak esetében ilyen eszköz lehet a „bibliomining”, avagy könyvtári adatbányászat. Az előadás során szemléltetésre kerülnek azok a módszerek, gyakorlatok, amelyek az adatbányászat területén a könyvtárakhoz kapcsolódnak, valamint a bibliomining folyamata, az alkalmazható technikák, és adatforrások. Emellett bemutatásra kerül, hogy adatbányászat mely könyvtári területeken használható fel, majd az egyes területeken (gyűjteményszervezés, menedzsment és döntéstámogatás, tájékoztatás) való lehetséges alkalmazásokra példák hangzanak el. Kiemelten foglalkozom előadásomban a bibliomining módszereinek, az adatbányászat, a bibliometria és a statisztika szerepének bemutatásával, a módszerek együttes használatának szükségességével. Ezek mellett az előadás az egyes adatbányászati módszerek alkalmazhatóságának felmérését vállalja magára olyan szempontból, hogy milyen módszerek milyen speciális könyvtári feladatokat esetében válhatnak

hasznosíthatóvá, az egyes adatbányászati algoritmusok (neurális hálózatok, genetikus algoritmusok, klaszteranalízis, diszkriminancia-analízis stb.) közül melyik használható, és mily módon a könyvtárakban. A prezentáció kitér arra, milyen alkalmazások jöttek létre már eddig a bibliomining segítségével, milyen integrált könyvtári rendszerek léteznek, melyekbe már épültek be adatbányászati modulok, illetve hogyan oldható meg a jelenleg használt integrált könyvtári rendszerek kiterjesztése, milyen fejlesztések szükségesek, hogy a jelenlegi rendszerek adatbányászati feladatok ellátására is használhatók legyenek. Kutatásom során vizsgálat alá vettem az egyes könyvtártípusokat, hogy létezik-e valamilyen különbség közöttük az adatbányászat bevezetésének módjában és a megoldható feladatok körében, előadásom utolsó részében ezen eredményeket szeretném bemutatni.

20:00-20:20

Sebestyén Katalin (Debreceni Egyetem)

Klikk és Klavia Túra - Informatika tanításának módszerei

A Debreceni Egyetemre 2011 augusztusában beiratkozott elsőéves egyetemi hallgatók alapvető informatikai ismereteit tesztelő felmérés részeredményeit alapul véve a hallgatók beviteli eszközökhöz kötött nyelvhasználati szokásait vizsgáltuk. Arra kerestük a választ, hogy a „digital-born” nemzedék tagjai mennyire ismerik második anyanyelvük, a számítógép, az informatika nyelvét, képesek-e a helyes terminus használatára. A felmérés eredményei azt mutatják, hogy az alapvető beviteli egységekhez, az egérhez és a billentyűzethez, kapcsolódó terminológiával sincsenek tisztában a hallgatók.

Az eredmények ismeretében mindenképpen indokolt keresni azokat az okokat, amelyek a hallgatók ilyen szintű nem-tudásához vezetnek. Az egyik magyarázat lehet, hogy az érintett fiatalok úgy gondolják, hogy a születés jogán nekik már nincs arra szükségük, hogy tanulják ezt a mesterséges nyelvet.

Továbbá mindenképpen kiemelt fontosságú az oktatási segédanyagok minősége. Kutatásaink korábbi fázisában az informatika tankönyvek beviteli eszközökhöz kapcsolódó terminológia-használatát és következetességét vizsgáltuk.

A megvizsgált tankönyvek egyrészt azt mutatják, hogy az adott témában nincs egységes terminológiája a szakmának, másrészt pedig azt, hogy a könyvek számtalan ellentmondást tartalmaznak. Ezen kettősség következtében a tankönyvek hibás tartalmakat közvetítenek, amelyek magyarázhatják mind a tanári, mind a tanulói hiányosságokat, az egyetemisták informatikai ismereteinek rendkívül alacsony színvonalát.

A hallgatói eredménytelenségnek, a fentebb ismertetett tévhiteken túl, számos más magyarázata is lehet. Az előadásomban az alábbi hipotézist szeretném igazolni, vagy cáfolni. Az informatikatanárok többsége nem tartja fontosnak a helyes terminológia kialakítását, már az informatika oktatás kezdeti szakaszában sem fordítanak kellő figyelmet a helyes fogalomhasználatra, illetve az tanórák nagy részét a diákok szabadfoglalkozással töltik. Így a kutatás jelenlegi szakaszában a tanárok motiváltságát, alkalmazott módszereit igyekeztem felmérni egy kérdőív segítségével.

20:20-20:40

Nagy Enikő (Debreceni Egyetem)

E-learning szerepe az állami és üzleti szférában

A kommunikációs és információs technológiák és a hozzájuk kapcsolódó eszközök alkalmazása, használata nemcsak szűk körben történik, hanem az élet egyre több területén, így az oktatásban, az egészségügyben és a pénzügyekben is megjelenik. Az oktatási-tanulási folyamatok tervezése, szervezése, kivitelezése és értékelése is a számítógépes hálózatok használatával történik.

Az e-learning egyesíti a távoktatást a hálózati technológiával. Továbbá olyan oktatási/tanulási formákat értek rajta, melyek aktívan építenek a IKT (Információs és Kommunikációs Technológiák) adta lehetőségekre, a számítógép interaktivitására. Ezen felül mindegy, hogy az adott oktatási/tanulási forma tantermi vagy távoktatás, közoktatás vagy felnőttképzés, nyitott képzés vagy egy-egy szakmacsoport célirányos továbbképzésére szolgál.

Napjainkban az információs társadalomban generációváltás zajlik, így az e-learning fontossága még inkább előtérbe kerül. Tanulmányomban kifejtem az elektronikus alapú oktatás kialakulásának, fejlődésének rövid történetét, valamint vizsgálok alkalmazásának legfontosabb előnyeit.

Miért is fontos az e-learning szerepének vizsgálata? Míg az üzleti életben vagy az egészségügyben egyre több kiadással kell számolnunk, addig ezzel szemben az információs technológiák és telekommunikáció költségei egyre csökkennek. A virtuális tanulás, pedig megkönnyítheti, segítheti a tananyag elsajátítását.

Szeretném feltárni és bemutatni az üzleti (pl. pénzügyek) és állami (pl. egészségügy) szférában használt e-learning rendszerek közötti összefüggéseket és esetleges eltéréseket azt vizsgálva, hogy ez az új oktatásmódszertan miként jelenik meg a fenti területeken. Ismerik-e a távoktatás ezen formáját, az oktatási környezetet. Amennyiben igen, mennyire találják hasznosnak, használhatónak, vannak e különbségek az alkalmazás során és egyáltalán a profitorientált és a

non-profit szféra, milyen szempontokat vesz figyelembe az általuk használt e-learning rendszerek alkalmazásánál.

Célom, így egy olyan összehasonlítás készítése, amely feltárja azokat a kiemelkedő előnyöket, amik az egyik a másiktól átemelhetők. Szeretnék rámutatni azokra a területekre, ahol az elektronikus oktatás, mint módszer felhasználása az egészségügyben is célravezető lehet és mindezt egy olyan szférából átvenni, amely alapvetően üzleti szempontokat vesz figyelembe. Fordított esetben pedig hogy lehetne a kórházban működő egységesített rendszert érvényre juttatni a banki szférában.

MODERN NYELVEK IRODALMA SEKCIÓ**Helye: Nagyklub (Vasárnap 8:00–12:45)****8:00-8:30****Hegedüs Mónika (ELTE-BTK)****Utazás tegnap és ma – Az utazás motívumának vizsgálata Johann Wolfgang von Goethe *Vonzások és választások* és Dieter Wellershoff *A szerelmi vágy* című regényében**

Az utazás motívuma nemcsak a szorosabban vett utazási irodalom különböző műfajaiban, hanem más művekben is fontos szerepet tölt be az ön- és a világmegismerés megformálásában. Jól látható ez a vizsgálni kívánt két német regényben: a mindkét mű középpontjában álló szerelmi négyszög-történetben az utazás a szereplők közötti (tényleges és jelképes) távolság áthidalását is jelenti, ugyanakkor az érzelmek változása újabb és újabb, akár a közelséget megszüntető utazásokat is generál.

Goethe regényében a - döntően viszonylag zárt/behatárolt térben mozgó - szereplőkön keresztül az utazás olyan fontos funkciói is megjelennek, mint az értékek és más felfogások közvetítése, továbbá a vallási zarándoklat jelensége. Az egyik főszereplő vágya, hogy hallja Alexander von Humboldt felfedező útjairól tartott előadását, ezáltal tehát előtérbe kerül az utazás, mely a tudományos felfedezés szolgálatában áll. Az állandóan úton lévő életforma szintén megmutatkozik a műben egy angol lord figurája által.

Wellershoff történetében, melyben a két házaspár szerelmi négyszöge intertextuálisan Goethe regényére emlékeztet, az utazás a szereplők érzelmeinek és szerelmi kapcsolatainak változásával szorosan összefügg. A könyvben számos, korunkban elterjedt és gyakori utazási típus érhető tetten: pl. nyaralás, hivatalos út vagy a hétvégi házban töltött pihenés. Az olaszországi nászút pedig, melynek csúcspontja Róma, meglepő tartalmat kap.

Az elemzés középpontjában ennél fogva az utazás jelentősége áll két, az emberi kapcsolatok bonyolultságára és kiismerhetetlenségére utaló szerelmi történetben, melyek keletkezése között kétszáz év a különbség. Továbbá mindkét történetben fontos szerepet játszik, hogy az utazás nemcsak cselekvés, melynek oka és célja van, hanem térbeli kiindulási- és célponttal is rendelkezik, hiszen (szimbolikus jelentéssel felruházható) tereket kapcsol össze vagy választ szét. Ezenkívül számos, az adott korokra jellemző jelenséggel is összefüggésbe hozható, mely újabb érdekes szempontot kínál a két regény elemzéséhez. Céлом, a 19. elején, illetve a 20.-21. század fordulóján íródott két szöveg intertextuális összehasonlító elemzésével az utazás emberi kapcsolatokban, önmegismerésben betöltött szerepének vizsgálata, változásai bemutatása.

8:30-9:00**Galicz Kamilla (ELTE-BTK)****Modern- és jelenkori népvándorlások a kortárs olasz próza tükrében**

Az itáliai félsziget, mint a Mediterráneum központja, a történelem folyamán mindig is számos migrációs hullám egyik fontos állomásaként volt ismert, ahol egymást keresztezték a távoli vidékekről érkező népcsoportok útjai. Koronként vizsgálva e jelenséget arra a következtetésre juthatunk, hogy a társadalmi mozgások okai nagymértékben az aktuális politikai-gazdasági helyzetre eredeztethetők vissza.

E kijelentés igazolására az Egyesült Olasz Királyság kitűnő példa, amelynek létrejötté, mintegy paradoxonként, az elvárthoz képest épp az ellenkező hatást fejtette ki az állampolgárok életére. Az első évtizedek politikájának sikertelensége, a központi hatalom gyengesége, a regionális széttagozódás további konszolidációja ledönthetetlen falakat emelt az északi és a déli tartományok közé.

A XIX. századi Olaszországot nem lehet egységes államnak nevezni, hiszen a majdnem egy évezrednyi nyelvi, szociális, és nem utolsósorban a becsapottság, a jövő nélküli kilátástalan helyzet 1969 és 1914 között 25 millió embert késztetett az ország elhagyására. Ebből a két és fél Magyarországnyi névtelen tömegből kevesebb, mint a fele tért vissza. Egy ekkora társadalmi sokk nem csak a kortárs képzőművészetekben és irodalomban éreztette hatását, hanem, továbbélve az egyéni emlékezetben, a későbbi korok világnézetét is nagyban befolyásolta.

gazdasági differenciálódás szinte véglegesen rányomta a bélyegét az eltérő területek lakóinak életvitelére és látásmódjára.

Két mű elemzésén keresztül szeretném felvázolni ezt a megrázó jelenséget, így előadásom alapjául Alessandro Baricco *Novecento* (jelentése: "kilencszáz"), illetve Melania Mazzucco *Vita* (a főszereplő neve) című regényeit választom. Mindkét alkotás a századfordulón veszi kezdetét és a második világháború után ér véget, s ebben az ötven évben egy gyermekből felnőtté vált egyén szemszögéből vizsgálhatjuk meg az egész folyamatot. A kijutás reménye, Amerika megpillantása, a partraszállás és a beilleszkedés első lépései csupán egy-egy mozzanat a történelem e szeletéből.

Másodsorban, a századforduló emigrációjának és az Olaszországba irányuló migrációs hullámnak az összehasonlítására törekszem. A jelenlegi belpolitika egyik legégetőbb problémája a nagyszámú, főleg ázsiai és afrikai származású népesség félszigeten való letelepedése. E témakör hamar a kortárs szépirodalom hajtóerejévé vált, s a múlt tudatában érdemes a legfrissebb művek szemszögéből megfigyelni, hogyan viselkedik egy olyan befogadó ország, amely száz éve maga is ontotta a jobb életre vágyó tömegeket. Ebben a kérdés-

ben nélkülözhetetlenek a fiatal tehetségek munkái, úgy, mint Margaret Mazzantini *Mare al mattino* (jelentése: „A reggeli tenger”) című regénye és négy, részben nem olasz származású író *Pecore Nere* (jelentése: „Fekete Bárányok”) című novelláskötete, amiket az előadás során szintén bemutatok.

9:00-9:30

Csúr Gábor Attila (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

Történet, elbeszélés és narráció Christian Jungersen prózájában

A kortárs dán próza kiemelkedő alakja, Christian Jungersen, eddig három regényt jelentetett meg: *Krat* (1999), *Undtagelsen* (2006) és *Du forsvinder* (2013) címmel. Első regényét országos, a másodikat és a harmadikat nemzetközi elismerés követte. BA szakdolgozatomban az első regény időkezelését vizsgálom, de most kézenfekvőbbnek gondolom, hogy egyéb narratológiai szempontok vizsgálata révén közelebb hozzam a szerzőt és az egyes magyar fordításban (még) meg nem jelent műveket a konferencia szakmailag szélesebb skálájú közönségéhez.

A primer forrást a regények, a másodlagos irodalmat pedig kisebb részben kevés, az íróról és műveiről közölt cikkek, rádió és újságinterjúk, magánlevelezéseim a szerzővel, nagyobb részben a narratológia területéről vett egyes művek képezik (főképp Gérard Genette, Paul Ricoeur vagy Eberhard Lämmert). Az időkezelés szempontjából mindhárom regény sajátos formát mutat: az elsőben a történet kronológiája a narráció és az elbeszélés javára erősen felbomlik, a másodikban kiemelendő a *scene* és *summary* viszonya ill. az eltérően fókuszált fejezetek időbeli átfedéseinek kapcsolata. Az utolsó műnél az egyes időalakzatok (rendezés, tartam, ritmus, frekvencia), a nyelvtani idő és az intradiegetikus-homodiegetikus elbeszélés lehetséges összefüggéseinek vizsgálatára fogok koncentrálni.

A formailag meglehetősen különböző regényeket véleményem szerint egy nagyobb tartalmilag-tematikailag szervező elem fogja össze – az emberi tudat, mint leírható jelenség. A néha már-már dokumentarizmusba hajló realista írásmód és annak jól nyomon követhető narratív eszközei a belső szellemi folyamatokat próbálják meg hűen ábrázolni. Az előadás és a vizsgálódás célja, hogy választ találjunk a kérdésre, érvényesülnek-e a fikciós igazság feltételei, vagyis a szubjektív olvasói befogadás során hitelessé, egységessé, logikailag koherenssé válik-e az elbeszélés által ábrázolt világ, ahol a fiktív elemek közötti összefüggések, akár csak a tényleges világban is feltételezett oksági viszonyok igazságtartalma mellett vagy ellen lehetséges érvelni.

9:30-10:00**Kassai Gyöngyi (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****„Various and changeful” – *Dido és Aeneas története* Dryden fordításában**

Dido és Aeneas szerelmi története egyike azon narratíváknak, amelyek korszakokon átívelve foglalkoztatták az irodalom kedvelőit és művelőit. Nem képezett ez alól kivételt John Dryden sem, aki a tizenhetedik század alkonyán ültette angol nyelvre Vergilius eposzát. Előadásom témájául az ő tolmácsolásában szeretném megvizsgálni a híres-hírhedt szerelmi történetet, megtámogatva a költő-fordító saját véleményével és elemzésével, amelyet az *Aeneis* dedikációjában tett közzé.

John Dryden az egyik legmeghatározóbb figura volt az angol irodalmi élet színpadán a Stuart Restauráció korában; 1670-től 1689-ig ő volt Anglia korszorús költője. A Dicsőséges Forradalom után azonban pályája más irányt vett, s ő maga a klasszikusok felé fordult. Vergilius *Aeneis*ének a fordítása 1697-ben jelent meg egy hosszú dedikáció kíséretében, amelyben Dryden kifejti fordítási szempontjait és állást foglal a felmerülő vitás kérdésekkel, többek között Dido és Aeneas viszonyával kapcsolatban, amely felbecsülhetetlen értékű forrás számunkra a mű vizsgálatakor.

Kutatásom során az *Aeneis* negyedik énekére koncentráltam, különös tekintettel a szerelmi szál illetve Dido alakjának a megjelenítésére. Annak ellenére, hogy Dryden fordításnak tekintette a művét, sok szempontból árnyalta, sőt esetenként átszínezte a vergiliusi történetet. Megéri aprólékos munkával a szöveg mélyére ásni, mivel egy olyan Dido-kép tárul elénk, amely magán viseli Dryden és kora gondolkodásmódjának a lenyomatát. Dryden hajlamos Dido szerepét és bűnösségét felnagyítani, habár Vergilius is elég negatívan festi le főhősnőnkét, amire meg is van az oka, tudjuk meg Drydentől, hiszen a punokkal való ősi ellentétet szeretné megindokolni. A fordító azonban akarva-akaratlan a saját korszakának a szemüvegén keresztül szemléli a jelenetet, s Didót mintegy elrettentő példaként állítja a mindenkori olvasó elé.

A latin és az angol szöveg összehasonlításából származó következtetéseimet összevetettem a már említett *Dedikáció*val, amely tulajdonképpen egy kritikai esszé Dryden részéről, és elég meggyőző párhuzamokra bukkantam. A fordító, aki egy személyben irodalomkritikus is volt, külön-külön tárgyalja az *Aeneis* és főhőse ellen felhozott vádakát, amelyek közül az egyik legsúlyosabb Dido cserbenhagyása. Ugyan ez érthető a hölgyek szempontjából, írja Dryden, hiszen ez nem egy követendő példa a lovagjaik számára, mégis, ő úgy gondolja, hogy a hölgyek okulhatnak Dido kárán, „és az ő kedvéért elkerülhetik a barlangot, amely záporosó elleni menedékként a legrosszabb választás, különösen, ha a szerelmük társaságában vannak.”

Dryden fordításával foglalkozni mindenképpen érdekes, s biztos vagyok benne, hogy a vergiliusi történet mélységesen emberi volta nemcsak a tizenhetedik századi, hanem a mai olvasót is megéri. A *Dedikáció* önreflexív megnyilvánulásai pedig azon ritka alkalmak egyikét teremtik meg, amikor a fordító szándékaival kapcsolatban nem kell a sötétben tapogatoznunk.

10:15-10:45

Hidasi Eszter (ELTE BTK)

Két szerény javaslat a nemek harcának ügyében: Margaret Atwood *A szolgálólány meséje* és Karinthy Frigyes *Capillária* című regényének összehasonlítása

Előadásomban két elképzelt társadalmat kívánok bemutatni, melyek egyfelől egy nők uralta országban (Capillária), másfelől egy militarista, nőket elnyomó államban (Gileád Köztársaság) találhatóak. Jellemző módon mindkét szerző a saját nemét elnyomó társadalmat vázolja fel, Atwood regényének elbeszélője maga is az elnyomás szenvedő alanya, ugyanakkor Karinthy főhőse, a gulliveriádák hagyományát követve, külső szemlélője az eseményeknek. Mindkét regény bibliai forrásból merít, Karinthy egy fordított teremtetést mutat be, melyben a férfi válik oldalbordává; Atwood szolgálólányai pedig az idős Ábrahám és Sára esetét idézik meg, melyben a szolgálólányra csak az utódlás végett van szükség, lévén Sára terméketlen. Karinthy nem nőellenes indíttatásból írta a művét, ugyanis előszavában kifejti, hogy éppen ellenkezőleg, vissza szeretné adni a nők becsületét, mely elveszett a sok évszázadnyi elnyomatásban. Nála a nők felszabadultan élnek, a férfiakat csak fajfenntartási célból tartják, éppen úgy, mint Atwood szolgálólányai, akik szintén csak az utódlást segítik elő; szerelem és szexualitás élesen kettéválik a két műben. Az előadás azt az ívet szeretné bemutatni, mely egy XX. század eleji, férfi által írt, Jonathan Swift humorát megidéző regénytől egy XX. század végi nő által írt, jóval pesszimistább, egy terméketlenségtől fenyegetett bigott társadalmat bemutató regényhez vezet.

10:45-11:15

Bánhidi Dóra (ELTE BTK)

David Mitchell narratív világa

Előadásom David Mitchell, a kortárs angol nyelvű próza egyik kiemelkedő fiatal alkotójának művészetével foglalkozik. Mitchell regényei saját

bevallása szerint is úgynevezett „makroregényt” alkotnak, amely azt jelenti, hogy témák, motívumok, sőt, szereplők is vissza-visszatérnek a különböző könyvekben; az egyes művek mind egy nagy egész részei. Előadásomban röviden beszélek a makroregény fogalmáról és jellemzőiről, és a Mitchell könyveiben újra és újra megjelenő témákról, pl. hatalomvágy, kolonizáció, a fogyasztói társadalom és a kapitalizmus kritikája, az egyéni cselekvés fontossága, apokaliptizmus, szabad akarat és determinizmus, az irodalom és a történetek ereje.

Majd rátérek arra a kérdésre, hogy Mitchell művészete mennyiben tekinthető posztmodernnek, és mennyiben haladja meg azt. Brian McHale *Postmodernist Fiction* című nagy hatású könyve szerint a posztmodern alkotásokban inkább az ontológiai dimenzió hangsúlyos az episztemológiaival szemben. Előadásomban emellett érvelek, hogy miközben Mitchell művei lényegében tobzódhatnak a tipikusan posztmodernistaként azonosított irodalmi eszközökben, amelyek egyértelműen az ontológiai kérdésekre fókuszálnak, továbbá művészete erősen önreflexív, műfaji sokféleség jellemzi és leírja a tömegmédiát és más „másodlagos valóságok” által átítatott posztmodern szubjektumot, ezek nem bontják meg Mitchell narratív univerzumának egységét, nem ingatják meg stabilitását. Mitchell könyveiből egyetlen nagy, sokszínű, de egységes világ bontakozik ki, amelyben múlt, jelen és jövő, és a világ legkülönbözőbb pontjain és a távoli történelmi időkben élő emberek is összekapcsolódnak. A Mitchell művészetével foglalkozó sok más kutatóhoz hasonlóan én is emellett érvelek, hogy a szerző optimista, humanista regényesztétikája egy új irány kifejeződése a kortárs brit prózában, amely elfordul a posztmodern apolitikus, antiszociális nihilizmusától a közösség, szolidaritás és politikai alternatívák lehetőségeit kutatva.

Az előadásban elsősorban Mitchell *Ghostwritten*, *Number9Dream* és *Cloud Atlas* című regényeire fogok reflektálni.

11:15-11:45

Szakál Katalin (Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium)

Egyre távolabb, mégis hangosan – 2001. Szeptember 11. reprezentációinak lehetőségei a kortárs művekben

Előadásomban a 2001. szeptember 11-i terrortámadás reprezentációjának lehetőségeit vizsgálom, főként öt kortárs műre koncentrálni: Mohsin Hamid *Kétkedő fundamentalista* (2007), Jay McInerney *A jó élet* (2006), Jonathan Safran Foer *Rém hangosan és irtó közel* (2005) című regényeire, Martin Amis: Mohammed *Atta utolsó napjai* (2008) című novellájára, valamint Art Spiegelman *In the shadow of No Towers* (A nemlétező tornyok árnyékában, 2004)

című képregényére. Habár ezek a művek nem egyforma esztétikai súllyal bírnak, véleményem szerint az esemény szempontjából fontos megvizsgálni őket. Fő célom az, hogy ezekben az alkotásokban szemügyre vegyem a rendhagyó ábrázolásmódokat alkalmazó művek eszköztárát, és azok funkcióit, illetve az arab és amerikai nézőpont különbségeit és elbeszélési technikáiknak eltérését, ezen belül főként a kulturális jegyek szerepére koncentrálna.

Előadásomban kitérek a keleti nézőpontból közelítő művek problematikájára, mint például a Keletet nyugati szemszögből való bemutatásra, a fundamentalizmus ábrázolása. Mindezek vizsgálatánál Edward Said *Orientalizmus* című könyvében foglaltakra támaszkodom, vagyis arra az állítására, hogy „... az orientalizmus magában is a modern politikai-kulturális eszmerendszer egyik alapvető megjelenési formája – s nem csupán ezen gondolkör egyfajta kivetítődése –, mely mint ilyen sokkal többet árul el a „mi” világunkról, mint Keletről.” Az amerikai nézőpontnál pedig górcső alá veszem a művekben megjelenő összeesküvés elméleteket és az antiszemitizmust, illetve az ezekkel összefüggő hatalomábrázolását.

Ezen különböző területek vizsgálatához Pierre Bourdieu mezőelméletét alkalmazom, hogy ezek miként hatnak egymásra, és ezek hogyan mutatkoznak meg irodalmi művekben. Mindemellett fontosnak tartom az adott művekben megjelenő más traumák ábrázolását (mint például Drezda bombázása) összevetni 9/11 katasztrófájának ábrázolásmódjával. Vagyis előadásomban igyekszem arra rámutatni, hogy különböző nézőpontok mit tartanak fontosnak kiemelni az esemény kapcsán és ezt miként teszik.

11:45-12:15

Bagyina Eszter (ELTE BTK)

A keresztény mitológia szex-démonának feminista újraértelmezése a kortárs kanadai filmiparban

A dolgozat egy nemzetközileg elismert kanadai természetfeletti sorozat, *Az elveszett lány* (Lost Girl), főszereplőjén keresztül mutatja be a feminizmus megjelenését a kanadai populáris kultúrán belül. Külön hangsúlyt fektet arra, hogy a karakter kialakításában milyen transz-kulturális elemek, például Bibliai utalások, jelennek meg, illetve, hogy ezek hogyan válnak feminista szimbólumokká.

A főszereplő, Bo egy szukkubusz, a keresztény mitológiából ismert szex-démon, melyet a keresztény hitvilág gyakran használt intő példázatnak, hogy így a női szexualitás és annak kifejezése is a patriarchális rendszer befolyása alatt maradjon. Fontos tudni, hogy a szukkubusz-legenda sok variációjában Lilithet, Ádám első feleségét nevezik meg az első szukkubusznak, aki

tekinthető a keresztény kultúrakör első proto-feministájának, hiszen a legenda szerint azért száműzték a paradicsomból, mert nem akarta alárendelni magát Ádám akaratának – sem szexuálisan, sem máshogy. Bo karaktere egyaránt épít a szukkubusz- és a Lilith-legendára is.

A dolgozatban vizsgált epizódok a szukkubusz-legenda egyik alapvető tézisének fordítják meg: az eredeti legenda szerint a szexuálisan felszabadult nő nem lehet más mint ártó démon, míg a jó nő a szűziességéről ismerhető meg. Az első epizód fontos mozzanata, hogy mielőtt Bo megtudná, hogy micsoda, tudatlanságból gyilkol, amivel tovább erősíti a mitológiában szereplő sztereotípiákat. Azonban ugyanazon epizódon belül ez több szinten is megcáfolódik: egyrészt kiderül, hogy Bo a főhős, másrészt amikor megtudja, hogy honnan származnak képességei az is azonnal kiderül, hogy a gyilkolás nem tartozik hozzá az alaptermészetéhez. Érdekes eleme továbbá a sorozatnak, hogy Bo-t egy másik nő tanítja meg arra, hogy hogyan használja az erejét jóra, ezzel hangsúlyozva a legenda feminista újraértelmezését. Míg a férfiak által definiált szexuálisan felszabadult nő tradicionálisan csak gyilkos démonként jelenhetett meg a nyugati kultúra köztudatában, addig a ugyanez a legenda egy nő által újradefiniálva pozitívabb képet kap: a női szexualitás nem bűn és nem is vezet bűnhöz.

BIOLÓGIA SEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Vasárnap 8:00–10:50)****8:00-8:20****Dobos Orsolya (Magyar Tudományos Akadémia Szegedi
Biológiai Kutatóközpont)****Fény jelátvitelben szerepet játszó transzkripció faktorok SUMO-
módosításának jellemzése Arabidopsisban**

A növények számára alapvető környezeti tényező a fény, hiszen azon kívül, hogy a fotoszintézis energiaforrása, a növényi egyedfejlődéssel kapcsolatos fontos jelzésként is szolgál. Kutatómunkánk főként azoknak a molekuláris eseményeknek a vizsgálatára irányul, amelyek a fényjelátviteli kaszkádok, (végső soron pedig a fotomorfogenezis) elindítása, finomhangolása és leállítása szempontjából alapvető fontosságúak. Ezen a tág témakörön belül különös figyelemmel foglalkozunk a fény jelátviteli rendszerének finomhangolásával, amelynek egyik fontos, eddig még kevésbé vizsgált típusa a szumoiláció, azaz a fehérjék SUMO molekulák (Small Ubiquitin-Like Modifier) által történő poszttranszlációs módosítása.

Vizsgálatunk tárgyául a fény jelátviteli rendszer központi elemei közül a HY5 (elongated hypocotyl 5), valamint a HYH (HY5-homolog) transzkripció faktorokat választottuk, melyek több fotoreceptortól származó jel fontos integrátorai, egymással szinergista módon működnek, a növényi anyagcserét számos ponton szabályozzák. Feltételeztük, hogy a már megismert mechanizmusokon kívül a szumoiláció is fontos szerepet játszik funkcióik skálájának kiterjesztésében.

Kutatásom elsődleges célja ezen fehérjék szumoilációjának bizonyítása, valamint a szumoiláció hatásának jelátvitelben betöltött szerepének jellemzése *Arabidopsis thaliana* modellnövényben. Ennek érdekében szumoilációs pontokat prediktáló szoftverek alkalmazásával vizsgáltuk jelátviteli komponenseink szumoilálhatóságát *in silico*. Ezt követően egy bakteriális rendszerben együtt fejeztettük ki a folyamat lezajlásához szükséges enzimeket és szubsztrátokat, hogy ily módon szumoilációjukat *in vitro* is bizonyíthassuk. A prediktált kapcsolódási helyek elrontásával mutáns hy5 és hyh fehérjéket hoztunk létre, majd az *in vitro* rendszerben Western-blot segítségével ellenőriztük, hogy ténylegesen a várt helyen konjugálódik a SUMO molekula és a célfehérje. A vizsgálatok során bizonyítást nyert, hogy a HY5 a Lys87, a HYH a Lys144 aminosavján szumoilálódik. A fehérjék vad, illetve mutáns verzióit a megfelelő hy5, vagy hyh null-mutáns növényekben fejeztettük ki. A közeljövőben a transzgenikus növényeket részletes molekuláris és élettani vizsgálatoknak

vetjük alá, melyekkel feltérképezhetjük a fenti transzkripciós faktorok szumoilációjának növényi fiziológiára gyakorolt hatását. Ezúton új és alapvető információkat nyerhetünk a növényi fényérzékelés szabályozásának molekuláris alapjairól.

8:20-8:40

Benedek Veronika (ELTE TTK Eötvös József Collegium)

Sakkoznak-e a növények?

Az élőlények heterogén környezetben élnek, ahol nem egyenletes a források (pl. tápanyagok) eloszlása. Az állatok a források felderítését és kiaknázását aktív helyváltoztatás segítségével végzik, a növényi egyedek azonban helyhez kötöttek, így az evolúció egy másik útján kellett megoldaniuk a problémát. A klonális növények nagy területeket képesek behálózni. Az általában önállóan is életképes – első pillantásra egyednek tűnő – egységeiket rameteknek nevezzük. Ezek genetikai értelemben azonosak, a föld felett, vagy a föld alatt fizikai kapcsolatot tarthatnak egymással. A kapcsoló elemeken keresztül a rametek között mind információ-, mind tápanyagáramlás történhet.

A klonális növényeket vizsgálva – vagy korábbi kutatásokat olvasva – számos eltérő, az adott élőhelyhez jól alkalmazkodott növekedési stratégiát találunk. Bizonyos fajoknál a rametek közötti elválasztó elemek jellemzően rövidek (pl. az ún. falanx stratégia esetén) kiszorítva más, hasonló léptéket használó növényfajokat. Másoknál az elválasztó elemek hosszúak lehetnek (pl. az ún. gerilla stratégia esetén). Az ilyen fajok általában az üres, kihasználatlan jó foltokat keresik a többi növény, vagy a rossz foltok között. Léteznek olyan fajok, amelyeknél a tápanyagban szegény foltba történő belépés – ahol az adott ramet nem tud gyökeret eresztetni – nem megengedett. Az elágazások gyakoriságában és szögében is különbség mutatkozhat. A forráseloszlás egyenletességétől függően változhat a rametek távolsága, vagyis az összekötő elemek hossza. A rossz foltot a növény igyekszik nagy lépésekkel áthidalni, míg a gazdag, jó foltokban sűrűn növeszt rameteket, hogy a forrás kihasználását maximalizálni tudja. Egyes fajok esetében a rametek önállósága kisebb, közöttük akár jól megfigyelhető munkamegosztás is létrejöhet, amely során bizonyos rametek a fény, mások a talajbeli tápanyagok felvételébe fektetnek több energiát. Ilyenkor előfordulhat, hogy a rametek fizikai szeparáció esetén önállóan már nem is életképesek. Más fajoknál a rametek önállósága meglehetősen nagy lehet, sőt felmerülhet annak a kérdése is, hogy bizonyos tápanyag-ellátottság esetén a rameteknek már nem éri meg kapcsolatot tartani. Ha önálló egyedként viselkednek, akkor azonban akár versenybe is kerülhetnek egymással.

Kutatásunk során olyan kérdésekre keressük a választ, hogy mennyire tudják a növények kihasználni az elérhető jó foltokat, melyik stratégia milyen környezeti tényezők mellett előnyös? A különböző környezeti adottságokat és növekedési szabályokat számítógéppel modellezve képet kaphatunk a természet szinte kimeríthetetlenül izgalmas sakkjátszmáiról, az egyes növények számtalan meglepő, ám mégis logikus lépésekből összeálló stratégiáiról.

Kutatócsoportunk munkáját az OTKA támogatja (K 109215).

8:40-9:00

Abdai Judit (ELTE TTK)

Kutya-robot interakció vizsgálata két-utas választásos tesztben

Több különböző tanulmány bizonyítja, hogy a kutyák (*Canis familiaris*) képesek értelmezni az emberi mutatást, ennek segítségével két-utas választásos feladatokban jó teljesítményt nyújtanak. Hasonló eredmény érhető el fizikai jel (marker) elhelyezésekor is, azonban csak abban az esetben, ha egy ember is jelen van, aki legalább egy apró mozdulatot tesz a jelzett oldal irányába. Jelen kísérletünkben arra kerestük a választ, hogy képesek-e a kutyák egy AMoT (Azonosítatlan Mozgó Tárgy) rejtekhely felé irányuló mozgását jelzésként értelmezni. Ehhez négy csoportot hoztunk létre, melyek a partner tekintetében (AMoT vagy ember), illetve annak a jelzést megelőző fázisban mutatott viselkedésében tértek el. A Nem-segítő AMoT, illetve Nem-segítő Ember csoportokban a partner mechanisztikusan mozgott és a jelzés előtt nem volt kapcsolata az alannal, míg a Segítő AMoT és Segítő Ember csoportokban a partner interaktív volt és segített az alannak egy számára elérhetetlen jutalomfalat megszerzésében. Az elemzések alapján a kutyák teljesítménye egyedül a Nem-segítő AMoT esetében nem különbözött a véletlen szinttől. A csoportok közti összehasonlítás eredménye azt mutatja, hogy a kutyák szignifikánsan jobban teljesítettek a Segítő AMoT és Segítő Ember csoportokban a Nem-segítő AMoT csoporthoz képest. A tesztpróbák fázisokra bontott vizsgálata során a kutyák teljesítményváltozása csak a Nem-segítő Ember és a Segítő AMoT csoportokban utalt tanulásra. A jelzés során a partnerre nézési idők azonban nem különböztek az azonos partnerű csoportok között, így elmondhatjuk, hogy a két AMoT csoport közti teljesítménybeli különbséget nem az eltérő figyelmi idő okozta. Eredményeink szerint a kutyák képesek az AMoT mozgását az emberi mutatóshoz hasonlóan jelzésként értelmezni, amennyiben volt egy előzetes interakció a partner és az alany között. A Nem-segítő AMoT és Segítő AMoT csoportok különbsége, illetve a Segítő AMoT csoport esetében megfigyelt tanulás arra utalnak, hogy a jelzésen alapuló két-utas választást megelőző interakció

alapján a kutyák nem képesek a jelzést automatikusan értelmezni egy új helyzetben, de a korábbi tapasztalat felgyorsítja a jelzésre irányuló tanulást.

9:00-9:20

Korsós Marietta Margaréta (Szegedi Tudományegyetem)

A hem oxigenáz szerepe kénhidrogén donorral kiváltott colonoprotekcióban TNBS indukálta vastagbél gyulladásos patkánymodellben

Napjaink gyakori betegségei közé tartoznak a különböző gyulladásos eredetű bélbetegségek, melyeknek két alapvető formája ismeretes. Crohn betegség esetén az egész gasztrointesztinális rendszer érintett lehet, és a gyulladás a bélfal teljes vastagságát érinti, míg a colitis ulcerosa csak a vastagbélbel nyálkahártyájára lokalizálódik. Kialakulásukban lényeges szerepe van a különböző immunfolyamatoknak illetve az oxidatív stressznek, számos más genetikai és környezeti tényező mellett. A gyulladásos faktorok, mint a tumor nekrosis faktor-alfa (TNF- α), mieloperoxidáz (MPO), valamint az indukálható nitrogén-monoxid szintetáz (iNOS) által termelt nitrogén-monoxid bizonyítottan fokozzák a reaktív oxigén- és nitrogén eredetű szabadgyökök képződését, ezáltal hozzájárulva az epitheliális és vaszkuláris sérülések kialakulásához. A fokozott oxidatív károsodással szemben az antioxidáns enzimrendszerek körébe tartozó hem-oxigenáz (HO) enzimek pozitív hatását laborunkban korábban már igazoltuk. A kénhidrogén (H₂S), mint újonnan felfedezett „gasotranszmitter” pontos szerepe viszont még nem ismert a gyulladásos folyamatok szabályozásában.

Kísérletünk célja, hogy a 2,4,6-trinitrobenzén-szulfonsav (TNBS) indukálta chcolitis patkánymodellben megvizsgáljuk a kénhidrogén protektív hatását, valamint a protekcióban résztvevő mechanizmusok pontos hátterét, különös tekintettel a HO-útvonalra.

A kísérlethez hím Wistar patkányokat használtunk. A vastagbélgyulladás modellezésére TNBS-t (10 mg/állat/250 μ l 50 %-os etanol; intracolonalis beadás, 72 órás hatásvizsgálat) alkalmaztunk. A H₂S-donorral (1,87 μ mol Lawesson's reagens/ 0,5 ml karboxi-metil-cellulóz; naponta kétszer, per os) a kísérlet minden nap kezeltük az állatok egy csoportját. Pozitív kontrollként sulfasalazint (SASP; 25 mg/kg; 0,5 ml 0,9 % NaCl/állat, naponta kétszer, per os) használtunk. A TNBS kezelést követő 3. napon vizsgáltuk a gyulladásos paramétereket: lézió nagysága, TNF- α szöveti mennyisége, szöveti MPO és HO aktivitás.

Eredményeink: a H₂S donor kezelés szignifikánsan csökkentette a vastagbélben a gyulladt terület nagyságát, az MPO aktivitás mértékét, valamint a

TNF- α mennyiségét. A HO aktivitása viszont szignifikánsan emelkedett a TNBS csoporthoz képest.

Mindezek alapján megállapíthatjuk, hogy bélgyulladásos modellben a H₂S donor kezeléssel szignifikánsan csökkenteni tudtuk a gyulladásos paramétereket. A protektív hatás kialakulásában feltehetőleg a HO enzim fokozott aktivitása is szerepet játszik.

Támogatók: „A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

9:30-9:50

Soltész Borbála (ELTE TTK)

A humán RAD51 funkcionális szerkezetvizsgálata

A humán RAD51 fehérje a DNS kettőtörések homológ rekombinációval történő hibajavításában játszik kulcsszerepet. Az egyszálú DNS-en hélixes szerkezetű ún. preszinaptikus filamentumot képez, majd az ép, kétszálú DNS-en a megfelelő szakaszt megkeresve segíti a szálcserét. Célunk, hogy a filamentumok felépülését fluoreszcens módszerekkel vizsgáljuk. Feltételezzük ugyanis, hogy az összeszerelődés során a fehérje térszerkezete megváltozik, és ez egy megfelelő fluoreszcens jelben látható lehet.

A fluoreszcens vizsgálatok a natív fehérjén nem kivitelezhetőek, mert a hRAD51 nem tartalmaz triptofánt. Két lehetőségünk van: vagy fluoreszcens jelölőanyagot használunk, vagy magát a fehérjét változtatjuk meg. Ez utóbbi lehetőség ígéretesebb a belső szerkezetváltozások megfigyelésére, ezért pontmutációkat állítottunk elő, melyekben fenilalanint, tirozint ill. hisztidint cserélünk le triptofánra (F126W, Y191W és H294W). Az aminosavak kiválasztása homológ szekvenciák alapján történt, ti. a hRAD51 teljes natív térszerkezete nem ismert. A kiválasztás során fő szempont volt, hogy az adott aminosav a határfelületre jellemző legyen, de a csere ne okozza a funkció jelentős sérülését, valamint ne a felszínen legyen, hogy így a belső változásokat is észlelhessük. A mutációk lehetőséget adnak a fluoreszcencia spektrumok összehasonlítására, élettartam-mérésekre és kioltási vizsgálatokra, melyek során képet kaphatunk a választott aminosav exponáltságáról, és a fehérje térszerkezet-változásáról.

A mutáns géneket tartalmazó vektorokat előállítottuk, a szekvenciákat ellenőriztük és *E. coli* BL21(star)pLysS sejtekbe transzformáltuk. Kidolgoztuk a tisztítási protokollt, a kinyert fehérjeoldat tisztaságát gélelektroforézissel ellenőriztük.

A mutánsok közül az F126W-t vizsgáltuk részletesen. Megállapítottuk, hogy nagy mennyiségben expresszálódik, és a tisztítás során erősen koncentrállódik. Elektronmikroszkópos felvételekkel igazoltuk, hogy filamentumot képez. Fluoreszcencia anizotrópiai mérésekkel hasonlítottuk össze az ssDNS-hez való affinitását a vad típussal szemben. A DNS-kötés hatása jól mérhető változást okoz a fluoreszcencia spektrumban. A továbbiakban ezen eredmények felhasználásával lehetőség van a filamentumok felépülésének dinamikai vizsgálatára.

9:50-10:10

Illés Anett (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)

**A Duchenne-Becker izomdisztrófia molekuláris genetikai diagnosztikája
MLPA módszer alkalmazásával**

A Duchenne-Becker izomdisztrófia az öröklődő monogénes neuromuskuláris betegségek közé tartozik, melyek közös jellemzője, hogy lefolyásuk általában igen súlyos és nagyon sokáig csak a kórképek voltak ismertek. Genetikai hátterük, így diagnosztikájuk is csak az elmúlt évtizedek fejlődő molekuláris biológiai módszereivel váltak ismerté.

Az izomdisztrófia olyan öröklődő betegségcsoportot jelent, melynek közös szövettani jellemzője az izomrostok méretbeli különbsége, nekrozisa és az elhalt izomszövet helyén bekövetkező fibrózis. Tehát az izomgyengeség tünetéhez sokféle diagnózis, különböző betegségek tartoznak, ezzel is nehezítve a megfelelő orvosi kezelés kiválasztását. Előadásom a Multiplex Ligáció-függő Próba amplifikálási (MLPA) analízis a Duchenne-Becker izomdisztrófia esetében történő diagnosztikai célú felhasználásának lehetőségeit mutatja be.

A Duchenne izomdisztrófia X kromoszómához kapcsolt recesszíven öröklődő betegség. Ez a leggyakoribb az izomdisztrófiás betegségek közül, előfordulási gyakorisága 1/3500 az élve született fiúknál. A betegség kialakulásáért a disztrofín fehérje hibás működése a felelős, melynek feladata a miofibrillumok és az extracelluláris mátrix kapcsolatán keresztül az izmot érő mechanikai stressz mérséklése, így az izomrost épségének megőrzése.

Az MLPA analízissel detektálható a disztrofín génben bekövetkezett deléción és duplikáció. A módszer előnyei közé tartozik, hogy képes egyszerre a disztrofín gént kódoló mind a 79 exont felszámolni és specifikusan jelölni. A gélelektroforézis során a különböző hosszúságú exonok detektálhatóak és a jel intenzitása alapján következtetni lehet az elszennvedett mutáció minőségére. Az általános klinikai gyakorlatban nem csak férfi betegek mintáját teszteljük, hanem felhasználjuk hordozóság szűrésére és prenatális vizsgálatokra is. Az előadásomban DMD/BMD-vel érintett betegek mutáció-analízisének, továbbá a

betegséggel érintett családok női hozzátartozóiban a hordozóság szűrésének és a prenatális vizsgálatok elvégzésének menetét mutatom be 3 család példája alapján.

Továbbá, szeretném kihangsúlyozni a molekuláris genetikai módszerek alkalmazásának diagnosztika fontosságát az izomdisztrófiában szenvedő betegek és hozzátartozóik esetében, ugyanis az időben történő felismerésben és a megfelelő kezelés kiválasztásában elengedhetetlen szerepe van a betegség pontos ismeretének. Illetve, a későbbi nemzetközi klinikai kísérletekbe történő bevonáshoz és a kiválasztandó gyógymódhoz is elsődleges az adott gén mutációjának pontos ismerete.

10:10-10:30

Cserhalmi Marcell (ELTE-TTK)

B sejtek gátlása az Fc részen módosított humanizált, anti-CD19 monoklonális ellenanyaggal - egy potenciális anti-CD19 terápia

A humán monoklonális terápiás ellenanyagok fejlődése az elmúlt évtizedekben ugrásszerűen megnőtt. A Xencor biotechnológiai cég (Xencor Inc.) által kifejlesztett, az ellenanyagok Fc részét módosító technológiával az IgG izotípusú ellenanyagok Fc γ R-hoz való affinitását képesek megnövelni. Az XmAb5871, monoklonális humanizált anti-CD19, Fc részen módosított ellenanyagot vizsgáltuk (anti-CD19-IIbE), amelynek Fab karja a CD19-hez, Fc része a gátló hatású Fc γ RIIb-hez kötődik a B sejteken. Az Fc részen végrehajtott kettős aminosav szubsztitúció (S267E, L328F) 400-szorosára növelte a Fc γ RIIb-hez való kötődés affinitását. A CD19 kifejeződik már a pre-B sejteken és végig jelen van a B sejt fejlődés során, kimutatható a differenciálódott plazmasejtek egy részén is, ezáltal a B sejt érési alakok széles spektrumán képes a hatását kifejteni.

Vizsgálatunk fő célja a XmAb5871 által a B sejtekre kifejtett hatás felmérése volt, annak felderítése, hogy a B sejt receptor (BCR), Toll-like receptor 9 (TLR9) illetve a kettős aktivációs jel mellett milyen hatása van az XmAb5871 kezelésnek a B-sejtek jelátvitelére, proliferációjára, citokin- és ellenanyag termelésére. Western blot módszerrel igazoltuk, hogy az anti-CD19-IIbE ellenanyag csökkentette az Akt és az Erk foszforilációt, a B-sejtek proliferációját, az IL-6, IL-10 és a TNF- α citokinek termelését, valamint az ellenanyag termelő plazmasejtek számát. Peptid-specifikus ELISPOT módszerrel az anti-CD19-IIbE-vel kezelt és nem kezelt rheumatoid arthritises (RA) betegek véréből izolált B-sejtek RA specifikus peptidekre, mint autoantigénre adott válaszát hasonlítottuk össze.

A terápiás ellenanyag jövőbeli alkalmazhatósága érdekében ismernünk kell az XmAb5871 humanizált, anti-CD19-IIbE ellenanyag autoantigénekre adott válasza kifejtett hatását. Ez a terápiás mechanizmus elnyomja az aktivált B-sejtek funkcióit a sejtek deplációja nélkül, ami a rituximab terápiához képest előnyösebb, mivel nem vált ki általános immunszuppresszált állapotot. A vizsgált ellenanyag jelenleg klinikai fázis 2a vizsgálat alatt áll, így a közeljövőben hatékony ellenanyagterápia állhat az RA-s betegek rendelkezésére, ami akár más autoimmun betegségek kezelésére is alkalmas lehet.

10:30-10:50

Simon Lehel (Debreceni Egyetem)

A biológiai autiszmusterápiák története, a jelenlegi lehetőségek, és a mi perspektíváink

Az autiszmusterápiák születése nem esik időben egybe az első neurolepticumok megjelenésével, azok ugyanis totálisan hatástalanok voltak autista gyermekek esetében. Ma már tudjuk biokémiaiilag, hogy az autista gyermekek dopaminstruktúrái összességében épek, legfeljebb szerkezeti eltolódás van a D2 javára, mint azt a sulpirid terápia hatékonysága is bizonyítja. Ma már nem csak kegyetlennek, de totálisan szakmailag feleslegesnek tűnik az ECT, amelyet az '50-es években még alkalmaztak, annál is inkább, mivel az hatékonyságát legújabb ismereteink szerint annak köszönheti, hogy a dorsalis és medialis raphe magvakból hirtelen nagy mennyiségű serotonint szabadít fel; csakhogy az autisták éppen serotonin-excitáltak.

A receptorstruktúrákat a '90-es évek óta ismerjük, és bár '92 után megjelentek a modern második generációs antipszichotikumok. Gyakorlatilag azon kevés antipszichotikus bázisszer egyike a chlorprotixen, amely mai napig a bázisterápia része maradt '58 óta: alig van dopaminerg kötődése, és kifejezetten szedatív, antidepresszív antiserotonin szer, minimális antipszichotikus hatással. Teljesen veszélytelen, kisgyermekeknek extrém dózisokban adható, a gyermekpszichiátria „nélkülözhetelen cukorkája”, különösen, ha excitált autistákról van szó.

Mindenesetre semelyik antipszichotikum sem képes tartósan alakítani a kognitív vagy emocionális autisztikus állapotot pozitív irányba, azaz nem gyógyítanak, csak kompenzálnak.

Valószínűsíthetjük liquor vizsgálatok alapján, hogy a kisgyermekori idiopathikus autistáknál (pl. Kanner-szindróma, pl. Rett-szindróma) az endorphin-szint rendkívül emelkedett tartósan, különösen a Rett-szindrómásoknál, míg az is igazolt, hogy ennek következtében extrém serotonin-excitáció is fennáll.

A 70-es években az USA-ban és Nyugat-Európában jelennek meg az első igazán hatásos serotoninreceptor-antagonisták, a mai második generációs antipszichotikumok ősei, amelynek a többsége olyan veszélyes mellékhatásokkal járt, hogy Magyarországon törzskönyvezési engedélyt sem kaptak.

Mégis, ezek képezik az alapjait a mai gyógyszeres autizmusterápiáknak, amelyek előtt – immár megalapozottan, a 70-es évek szereinek mellékhatásai nélkül – nagy jövő vár egy látszólag ki nem taposott ösvényen: valójában ez az ösvény az 1970-es évek óta létezik.

Szervességében szeretném bemutatni ezeket a kapcsolódásokat.

KÉMIA SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Vasárnap 11:05–12:45)****11:05-11:25****Konkoly Benjámin (Eszterházy Károly Főiskola, Kepes György Szakkollégium)****Eltérő típusú peszticidek oxidáció hatására végbemenő degradációjának vizsgálata, a feltételezett mechanizmusok feltárása**

Napjainkban az ipari méretű mezőgazdálkodás megvalósíthatatlan lenne peszticidek használata nélkül. Vegyszeres kezelés hiányában a kultúrnövények 20-40 %-a károsodna. Gazdasági előnyeik mellett számos negatív környezeti- és élettani hatással is bírnak. Nagy problémát jelent, hogy a peszticid fejlesztő cégek csak az alapvegyületek környezeti- és élettani hatások vizsgálatait végzik el. A környezeti hatások következtében végbemenő átalakulási folyamatok során keletkező bomlástermékeket már nem vizsgálják, pedig ezek is jelentős hatásokkal bírnak. Ezek ismeretében elmondható, hogy a növényvédő szerek degradációjára irányuló vizsgálatok elengedhetetlenek.

Vizsgálatainkba négy különböző kémiai szerkezetű növényvédő szert vontunk be (acetoklór, EPTC, molinát, klórpirifosz). Kutatásaink során célunk volt annak megállapítása, hogy ezek a peszticidek ellenállnak-e az őket ért oxidációs hatásoknak, valamint eltérő oxidációs körülmények hatására az alapvegyületek milyen mértékben bomlanak le. Az oxidációs folyamatok tanulmányozása, modellezése nehézségekbe ütközik a megfelelő környezeti viszonyokhoz hasonló kísérleti rendszerek hiányában. A környezetben lejátszódó oxidációs folyamatok modellezésére a Fenton-reakció alkalmazható, továbbá ez a viszonylag enyhe oxidációs eljárás módot ad az átalakulás részlépéseinek értelmezésére is.

A kísérletek során 100 ppm-es peszticid törzsoldatokat készítettünk 1:1 arányban desztillált vízből és acetonitrilből, amihez 278 mg vas(II)-szulfát heptahidrátot, 1 ml 25 %-os kénsavoldatot a pH érték beállítására (pH=3,5) és eltérő mennyiségben 30 %-os hidrogén-peroxidot adtunk. A reakció leállítására 0,5 ml 1 mólos nátrium-hidroxid oldatot adtunk.

A Fenton-reakcióban képződött oxidációs bomlástermékeket azonosítottuk, egymáshoz és a kiindulási peszticidhez mutatott arányaikat meghatároztuk. A képződött bomlástermékek azonosítását GC/MS technikával végeztük. Az azonosított bomlástermékek alapján feltételezett bomlási mechanizmusra tettünk javaslatot.

11:25-11:45**Kecskeméti Ádám (Debreceni Egyetem, Hatvani Isván Szakkollégium)****Tripszin immobilizálása különböző hordozókon fehérjék on-line bontásához, peptidtérkép vizsgálatok**

A peptidtérkép vizsgálat olyan bioanalitikai eljárás, amellyel fehérjék elsősorban kvalitatív analízisét végezhetjük el. A vizsgálat lépései a következők: a vizsgálandó fehérje proteolitikus hasítása egy proteáz (fehérjebontó) enzimmel (standard eljárás szerint oldatban való emésztés); a keletkező peptidekből valamilyen eljárással elkészíteni a peptidtérképet, mely általában egy tömegspektrum vagy elektroferogram; ill. a kész peptidtérkép összehasonlítása adatbázissal azonosítás céljából.

A vizsgálat során általában tripszint használnak, mint proteolitikus enzimet, azonban a standard eljárás során a tripszint alacsony koncentrációban kell alkalmazni, mert oldat fázisban képes önmaga megemésztésére. Ennek kiküszöbölésére az enzimet egy szilárd hordozóhoz rögzítjük. Így nem csak az önemésztést elimináljuk, hanem lehetőség nyílik a vizsgálatához szükséges reakcióidő drasztikus csökkentésére, az enzim élettartamának növelésére; azaz egy olcsó, többször használatos enzimreaktort kapunk, amivel hatékonyabbá tehetjük a peptidtérkép vizsgálatokat.

A szakirodalom számos példát említ fehérjék immobilizálására, azonban a legtöbb technikának van hátulütője. Az adszorpcióval történő immobilizálást nehezítik az olyan problémák, mint a nemspecifikus adszorpcióból fakadó gyenge reprodukálhatóság, ill. számolni kell deszorpcióval is. A kovalens rögzítést nehezíti, hogy több vegyszer szükséges hozzá, ill. időigényesebb a kialakítása. Mindkét esetben kell számolni aktivitáscsökkenéssel (az adszorpciónál kitekeredés miatt, míg a kovalens kötés esetén a nem megfelelő helyen történő rögzítés okozta sztérikus gát miatt), azonban az immobilizált enzimek élettartama akár több hétig is tarthat.

Előadásomban a szükséges elméleti alapok mellett az általam eddig kipróbált immobilizálási technikákat (adszorpció és kovalens rögzítés) hasonlítom össze az alapján, hogy milyen esetekben kaptam gyorsabb, hatékonyabb emésztést és bemutatok egy, a jövőben megvalósítandó on-line emésztést lehetővé tevő emésztőrendszert.

11:45-12:05**Sipos Zoltán (Debreceni Egyetem, Hatvani Isván Szakkollégium)****Brómkumarinok rézkatalizált aminálási reakciói**

Kutatócsoportunkban igen nagy figyelmet szentelnek a keresztkapcsolási reakciók tanulmányozásának, kiemelten a különböző flavanoid típusú heteroaromás vegyületeknél. A flavanoidokkal rokon O-heterociklusos vegyületek a kumarinok, melyek különböző származékai a természetben is előfordulnak, változatos formában és biológiai hatással.

A különböző brómkumarinok Buchwald-Hartwig típusú aminálására már történtek kísérletek, de a palládium-katalizátorok magas ára miatt célszerű lehet más katalizátorok kipróbálása. A közelmúltban jelentős áttörés történt a rézvegyületeket használó, Ullmann-típusú aminálások körében.

Munkám során már irodalmi leírások alapján állítottam elő 3-,4-,6- és 7-brómkumarinokat. Némely brómkumarin szintézise esetén további kísérleteket is végeztem, alternatív útvonalakat próbáltam ki, melyeknél sok esetben sikerült a hozamok javítása. Az így előállított kumarinokkal aztán a kutatócsoportunk egyik korábbi tagja által elvégzett, optimált körülmények mellett kezdtem az aminálási reakciókat. Ezek alapján CuCN és Cu(OAc)₂ merült fel, mint alkalmazható rézforrás. Az optimálási reakciók butilaminra történtek, de vizsgálataim azt mutatták, hogy ezek nem mindig működnek jól más aminok alkalmazása esetén. Az alkalmazott erős bázis, a NaOtBu miatt a reakcióelegy változásai nehezen voltak követhetők, a feldolgozás szintén problémás volt. A bázis K₃PO₄-ra cserélése javított a körülményeken, de a konverzió sok esetben igen alacsony volt.

Jelenleg kísérleteket folytatunk egy réz-szalán katalizátorral, amelynek előnye, hogy nem oxigénérzékeny, nedvességtűrő, így sokkal egyszerűbb reakciókörülmények alkalmazhatók az aminálás során.

„A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.”

12:05-12:25**Kálomista Ildikó (Szegedi Tudományegyetem)****Fém és fénoxid típusú nanorészecskék vizsgálata SP-ICP-MS módszerrel**

Az elmúlt évtizedekben exponenciálisan nőtt a nanorészecskék alkalmazása az élet számos területén. A nanotechnológia nem új találmány, hiszen már 4000 éve használjuk, de tudatosan körülbelül 2 évtizede figyelt fel rá a világ, azóta pedig rendkívül gyorsan fejlődő tudományággá nőtte ki magát. A széleskörű kutatások eredményeképpen számos kémiai, fizikai és biológiai, illetve orvosi biológiai probléma megoldása vált, illetve válik lehetővé nanorészecskék alkalmazásával. Használatuk elterjedt többek között az orvostudomány, a számítástechnika, valamint az elektronikai-, a kozmetikai- és az élelmiszeripar számos területén. Fontos továbbá a felhasználást követően a környezetbe jutott részecskék sorsának nyomon követése és esetleges káros hatásaiak megismerése.

A fentiek miatt ma igen fontos és gyakori anyagtudományi/analitikai feladat a nanorészecskék és nanoszolok karakterizálása, amely általában több módszer együttes alkalmazását igényli. Az egyik korszerű módszer, az ún. Single Particle Inductively Coupled Plasma Mass Spectroscopy (SP-ICP-MS) alkalmas a nanorészecskék méreteloszlásának, koncentrációjának és összetételének meghatározására. Az ICP-MS műszerek attogrammm nagyságrendű abszolút kimutatási határainak kihasználásával folyadék fázisban diszpergeált részecskék közvetlen, gyors és rutinszerű mérésére van lehetőség. Optimálandó, a mérés sikerességét befolyásoló kísérleti paraméterek például a mintázó kónusz pozíciója, a vivőgáz áramlási sebessége, a minta megfelelő hígítása, a detektor integrációs ideje, stb. A módszer nagy előnye, hogy a mérések statisztikai megbízhatósága sokkal jobb, mint az ultramikroszkópiás módszereké, mivel a részecskék méreteloszlása több tízezer részecske detektálása alapján kerül megállapításra.

Munkám során arany, illetve különböző fénoxid (Fe_2O_3 , Cr_2O_3 és ZnO) anyagú, vizes közegű nanoszolok vizsgálatát végeztem el SP-ICP-MS módszerrel. Optimáltam a kísérleti körülményeket, megállapítottam a módszert jellemző mérőszámokat és figyelmet fordítottam a módszert terhelő zavaró hatásokra is. Megállapítottam, hogy megfelelő körülményekkel az eljárás megbízhatóan alkalmazható a nano-, sőt mikrorészecskék vizes diszperzióinak vizsgálatára.

12:25-12:45

Ungor Ditta Anita (Szegedi Tudományegyetem)**ZnO nanostruktúrák és vezető polimerekkel alkotott kompozitjaik előállítása, jellemzése**

A jövőt érintő energiaproblémák arra ösztönzik a kutatókat, hogy a hagyományos kimerülő energiaforrások helyett új, környezetbarát megoldásokat találjanak. Az ilyen „zöld” irányok egyike a napenergia felhasználásával működő fotoelektrokémiai cellák kialakítása is, melyekben számos félvezető oxidot (pl.: TiO_2 , ZnO) próbáltak már ki sikeresen.

A nanotudományok fejlődésének eredményeként azonban egyre nagyobb jelentőségűvé válik a kompozitanyagok fejlesztése, melyek során több anyagfajtát kombinálva valamely komponens kedvező tulajdonságát javíthatjuk, de akár új tulajdonságok kialakítására is lehetőség nyílik.

A fotokatalitikus félvezető oxid alapú nanokompozitok szintézise a jövőben egyre inkább növekvő energiaigények becslése alapján kulcsfontosságú, hiszen a napenergia olcsó, mindig rendelkezésünkre álló, környezetbarát alternatívát nyújt a meglévő energiaforrások mellett.

Kutatásaink célja az volt, hogy olyan ZnO /vezető polimer kompozitokat állítsunk elő, melyek jobb fotoelektromos sajátságokkal rendelkeznek, mint maga a ZnO . Az elektrontranszport megkönnyítése érdekében a megfelelően orientált cink-oxid nanostruktúrák kialakítását helyeztük előtérbe. Az elektrokémiai szintézis alkalmával a megfelelő reakciókörülmények biztosításával (Zn^{2+} koncentráció, oldott O_2 tartalom, pH stb.) befolyásolni lehet a kialakuló ZnO oszlopok átmérőjét és hosszát. Az elkészült nanostruktúrákat sikeresen kombináltuk különböző vezető polimerekkel (pl. polipirrol és poli(3,4-etiléndioxi-tiofén)), melyek olcsók, nagyobb mennyiségben is leválaszthatók, elektrokémiai tulajdonságaik mellett optikai sajátságaik (színük) is hangolható, így ideális jelöltek voltak a nanokompozitok másik komponensének.

A kompozitokat széleskörűen jellemeztük Pásztázó Elektron Mikroszkópiás (SEM) és Energia Diszperzív Röntgen Spektroszkópiás (EDX) módszerekkel, majd vizsgáltuk a rétegek fotoelektrokémiai viselkedését.

A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése konvergencia program” című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

További támogatóink az OTKA PD 105773 „Vezetőpolimer-alapú kompozitok spektroelektrokémiai tanulmányozása”, valamint a TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0047 „Új, funkcionális anyagok által kiváltott biológiai és környezeti válaszok” kutatási projektek.

NYELVÉSZET SZEKCIÓ

Helye: Nagyklub (Vasárnap 15:15–17:15)

15:15-15:45

Branczeiz Anna (Pécsi Tudományegyetem, Kerényi Károly Szakkollégium)

Hungarológiai széljegyzetek az *Erőltetett menet* egyik angol nyelvű fordításának margójára

Ahogy más idegen nyelvek, úgy a magyar mint idegen nyelv oktatásában sem csak a nyelvtanítás kell, hogy legyen a cél. A hungarológia ugyanis a magyar nyelv és kultúra komplex kutatását és egyben közvetítését jelenti. Ennek az egységes közvetítésnek fő eszközei lehetnek az irodalmi művek, amelyeket több nyelvtudási szinten, több tevékenységi formában is be lehet vonni a nyelvoktatásba. Mint arra Szűcs Tibor is rámutat, a lírai alkotások többek között azért különösen hasznosak, mert a nyelvtanulót egyszerre vezetik be a magyar nyelv hangzásvilágába, zeneiségébe, és a verseken keresztül a magyar kultúra egy szegmensével, az irodalommal is megismerkedhetnek.

Előadásomban Radnóti Miklós *Erőltetett menet* című versével foglalkozom úgy, hogy összevetem angol fordításával. Egyfelől ezzel szemléltetném fentebb említett téziseket (például a hang- vagy szószimbolika vizsgálatával), másfelől arra szeretnék kitérni, hogyan mutathatjuk be a verset kontextusából kiragadva, más megközelítésből. Arra is szeretnék rámutatni, hogyan árnyalja fokról fokra az eredeti vers értelmezését az, ha összevetjük fordításával.

Mindez pedig a hungarológia oktatásban is hasznosnak bizonyulhat. A Radnóti-vers(ek) ilyen szempontú oktatásával ugyanis megvalósulhat a hungarológia fő célkitűzése, vagyis nyelv és kultúra egysége a kutatásban és a közvetítésben egyaránt. A versszöveget vizsgálva ugyanis már eleve adott a nyelvi közeg, sőt, a fordítás tükrében a két nyelv összehasonlításával számos nyelvi-nyelvtani jelenségre is fel lehet hívni a tanulók figyelmét, aminek megoldása – adott szöveg keretein belül – már a tanár leleményességére van bízva. Maga a vers pedig – a nyelven túl – bizonyos értelemben kétféle kultúrát is magában hordoz: mint irodalmi alkotás eleve része a kultúrának, másrészt a holokausz mint a történelem része tekinthető kulturális kérdésnek is.

15:45-16:15

Dezsényi Balázs (ELTE-BTK, Eötvös József Collegium)

Ismét végveszélyben a magyar nyelv?

A magyar nyelv története során rengeteg környező nyelv eszköztárából kölcsönzött, és ez a folyamat évszázadok óta gazdagítja, színesíti nyelvi lehetőségeinket. Legyen latin, német, szláv, török vagy más befolyás, a mai beszélt – és írott – nyelv számtalan olyan változás eredménye, amely egykor idegen-szerűnek hatott, ma azonban alapvető nyelvi alkotóelemnek számít.

A fenti nyelvek hatása mára jelentősen gyengült, helyettük megjelent viszont az angol, amely világkörűli hódító útján immár Magyarországon is érezteti hatását. A szórakozásban, a munkában, sőt, a mindennapi élet szinte minden területén elkerülhetetlenné nőtte ki magát az angol vagy angolos kifejezések és nyelvi fordulatok ismerete, használata, sőt, esetenként a magyar nyelvbe beemelése.

Széles körben ismert és tárgyalt jelenség mindezen belül az angol szavak átvétele, honosítása. Jelen előadás azonban az angol befolyás egy kevésbé népszerű, ám legalább olyan érdekes és ellentmondásos oldalát kívánja felfedezni. Az angol hatását a magyar morfológia, a szóképzés, a szórend és a mondat szerkezet különböző területein vizsgálja, kitérve többek között márka- és cégnevekre, kettős gyökerű latin-angol jövevényszavakra, jelzői összetételekre.

A vizsgálat tárgya legelőször is, hogy az adott változás milyen pontossággal tükrözi az eredeti angol nyelvi formát. Fontos szempont az is, hogy mennyire illik bele a magyar nyelvbe annak jelenlegi állapotában, illetve hogy milyen esetleges félreértésekre adhat okot. Emellett szó esik majd arról is, hogy a jelentésbeli vagy szerkezetbeli többlettartalmat milyen, már létező és használt magyar megoldásokkal lehet vagy lehetne kifejezni.

A legvégső kérdés tehát a következő: hoznak-e ezek a nyelvi újítások valódi új értéket a magyar nyelvbe? Továbbá: mindeközben eleget tesznek-e az egyértelműség és a következetesség követelményeinek is?

A válasz a kortárs nyelvi változások rendkívül érdekes vonatkozásaira mutat rá.

16:15-16:45

Kalivoda Ágnes (ELTE BTK)

Web-alapú kollokációelemzés

A kollokáció a korpusznyelvészetben bizonyos szavak gyakori együttes előfordulását jelenti, nevezhetjük állandósult szó szerkezetnek is. Egy magyar

anyanyelvű beszélő érzi, hogy az *ábránd* sokkal inkább *ködös*, mint *homályos*, a nyelvtanulóknak viszont az efféle jelenségek gondot okozhatnak. Például a magyarban „keressük” a pénzt, a svédben „megszolgáljuk” (*tjāna pengar*), a németben „megérdemeljük” (*Geld verdienen*).

A szavaknak az a tulajdonsága, hogy rendszerint mely más szavakkal állnak együtt, statisztikai úton elég jól feltérképezhető.

Előadásom témája egy kollokáció elemző alkalmazás bemutatása, melyet Dr. Mádl Péterrel közösen készítettünk svéd nyelvű szövegek vizsgálatára. Lényege, hogy internetes szövegekből olyan mondatokat nyerünk ki, melyek tartalmazzak egy általunk megadott alapszót, és a kapott mondatokban megvizsgáljuk az alapszó környezetét. A program számos szűrést és statisztikai vizsgálatot végez, végül kiadja a keresett szó kollokátorait és a hozzájuk tartozó számadatokat.

A téma tehát a nyelvtechnológia berkeiben mozog, és fontos vonása, hogy interdiszciplináris. Az informatika egyik leggyorsabban fejlődő ágazatát, a szövegbányászatot használja fontos nyelvészeti kiegészítésekkel (például stopszavak szűrése, szótövesítés). Figyelmet érdemelnek a program készítése során felmerült problémák is, elsősorban a szemantikai viszonyok megőrzése, a homonimák kezelésének nehézségei.

A téma számos kérdést vet fel. Ilyenek lehetnek a web-alapú korpusz előnyei és hátrányai (kontrollként más jellegű korpuszokat is használunk), vagy a sokkal általánosabb problémák, amelyekkel egy nyelvész a programozás során találkozhat. Meddig lehet automatizálni egy elemző folyamatot, hol van az a pont, ahol már nem elég a „mesterséges intelligencia”, hanem szükséges az emberi tényező?

Ez az alkalmazás kifejezetten svéd nyelvi adatok kezelésére készült, de az alapszerkezete univerzális: kisebb-nagyobb módosításokkal más flektáló nyelvekre is jó eséllyel alkalmazható. A jövőben segédprogram szerepét töltheti be szótárírási projektnél, a megfelelő felhasználói felület kialakításával pedig a nyelvtanulók is hasznát vehetik.

Az alaplépések – a dokumentumgyűjtés, bevitel és előkészítés, elemzés, melyeket részletesen szeretnék bemutatni – minden, akár nem-nyelvi adathalmaz vizsgálatához szükségesek.

16:45-17:15

Fazekas Boglárka (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)

A rajongói szleng. Internetes rajongói közösségek nyelvhasználata

Az elmúlt húsz évben a rajongói közösségek elárasztották a világhálót, ugyanis az internet lehetővé tette, hogy szélesebb körökben terjeszthessék

alkotásaikat (melyek azelőtt rajongói magazinokban jelentek meg, amelyeket postai úton vagy a találkozókön terjesztettek), valamint azt is, hogy kitágítsák a határaikat. Hiszen a virtuális közösségekbe azok is beléphetnek, akik a személyes találkozókön az esetleges nagy távolságok miatt nem tudtak részt venni. Ennek köszönhetően számtalan nemzetközi közösség létezik, amelyhez a világ minden tájáról csatlakozhatnak rajongók, hogy együtt imádjanak az adott könyvet, színészt vagy televíziós sorozatot. Sőt, a rajongók folyamatosan értelmezik és újraértelmezik az úgynevezett alapszöveget (amely lehet egy könyv, film, sorozat, stb.), s ezekből az értelmezésekből egy saját kulturális identitást építenek fel. Ehhez hozzátartozik egy, a rajongói szubkultúrára jellemző szókészlet is, amely univerzális, tehát egy Star Trek-rajongó ugyanúgy megértheti és használhatja, mint az, aki inkább a *Downton Abbey* című sorozatot részesíti előnyben. Mivel ezek nemzetközi közösségek, a tagok általában angolul kommunikálnak egymással, így az angol lett a rajongói szleng bázisnyelve.

Előadásomban ennek a szókészletnek szeretném néhány elemét bemutatni a Tumblr webes felületen található személyes rajongói blogok bejegyzéseiből gyűjtött példák segítségével. Azért erre a felületre esett a választásom a rajongói fórumokkal szemben, mert ez egy nyitottabb közösség, és mivel az adott blog tulajdonosa nem csak egy dologért rajong, hangsúlyosabb a vizsgált szavak, kifejezések univerzalitása.

Megvizsgálom a szókészlet leggyakrabban használt elemeinek jelentését, keletkezésének módját, valamint funkcióját. A célom betekintést engedni a rajongók világába, illetve árnyalni a róluk alkotott képet. A rendelkezésre álló idő rövideje miatt azonban a rajongói közösségek szociális aspektusaival, illetve a különböző rajongói értelmezések elemzésével ez a kutatás nem foglalkozik.

FIZIKA SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Vasárnap 15:15–18:30)****15:15-15:35****Rácz István (ELTE TTK)****A csillagkeletkezés feltételei Herschel SPIRE mérések alapján**

A Tejútrendszerben a csillagok főként óriás molekulafelhők sűrű, hideg csomóiból jönnek létre. Ezen csomók, ha gravitációsan kötöttek, akkor már magoknak nevezhetőek, és a magok fizikai paraméterei határozzák meg a kialakuló csillagok tulajdonságait. A felhőkben lejátszódó folyamatok megértése nélkülözhetetlen a magok formálódása illetve a csillagok kialakulása szempontjából. A felhők fizikai paramétereit infravörös és rádió-spektroszkópiai mérésekből határozhatjuk meg, mint például a gáz és por sűrűségét, és hőmérsékletét.

Kutatásom során, mely része a nemzetközi Galactic Cold Cores kutatócsoportnak, elsősorban a Herschel SPIRE távoli infravörös térképeket használom a felhők fizikájának meghatározására. A csillagtartalmat a japán Akari és az amerikai WISE űrtávcső által észlelt pontforrásokból határoztam meg. Eddig 29 Planck hideg felhő 319 WISE és Akari infravörös pontforrás fotometriáját gyűjtöttem össze, de kutatótársaim eddig már több ezer forrásra végezték el ezt a munkát. Az így kapott adatokból megrajoltam az objektumok spektrális energia-eloszlás diagramjaikat, mellyel eldönthető, hogy az adott forrás fiatal csillag-e, illetve ezzel Lada-féle fejlődési osztályba is sorolhatóak. Eddig összesen több mint 1000 YSO-et azonosítottam és klasszifikáltam.

Az eddig vizsgált 86 véletlenszerűen kiválasztott égi terület távoli infravörös képeit feldolgozva megkaptam a területek porhőmérséklet illetve hidrogén oszlopsűrűség térképeit. Ezeken a képeken megkereshetőek a feltételezett sűrű, hideg csomók. Az eddig elemzett összesen 86 felhőben több mint 100 csomót találtam, melyekre fizikai paramétereket határoztam meg, mint például a méretüket és tömegüket. A tömegük eloszlását megvizsgálva megkapható a magtömeg függvény (CMF), így megsejthetővé válik a kezdeti tömegfüggvény (IMF), amely a fiatal csillagok tömeg szerinti eloszlását mutatja. Mivel a kozmikus elemgyakoriság változásáért leginkább a nagytömegű csillagok a felelősek, ezért az IMF-nek kozmológiai jelentősége is van.

Ezen felül több más szempontból is összevettem a csillagok paramétereit a csomók fizikájával. Nem minden esetben kaptam az elvárásoknak megfelelő korrelációt, de így is sikerült egy minimális csillag-keletkeztető csomótömeget megadni, ami jó egyezést mutat más kutatások hasonló eredményeivel, melyek 1-1 objektumot vizsgáltak.

15:35-15:55**Badankó Péter (Debreceni Egyetem, Hatvani István Szakkollégium)****A felrobbanó kaotikus attraktor maximális Lyapunov-exponense**

Előadásomban egy nemlineáris rendszer, az ún. Duffing-oszcillátor kaotikus attraktorának felrobbanását és ezen folyamat maximális Lyapunov-exponenssel történő kvantitatív jellemzésére vonatkozó legfontosabb eredményeket kívánom bemutatni.

A Duffing-oszcillátor egy anharmonikus, külső periodikus gerjesztő erővel vezérelt, csillapított oszcillátor, melynek potenciáljában a lineáris harmonikus oszcillátortól eltérően negyedrendű tag is jelen van. A rendszert leíró nemlineáris mozgásegyenletnek csak közelítő, numerikus megoldása adható meg, melyek a rendszer paramétereitől függően igen változatos viselkedést mutatnak. Vizsgálataimban a külső vezérlés amplitúdóját változtatva sikerült olyan tartományokat felfedni a rendszer paraméterterében, melyben a viselkedés kaotikus és ezzel együtt a Poincaré-metszeten kirajzolódó, ún. kaotikus attraktor felrobbanása is megfigyelhető a gerjesztési amplitúdó növelésével. Ez utóbbi folyamatot tömören összefoglalva úgy kell elképzelni, hogy a Poincaré-metszeten a kisebb amplitúdók mellett az attraktor a metszet több, egymással nem összefüggő, diszjunkt részhalmazán összpontosul. Az amplitúdót növelve azonban egyre több pont tölti ki az említett csomósodások közötti térrészt és ezen folyamat nyomon követésével megfigyelhető a Cantor-szálas fraktálszerkezettel rendelkező kaotikus attraktor felépülése is.

Céлом ennek a jelenségnek a kvantitív jellemzése a maximális Lyapunov-exponens segítségével, mely a káosz egyik legfontosabb tulajdonságának, az egymáshoz közletről induló trajektóriák exponenciális divergenciájának numerikus jellemzője. Az exponens meghatározására az ún. Benettin-féle módszert implementáltam számítógépes kód formájában, melynek tesztjét a szakirodalomban a Van der Pol-oszcillátorra közölt adat sikeres reprodukálásával végeztem el. Ezt követően a rendszer egymástól két, jelentősen különböző paraméter-tartományában végeztem el a vizsgálatokat, melynek során kapott legfontosabb eredmény a maximális Lyapunov-exponens kaotikus attraktor felrobbanásával és felépülésével végbemenő 2-3-szoros megnövekedése. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy a kaotikus attraktor felrobbanása az exponens jelentős, hirtelen végbemenő megnövekedésével jár. Azonban ennek a kijelentésnek a megfordítása nem igaz: az exponens megnövekedésének hátterében nem kizárólag a fentebb említett folyamat állhat. Ilyen módon fontos eredmény, hogy a maximális Lyapunov-exponens nem szignatúrája a folyamatnak, mindazonáltal annak során igen egyértelmű és drámai viselkedést mutat.

15:55-16:15**Baris Adrienn (ELTE TTK)****Háromdimenziós mikroszerkezet-meghatározás FIB tomográfiával**

Polikristályos anyagok szemcseszerkezetének igen nagy befolyása van a tömbi anyag fizikai, kémiai tulajdonságaira, mint például a keménység, korrózióval és mechanikai behatásokkal szembeni ellenállás, kémiai reaktivitás, mágneses szuszeptibilitás, deformálhatóság, stb.. Ezért mind az anyagtudományi, fizikai, kémiai és mérnöki kutatásokban, valamint az ipari alkalmazásokban meghatározó szerepet játszik a különböző anyagok mikrostruktúrájának vizsgálata. A legtöbb szilárd anyag polikristályos, azaz több, különböző mikroszkopikus méretű és orientációjú szemcséből, kristallitból épül fel. A szemcsék orientáció eloszlása legtöbbször nem véletlenszerű, hanem kitüntetett irány figyelhető meg, és ilyenkor azt mondjuk, hogy a polikristályos anyagnak textúrája van. Több módszer is alkalmas az orientáció eloszlás meghatározására. Előadásomban ezek közül a pásztázó elektronmikroszkópiában használt visszaszórt elektron diffrakciót (electron backscatter diffraction, EBSD) mutatom be, mely segítségével meghatározhatjuk többek között a szemcsék méretét, a szemcsehatárok jellegét, a minta textúráját és információt kaphatunk a minta előéletéről is. Egy EBSD felvétel azonban a mintának egy felületéről, azaz két dimenzióban ad információt. Ahhoz, hogy teljesebb ismereteket szerezzünk az anyagról érdemes az ún. fókuszált ionsugaras (focused ion beam, FIB) tomográfia segítségével háromdimenziós (3D), térbeli térképet is készíteni. Ennek során a minta egy kiválasztott térfogatát fókuszált Ga-ionokkal meghatározott lépésközzel szeleteljük, és szeletenként EBSD felvétel készül. A felvételek megfelelő számítógépes szoftver használatával egymáshoz illesztve kapjuk a rekonstruált térfogatot. A térfogat elkészítését követően lehetőségünk van a szemcsék, szemcsehatárok és a teljes mikroszerkezet térbeli jellemzésére, adott esetben a fázisok és zárványok 3D-s elemzésére.

Előadásomban bemutatom az EBSD-t és a fókuszált ionsugaras megmunkálás alapjait, a 3D-s szemcserekonstrukció metodikáját és eredményét egy hőkezelt nikkal minta (30x30x30) μm^3 -es térfogata esetén.

16:15-16:35**Vámi Tamás Álmos (Wigner Fizikai Kutatóközpont)****CMS detektor Pixel Detektorának kalibrációja a Nagy Hadron Ütköztetőben**

Svájcban található a Európai Nukleáris Kutatási Szervezet (CERN) által működtetett Nagy Hadron Ütköztető (LHC). Az LHC célja új, alapvető fizikai

folyamatok tanulmányozása, többek között megválaszolni azt a kérdést, hogy hogyan lesz az elemi részecskéknek tömege. A 2012 nyarán felfedezett Higgs-bozon az LHC óriási energiájával való részecskék ütköztetésének köszönhető. A gyorsító egy igen komplex létesítmény, amely 27 kilométer kerületű földalatti gyűrűje mentén négy gigászi méretű kísérleti állomás található. A Compact Muon Solenoid (CMS) egyike a két általános célú detektorrendszernek, amely a nagyenergiás proton-proton ütközések termékeit rekonstruálja. A szilícium Pixel Detektor a CMS legbelső detektora, amely a töltött részecskék pályájának meghatározásáért felelős. Mindezt három szilícium réteg és mintegy 672 modul segítségével teszi. Így meghatározhatjuk a részecskék pályagörbületét, majd ezt az információt felhasználva kiszámíthatjuk a részecskék impulzusát. A Pixel Detektort úgy tervezték, hogy még a Nagy Hadron Ütköztetőből származó óriási részecskemennyiséggel is hatékonyan tudjon működni és nagyon pontos méréseket tudjon végezni. A Pixel Detektor kalibrációja rendkívül fontos szerepet játszik a besugárzás okozta hatékonyságvesztés kezelésében. Ez a besugárzás a kiolvasó chippek átmeneti vagy végleges meghibásodásához vezethet. A szenzorok fizikai állapotváltozását kalibrációs állandók írják le, amelyeket egy kalibrációs adatbázisban tárolunk és rendszeresen frissítjük őket. Előadásom során a rekonstrukció általános leírása után bemutatom a kalibrációs folyamat részleteit, a meghibásodok fajtáit és ezek hatását a detektor hatékonyságára, illetve az általunk fejlesztett programot, amely megfigyeli a modulok állapotát.

16:35-16:55

Sipos Lehel (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvári Magyar Egyetemi Intézet – Fizika Szakkollégium)

Mesterséges neuronhálózatok segítségével történő zónatervezési módszer kidolgozása a paksi atomerőmű reaktoraira

Napjainkban éles szakmai és politikai vita zajlik a paksi atomerőmű tervezett bővítése kapcsán, ezért időszerűnek tartom kutatásom bemutatását, melynek célja egy olyan új zónatervezési módszer kidolgozása és alkalmazása a paksi blokkokra, amely a teljes üzemi biztonság mellett jelentős mértékben javíthatja a reaktorok gazdaságosságát, csökkentve úgy az egységnyi villamos energia megtermeléséhez szükséges üzemanyag, mint a keletkező nukleáris hulladék mennyiségét. Bár a módszer ismert, még soha nem alkalmazták a paksi blokkokhoz hasonló VVER-440/213 típusú reaktorokra.

Az ötlet lényege, hogy a mesterséges neuronhálózatok alkalmasak olyan függvényértékek becslésére, amelyek egy adott zónaelrendezéshez rendelkeznek a biztonságosságot, illetve gazdaságosságot leíró paramétereket. Segítségükkel

lehetővé válik a klasszikus módszerrel vizsgálható elrendezéseknél nagyságrendekkel több lehetséges zónaterv tanulmányozása, melyek közül a becsült célfüggvényértékek alapján kiválaszthatjuk a legígéretesebbeket. Ezután az optimális elrendezést a kiválasztott zónatervekre jellemző paraméterek klasszikus módszerrel történő pontos kiszámolásával találjuk meg.

Ahhoz, hogy a hálózat a függvényértékek minél pontosabb becslésére legyen képes, több jellemzőjét is optimalizálnunk kellett. Előadásomban bemutatom, hogyan hangoltuk rá a módszert a paksi blokkokra olyan aspektusok megtervezésével, mint a hálózat típusa és struktúrája, a tanításához használt zónaállapotok száma, a tanítóhalmaz milyensége vagy a tanítás során végzett iterációk száma. A könnyebb érthetőség kedvéért előzetesen a paksi atomerőmű rövid bemutatása és az üzemanyag-gazdálkodás legfontosabb kérdései mellett felvázolom a neuronhálózatok működését is.

Eddigi kutatásunk során sikerült szerkesztenünk néhány működőképes zónatervet, ám azok gazdaságosság szempontjából kissé alulmaradtak a jól bevált klasszikus módszerrel optimalizált állapothoz képest. Az elért jóslási pontosság ugyanakkor bizakodásra ad okot, úgy látjuk, hogy a módszer további finomításával lehetőség nyílik gazdaságosabb elrendezések tervezésére, így az beépülhet a mindennapos töltettervezési gyakorlatba.

A kutatás a 2013 nyarán a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem Fizika karán bemutatott BSc záródolgozatom témáját képezte, melyet az összes bíráló a legmagasabb érdemjeggyel értékelt. Köszönetemet fejezem ki témavezetőimnek: Bóna Gábor reaktorfizikusnak (Paksi Atomerőmű Zrt.) és dr. Nagy László professzornak (Babeş-Bolyai Tudományegyetem).

16:55-17:15

Galgóczi Gábor – Kapás Kornél (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)

Vastag-GEM alapú detektorok fejlesztése

A részecskefizika megszületése után a XX. század legmeghatározóbb fizikai kutatási területévé nőtte ki magát, teljesen átformálva világképünket. Azonban ehhez szükséges volt a kísérleti eszközök robbanásszerű fejlődése is, főként a részecskék megfigyelésére épített detektoroké. A részecskefizika hajnalán még köd- és buborékkamrával folytatták az első megfigyeléseket, majd GM-csőekkel, és hasonló működési elvű sokszálas kamrákkal, mellyel megnyílt a gáztöltésű kamrák kora.

Kutatásunk során mi a gáztöltésű detektorok egy fiatalabb generációjával, a mikrostruktúrák detektorokkal foglalkozunk, azon belül is a TGEM technológia fejlesztésével.

Előadásunkkal szeretnénk bemutatni a detektorfejlesztés e területének módszereit, érdekességeit és a még tisztázatlan kérdéseket. Továbbá ismertetnénk az elért kutatási eredményeket, majd bemutatnánk, hogy ezeket hol és hogyan alkalmazzák a mai részecskefizikai kísérletekben (pl. CERN).

A TGEM alapú detektorok fő célja a nagyon nagy sebességű részecskék által kisugárzott Cserenkov-fotonok detektálása. A foton kiüt egy fotoelektront a fényérzékeny lemezből, melyet a megfelelően kapcsolt magas feszültségű terek lavinává erősítenek, aminek jelét végén kiolvassuk. A becsapódás helyéből lehet következtetni a Cserenkov-kúp nyílásszögére, melyből a részecske sebessége meghatározható.

Kutatásaink során vizsgáltuk, hogy a detektor különböző részeire kapcsolt feszültségtől és az egyéb paraméterektől hogyan függ az elektronlavina nagysága, illetve a fotonokra érzékeny effektív felület nagysága. Mind más gázokra, mind más lyukkonfigurációra (és még sok egyébre), a detektor teljes erősítése és összefotonhozama erősen érzékeny. Kutatásunk célja megtalálni a legoptimálisabb összeállítást, hogy a fotondetektálás a leghatékosabb legyen, illetve további nyitott kérdésekre megtalálni a választ.

17:30-17:50

Bozóki Tamás (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)

A Föld forgásának hatása a földköpenyben zajló konvekcióra

A földköpenyben zajló áramlási folyamatok vizsgálatának legfontosabb módszere a számítógépes szimuláció. A szimulációkban a Föld forgása gyakran elhanyagolásra kerül, amit a konvekciót leíró egyenletek dimenziótlanítása során megjelenő dimenziótlan számokkal lehet alátámasztani. Azonban ezek a megfontolások gyakran csak a forgás által okozott Coriolis-erő hatására vonatkoznak, a szintén fellépő centrifugális erő elhanyagolhatóságát nem támasztják alá. Emellett a két tehetetlenségi erő jellege közötti különbségből adódóan, a Föld alakjára is jelentős hatást gyakorló centrifugális erőnek lehet nagyobb szerepe a földköpeny konvekcióban.

Az előadásom alapjául szolgáló munkám során arra a kérdésre kerestem a választ, hogy valóban elhanyagolható-e a Föld forgásának konvekcióra gyakorolt hatása. A Comsol programmal két különböző modellben végeztem számításokat. Az első modellben egy termikus konvekciót nem tartalmazó földszerű, kétrétegű rendszert vizsgáltam. A számításokban a Föld magja felett elhelyezkedő sűrűbb és a köpeny jelentős részét alkotó hígabb réteg közötti sűrűségkülönbség szerepelt változtatott paraméterként. A szimulációikban megfigyelt hatás a Föld lassú forgási szögsebességénél nem túl jelentős, viszont már ez a

kis eltérés is jelentősen befolyásolhatja a valóságnak megfelelő kétrétegű, termokémiai konvekciót.

A második modellben a forgás termikus konvekcióra gyakorolt hatását vizsgáltam egy hengerszimmetrikus elrendezésben. Áramló rendszerekben a centrifugális erő stabilizáló hatása ismert, a köpenyáramlások esetében szerepe azonban kevésbé vizsgált. Két, álló és forgó kvázi-stacionárius modell párhuzamos futtatása során vizsgáltam a két áramlási rendszerben megjelenő különbségeket. A szimulációkból megállapítható, hogy a forgás a termikus konvekcióra pontosan ellentétes hatást gyakorol, mint a kétrétegű rendszerre, azaz poláris irányú áramlásokat indukál. A két ellentétes hatás nagyságának aránya fogja végső soron befolyásolni, a kialakuló áramlási képet. A szimulációk során a Föld forgási szögsebességénél nagyobb szögsebességek esetén is végeztem számításokat, a fellépő effektusok pontosabb megismerésének érdekében.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a centrifugális erő köpeny konvekciós modellekben történő elhanyagolásának jogossága alátámasztható, viszont további vizsgálatok tárgyát képezhetné annak eldöntése, hogy ezáltal milyen effektusok nem jelennek meg a szimulációkban, melyek a valóságban, ha csak kismértékben is, de befolyásolják a rendszert.

17:50-18:10

Máté Mihály (ELTE TTK)

A ragasztószalagok letépésének dinamikája: sebességfüggés és instabilitás

Tudományos Diákköri (TDK) dolgozatom témáját a hétköznapi ragasztószalagok érdekes letépődési viselkedése adja. Szőrtelenítéskor a kozmetikus a gyantát hirtelen tépi le, viszont a sebtapaszt már lassan húzzuk le a bőrről. Az egyik, illetve a másik esetben is nagyon fontos a letépési sebesség az elérhető hatás szempontjából. Szintén érdekes jelenség egyes ragasztószalagoknál, hogy a szalag egyenletes sebességű letépése – bizonyos sebességtartományban – igen nehezen fenntartható. Ilyenkor a letépődési folyamat inkább szaggatottan – instabil módon – történik, a szalag kontrollálatlanul kisebb és nagyobb sebességgel letépődik. E széleskörűen tanulmányozott ugráló folyamattal egyidejűleg jellegzetes hanghatást figyelhetünk meg, valamint a szalag felületén csíkozás is megjelenik.

A TDK munkám során különböző ragasztószalagok esetében, széles tépősebesség-tartományban tanulmányoztam a letépődési folyamatot, az állandó (v) sebességgel történő letépődéshez szükséges (F) erőt, illetve az Fv összefüggést széles hőmérsékleti skálán. Méréseim eredményei azt mutatják, hogy lassú tépéseknél az F erő értéke nagyon erősen függ a tépési sebességektől, ami azzal magyarázható, hogy ebben az esetben a folyamatot a ragacsos töltőanyag

viszkózus folyása határozza meg, melynek mértékét erősen befolyásolja a termikus aktiválás. A gyors letépéseknél mérhető erő már kevésbé függ a sebességtől, telítésbe megy. Ebben az esetben az F erő értékét feltehetően az erős belső súrlódás miatt merev testként viselkedő töltőanyag és az érintkező felületek között fellépő erő határozza meg. Instabil letépődés esetén az F - v függvénynek maximuma van, aminek az értéke – nem várt módon – nagyobb, mint a telítődési erő. Kimutatható, hogy a maximumot követő negatív meredekségű – növekvő sebességhez csökkenő erőt író – szakasz felelős az említett instabilitásért.

A kapott F - v függvény alakját az anyagban lezajló folyamatok modellezésével megkísérlem leírni, valamint a megfigyelt kísérőjelenségeket az ily módon felállított konstitutív egyenlet segítségével értelmezem.

18:10-18:30

Janosov Milán (ELTE-TTK, Eötvös József Collegium)

Csillagászat az ókorban – és a folytatás

A többség úgy tartja, hogy a legősibb, így akár a legegyszerűbb körülmények között is végezhető tudomány a csillagászat. Kétségtelen, hogy a csillagászat művelése nagyon kitartó és pontos, sok esetben az emberi érzékeken alapozó megfigyeléseket igényel, legalább alapfokú matematika mellett. Ennek fényében aligha véletlen, hogy Galilei, akitől a modern természettudományok születését számítjuk, és aki távcsövét az ég felé fordítva forradalmasította a csillagászatot (is), szintén a kísérletezés és a matematika egységében látta a természettudomány lényegét. Persze a csillagászat kísérleti szempontból nehéz helyzetben van, hiszen a csillagok és egyéb égitestek roppant távolságban találhatók, így főleg csak a megfigyeléseket, indirekt méréseket elősegítő különféle eszközök jöhetnek számításba. Ilyen eszközök a például a távcsövek, de voltak már, illetve lehettek volna más egyéb eszközök jóval a távcső korát megelőző időkben is! Ezért röviden szeretnék áttekinteni néhány olyan, a mai tudásunk szerint az ókorig visszanyúló csillagászati eredményt, melyek létrejöttének körülményei alig maradtak fenn pontosabban, mint néhány monda vagy hiedelem, és melyek a modern tudás szerint is meglepő valóságosságuk miatt egyszerre teszik fel a nem csak tudománytörténeti, hanem tisztán tudományos kérdést is: „hogyan?”.

A bemutatásra kerülő elméletek és eredmények elsősorban a Föld – Hold – Nap rendszer geometriai elrendeződésére, valamint a környező bolygók látszólagos méretének meghatározására vonatkoznak, mely jellemzőkről meg fogom mutatni, hogy nagyon szerény és kezdetleges (házipar is könnyedén elkészíthető) kísérleti eszközök valamint néhány érdekes ötlet felhasználásával

is meghatározhatóak. Ennek megfelelően előadásom során a történeti áttekintésen túl néhány saját vázlatos számolást, sajátkészítésű kísérleti berendezéseket és korábbi önálló mérési eredményeket is szeretnék bemutatni, melyeket felhasználva egy napos délután során bárki megismételheti mindazt, ami az ókori elődeinknek is sikerülhetett.

FILOZÓFIA SZEKCIÓ**Helye: Nagyklub (Vasárnap 17:30–20:30)****17:30-18:00****Kovács Dániel Attila (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****A semmi fogalma Ágoston teodiceájában**

A rossz problémája Ágoston egész munkásságát végigkíséri. A *Vallo-mások* VII. könyvében arról számol be, hogy amikor végleg kiábrándulván a manicheizmusból – amely tanítás szerint a világ a jó és gonosz erők valamiféle küzdőtere – az újplatonizmus valamint a kereszténység felé fordult, igen nagy nehézséget okozott neki, hogy oly módon adjon számot a világban található rosszról, amely konzisztens új, dualista világnézetével. Utolsó – befejezetlenül maradt – művében, amely egy vitairat a pelagiánus Ecclanumi Julianus ellen, ugyanez a probléma köszön vissza: Ágostonnak azzal a váddal szemben kell tisztáznia önmagát és filozófiáját, hogy tulajdonképpen mindvégig manicheus maradt.

Előadásom középpontjában Ágostonnak egy olyan meggyőződése áll, amellyel – annak ellenére, hogy szemmel láthatóan alapvető eleme annak megoldásnak, melyet a rossz problémájára ad –, első ránézésre jóval több problémát vet fel, mint amennyit megold. Amikor érett kori fő művében, az *Isten Városában*, azt igyekszik felvázolni, hogy miként buktak el a lázadó angyalok illetve az első emberpár, kijelenti, hogy a teremtmények, amennyiben vétkeznek, azaz elfordulnak Istentől, ezt azért teszik, mert Isten a semmiből teremtette őket.

Úgy tűnhet, hogy Ágoston ezzel egyszerre mond túl keveset és túl sokat. Egyrészt, egyáltalán nem világos, hogy mi a kapcsolat a creatio ex nihilo és a bűn között. Másfelől, ha a tézist megszorítások nélkül értenénk, azt kellene gondolnunk, hogy minden egyes teremtmény – az angyaltól a köig – a morális rossz – legalábbis – potenciális elkövetője. Ezzel szemben, amellet fogok érvelni, hogy amennyiben az efféle enigmatikus kijelentéseket az Ágoston metafizika tágabb kontextusában értelmezzük, egy igen árnyalt elméletet kapunk, amely valóban kínál valamiféle megoldást a tárgyalt problémára.

Mindezt röviden összehasonlítom azzal, amit Plótinosz a *Rosszról szóló értekezésében* (Enn. I.8.) állít, és megmutatom, hogy Ágoston azért képes elkerülni azokat a súlyos nehézségeket, amelyeket Plótinosz az említett értekezésben nem tud kielégítően megoldani, mert néhány lényeges ponton eltávolodik attól az újplatonikus metafizikai hagyománytól, melyet örökölt. Ez a szemléletváltás többek között abban mutatkozik meg, ahogyan Ágoston a semmi fogalmát kezeli, sőt talán már abban is, hogy egyáltalán bevezeti azt.

18:00-18:30**Ádám Zsófia (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Világok istene: Modális realizmus és teizmus**

A leibnizi teológia a teremtett világot a lehetséges világok legjobbjának nevezi. A hagyományos - úgynevezett anzelmi - teizmus istenfogalma meg is követeli ezt, hiszen a tökéletesen jóságos és mindenható Isten képével ellenkezne egy olyan világ megteremtésének gondolata, mely nem az lehető legjobb. Hétköznapi meggyőződéseink azonban mást sugallnak: számos olyan rossz létezéséről tudunk, melyek igazságtalannak és értelmetlennek tűnnek. Ezek nem magyarázhatók sem immorális emberi cselekvés következményeként, sem valamiféle nagyobb jó lehetőségének megteremtése, vagy éppen nagyobb rossz elkerüléseként – lásd Bambi, vagy Sue esete. Többek között ezek megléte bizonyítja azt, hogy az aktuális világ lehetne jobb is – tudni illik ezek nélkül. Mike Almeida álláspontjával egyetértve amellet fogok érvelni, hogy azon teisták számára, akik ki akarnak tartani a hagyományos istenkép mellett, a genuin modális realizmus elfogadása jelenti a legjobb megoldást. Amennyiben aktuális világunk csak egyike a végtelen számú reálisan létező univerzumoknak, nem kell többé tudni elszámolni azzal, miért nem a lehető legjobb. Megmutatom, hogy David Lewis modális rendszere összeegyeztethető Isten fogalmával, mind természetét, mind tulajdonságait illetően anélkül, hogy ellentmondásra jutnánk, vagy abban bármilyen módosítást kellene végrehajtanunk. Ez közel sem egyértelmű, ugyanis pl. Isten szükségszerűségére, természetére és időn kívüliségére nézve – ahogy arra Paul Sheehy is rávilágít –, egy olyan multiverzumban, ahol nincs világokon átívelő azonosság – kivéve a halmazok esetében –, s mely tárgyak mereológiai összegének téridőben zárt rendszereként létező univerzumokból áll. Isten ontológiai státuszának és a világokhoz viszonyított helyzetének meghatározásakor eltérnek a Mike Almeida által felvázolt rendszertől. Kitérek a tézisszel szemben felvethető legerősebb ellenvetésre is, mely szerint a modális realizmus elfogadása morálisan felelőssé teszi az Istent olyan világok létezéséért, melyekben a rossz van túlsúlyban, vagy melyek abszolút rosszak. Bár kézenfekvő lehet elfogadni akár a Ted Guleserian, akár a Mike Almeida által javasolt megoldást, én az övéktől eltérő módon fogok érvelni, egyiket sem tartva a probléma megoldására alkalmasnak. Előbbi ugyanis a teljesség elvének feladásával jár, mely a modális realizmusra nézve követel túl nagy árat, utóbbi pedig a logika alá rendeli az Istent, szuverenitását sértve meg ezzel.

18:30-19:00**Szántó Rita (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Lehetséges világaink határai**

A lehetséges világok kapcsán felmerülő számos kérdés közül az egyik az, hogy vajon meddig cserélgethetjük az aktuális világ tényeit kontrafaktuálisokkal úgy, hogy a metafizikai lehetőségesség korlátait ne lépjük át. Sokan ugyanis azt gondolják, hogy egyes dolgoknak, fajoknak vagy individuumoknak vannak lényegi tulajdonságaik, amelyek nélkül nem létezhetnek egy lehetséges világban sem. Ezeken a tulajdonságokon tehát nem változtathatunk, és ezért természetes intuíciónkból kiindulva valamiféle határt kellene tudnunk szabni a lehetőségeknek. Ennek az álláspontnak azonban súlyos problémája, hogy nem tudjuk, hol kellene meghúzni ezt a határt, és melyek azok a lehetséges világok, amelyeknek metafizikai lehetőségességét tagadnunk kell. Ebben a kérdésben amellet foglalkozom állást, hogy ilyen határ egyáltalán nem létezik. Amellet érvelek, hogy minden, ami logikailag lehetséges, az metafizikailag is lehetséges, azaz minden logikailag lehetséges világot el kell ismernünk. Ehhez először azt állítom hogy minden, ami logikailag lehetséges, az elgondolható. Itt azonban különbséget kell tennünk az elgondolhatóság és az intuitív elfogadhatóság fogalma között. A továbbiakban pedig azt az állítást fogalmazom meg, hogy ami elgondolható, arról elmondható, hogy létezik egy lehetséges világ, amelyben az adott kontrafaktuális tény igaz. Ez az állítás nem magától értetődő, azonban D. Chalmers hatékonyan érvel mellette, így a téma körül kialakult vitában az ő oldalára helyezkedem. Az eddig megfogalmazott két fő állításból már világosan következik, hogy nincs olyan logikailag lehetséges világ, amely metafizikailag ne lenne lehetséges. Azonban ezen lehetséges világok ontológiai státuszát illetően nem szándékozom elköteleződni egy konkrét elmélet mellett, hanem megvizsgálom az érv vonatkozásait, következményeit az egyes irányzatokra nézve. A fikcionalizmus esetén Kripke elmélete alkalmazható, ugyanis bármely logikailag lehetséges világot előállíthatunk általa. A genuin realizmus számára sem jelent problémát minden lehetséges világ elfogadása. D. Lewis elméletében ugyanis minden lehetséges világ létezik, ám elemei között nem áll fenn világokon átívelő azonosság, hanem csupán hasonmás-reláció és ezért nem kell számot adnia a lényegi tulajdonságokról sem. Az ersatzrealizmus esetén több megoldás is kínálkozik, ezek közül P. Mackie lehetséges világok közötti távolságokkal operáló elméletét emelem ki, kiegészítve D. Kaplan világok közötti öröklődési láncokra vonatkozó elképzeléseivel. Ezek után rátérek az érveimmel szemben megfogalmazható lehetséges ellenvetések ismertetésére és megválaszolására, majd megfogalmazom a konklúziót.

19:00-19:30**Kapelner Zsolt (Central European University)****A humanista pozitívizmus eszméje**

Előadásomban amellet érvelek, hogy a logikai pozitívizmus, mint humanista mozgalom, sajátos helyet foglal el a huszadik század nyugati eszmétörténetben, melynek újraértékelése számos értékes tanulsággal szolgálhat a jelenkor számára. E mozgalom filozófiatörténeti megítélése az elmúlt évtizedek során jelentősen megváltozott. Bár sokan ma is tarthatatlan tudományfilozófiai és szemantikai doktrínákra épülő, meghaladott mozgalomként képzelik el azt, az utóbbi idők kutatása rávilágított arra, hogy a logikai pozitívizmust – különösen annak a Bécsi Kör által a harmincas évek elejére kialakított formáját – sokkal inkább a felvilágosodás programjának egy figyelemreméltó, ambiciózus újraértelmezéseként kell felfognunk. Filozófiatörténeti közhely, hogy a Bécsi Kör a kezdetektől fogva egyfajta aufklärista programot képviselt, ám ezt sokan inkább gyengeségként, mintsem erényként fogták fel. Így például Nicholas Capaldi amellet érvel, hogy a logikai pozitívizmus örökölte a felvilágosodás – mindenekelőtt Condillac, La Mettrie, és d'Holbach – fundamentalista szcientizmusát, és épp ezért bizonyult tarthatatlannak a huszadik század folyamán. Világos azonban, hogy a harmincas éveke elejétől kezdve a Bécsi Kör képviselői – különösen az úgynevezett balszárnyon – mindinkább egy anti-fundamentalista, holista tudomány- és racionalitásképp mellett kötelezték el magukat. Ez, ahogy Thomas Uebel rámutat, a felvilágosodás programjának egy máig érvényes újraértelmezését teszi lehetővé. Előadásomban bemutatom, miként képes a logikai pozitívizmus holista szcientista aufklärizmusa megbirkózni a felvilágosodás programját a huszadik században ért legsúlyosabb nehézséggel, amelyet Lyotard nyomán a posztmodern kihívásának nevezek. Ez a vizsgálódás megmutatja, hogy a Bécsi Kör által képviselt humanista pozitívizmus a felvilágosodás programjának egy napjainkban is tartható alternatíváját jelenti.

19:30-20:00**Tóth Olivér István (Central European University)****Képzelet és tévedés Spinoza Etikájában**

Előadásomban bemutatom az ismeret első nemét, azaz a képzeletet, amelyben Spinoza egyesíti az érzékelés, a hagyományos értelemben vett képzelet és visszaemlékezés, illetve az értékítélet funkcióit. Bemutatom, hogy a

képzelet első neme miként forrása a tévedésnek, és hogy ez milyen hatással van a harmadik funkcióra.

Az ismeret első neme, azaz a képzelet, a hivatalos definíció szerint (E2p40s2) aletsből áll: az elsőt nevezhetjük érzékelésnek, a második pedig megszokásnak. Don Garrett (2008) és Margaret Wilson (1997) elemzése szerint képzeletről, amikor egy külső dolog olyan módon afficiálja a megismerő dolgot, hogy annak sem a külső, sem a megismerő dolog nem lesz adekvát oka, és az így keletkező affekció mindkét test ideáját csak zavart módon tartalmazza.

A tévedés oka kettős lehet: egyfelől az elme összetévesztheti az affekció ideáját az öt afficiáló test ideájával, másfelől pedig az öt afficiáló testet jelenlétnek tekintheti mindaddig, amíg egy másik, az öt afficiáló test létezését ki nem záró idea létre nem jön benne (E2p17). A két tévedés nem független egymástól, hiszen az elme azért következtet az affekció ideájáról az öt afficiáló test jelenlétére, mert nincsen tisztában azzal, hogy az affekció ideája nem az öt afficiáló test ideája, így nem az utóbbi, hanem az ő saját testének létezését foglalja magában. Ebből a kettőből egy harmadik tévedés is származhat: mivel a testet ért affekciók időbeli rendje és a testek logikai, vagyis oksági sora nem azonos, azonban az elme esetlegesen nincsen tisztában azzal, hogy az affekciók vagy az öt afficiáló testek ideáit szemléli, ezért megszokás által különböző ismétlődéseket logikai vagy oksági kapcsolatnak vélhet, amely hosszú távon többek között az előítéletek és kulturális eltérések alapját alkotja.

Az ismeret első neme mellett jelen van a második és harmadik nem is, amelyek szükségszerűen adekvát ideákkal szolgálnak, így minden tévedés forrása az ismeret első neme (E2p42). Az ideák azonban belső jegyeik nyomán lesznek igazak (E2d4), és csak külső tulajdonságaik révén válnak hamissá (E2p33). Ebből Wilson arra következtet, hogy az ideák csak más ideákkal való viszonyukban lehetnek inadekvátak, azaz amennyiben kiszakadnak abból a végtelen dedukciós láncból, amelyben a végtelen intellektusban a dolgok oksági és logikai rendjének megfelelően állnak.

Állításom szerint Wilson helyesen interpretálja a képzelet érzékeléshez köthető funkcióit, és bemutatom, hogyan lehet ennek mentén az értékítéletekben álló funkciót értelmezni, és ez vajon jelenti-e azt, hogy vannak adekvát értékítéletek, amelyet pedig Spinoza antropocentrizmust elutasító filozófiája kizárni látszik (E1App).

20:00-20:30**Tasnádi Gábor (ELTE BTK, Eötvös József Collegium)****Természet és szabadság viszonya a harmadik antinómiában**

A szabad akarat és a determinizmus kérdésében a filozófusokat hagyományosan kompatibilistaként vagy inkompatibilistaként szokás kategorizálni. A kompatibilisták szerint bár a természeti okok meghatározzák cselekedeteinket, mégis szabadok vagyunk egy olyan értelemben, ami szükséges a morális cselekvés és felelősség fogalmai számára (azaz szabadságfogalmuk korlátozott a libertáriánusokéhoz képest). Vagyis szabadság és determinizmus kompatibilisek egymással. Ezzel szemben az inkompatibilisták úgy tartják, hogy ha cselekedeteinket a természeti okok determinálják, a szabadság és a felelősség csak illúziók. E kategorizálás Kantot sem kerülte el, igaz, az értelmezők közt a konszenzusnak a leghalványabb jele sincs azt illetően, hogy melyik táborhoz sorolják őt. A vita elsősorban a kanti szabadságelmélet legalapvetőbb fogalma, a transzcendentális szabadság körül folyik, amelynek kifejtése végső soron nem más, mint természet és szabadság folytonos távolodása, majd közeledése. Leegyszerűsítve a kérdést, az inkompatibilisták a jelenség és magában való dolog közti éles hasadékot, míg a kompatibilisták a kettő közti kapcsolatot hangsúlyozzák. Állításom szerint viszont mind a távolodás, mind a közeledés a transzcendentális distinkció természetéből fakad, így akármelyik lépés hangsúlyozása súlyosan eltorzítja Kant eredeti célkitűzését.

Előadásomban tehát arra a kérdésre keresem a választ, hogy a *Tiszta ész kritikája* – azon belül is a harmadik antinómia – alapján milyen álláspontot tulajdoníthatunk Kantnak a szabadság és természet, vagy általánosabban, a jelenség és magában való dolog kapcsolatát illetően, és amellet fogok érvelni, hogy kategorizálásának nehézségét nem elméletének inkonzisztenciája okozza, hanem a két ortodox lehetőség korlátozott volta: vagyis, hogy Kantot nem tekinthetjük – legalábbis komoly megszorítások nélkül – sem kompatibilistának, sem inkompatibilistának.

Ennek érdekében először a harmadik antinómiát fogom röviden ismertetni, kiemelve az előadásom szempontjából releváns vonásait (elsősorban a tézis és antitézis egyenrangú voltát; illetve a tézis kompatibilista, és az antitézis inkompatibilista álláspontját), majd az empirikus és intelligibilis karakter fogalmai mentén röviden igyekszem felvázolni Kant megoldását; hogy végül megvizsgáljam, Kant elmélete miként helyezkedik el inkompatibilizmus és kompatibilizmus közt vagy fölött.

MATEMATIKA SZEKCIÓ**Helye: 018-as terem (Vasárnap 18:45–19:45)****18:45-19:05****Rozgonyi Kristóf (ELTE TTK)****Klaszterezettség vizsgálata geoszociális hálózatokon**

Komplex rendszerek egy reprezentatív példája, az egyénekből vagy csoportokból és a közöttük levő kapcsolatokból alkotott struktúra, az úgynevezett szociális hálózat. A közösségi portálok (Twitter, Facebook...stb) népszerűsödésével lehetőségünk nyílik valós, a felhasználók alkotta hálózatok tanulmányozására.

Előadásomban egy ilyen hálózat egy lehetséges vizsgálati módszerével foglalkozok. A bemutatott gráf egy úgynevezett geoszociális hálózat, ahol a felhasználókhoz földrajzi koordinátákat tudunk rendelni. Az adatokat a Twitter rendszer nyilvános API (application programming interface) segítségével gyűjtöttük. Így 2\,454\,623 felhasználót között azonosítottunk 3\,351\,813 kapcsolatot, ahol a kapcsolatot a kölcsönös említések jelentették.

Munkánk során azt vizsgáltuk, hogy a hálózat klaszterezettsége hogyan függ a felhasználók távolságától, illetve a köztük levő kapcsolatok erősségétől. Az adatok többféle szűrésével különböző részhálózatokat és az ezekből generált véletlen hálózatokat vizsgáltuk, kitérve a legnagyobb összefüggő komponens elemzésére is. Az így kapott adatokra számoltunk a szakirodalomban gyakran használt gráftulajdonságokat, megmértük mikor a legösszetettebb a hálózat, illetve igazoltuk, hogy a gyenge kapcsolatok fontos szerepet játszanak a társadalmunk összetettségében.

19:05-19:25**Márkus Bence (ELTE TTK, Eötvös József Collegium)****Algebrai egyenlőtlenségek pozitív szemidefinit mátrixokra**

Az előadásban, mint ahogyan azt a címe is elárulja, pozitív szemidefinit mátrixokra, pontosabban azok determinánsára, illetve permanensére vonatkozó klasszikus egyenlőtlenségekről lesz szó. Az ilyen jellegű egyenlőtlenségek vizsgálata már több mint egy évszázada jelen van a matematikában. Azonban az akkori bizonyítások kicsit nehézkesek, ezért a Marvin Marcus és iskolája által kitalált módszert fogjuk követni az egyenlőtlenségek ismertetése, és bizonyítása során. Ez pedig nem más, mint hogy a pozitív szemidefinit mátrixot Gram-

mátrixként írjuk fel, majd pedig a bizonyítás során tenzoriális írásmódot alkalmazva elérjük, hogy a kívánt egyenlőtlenségből származó polinomok négyzetösszegként álljanak elő.

Ennek megfelelően bevezetésképp áttekintjük az euklideszi vektorterek szimmetrikus és antiszimmetrikus tenzorszorzatára vonatkozó legalapvetőbb ismereteket, illetve a véges csoportok reprezentációelméletének legfontosabb elemeivel is megismerkedünk (reprezentáció, karakter, valamint ezekre néhány példa). Ez utóbbiakra a Schur-féle általánosított mátrixfüggvényekhez (immanánsokhoz) lesz szükség később.

Ezek után nagyjából kronologikus sorrendben végigvesszük a determinánsra és permanensre vonatkozó nevezetes egyenlőtlenségeket, például a Fischer-, Hadamard- és a Lieb-egyenlőtlenséget, valamint Schur nevezetes egyenlőtlenségét (1918): pozitív szemidefinit mátrixnak a determináns a legkisebb normalizált immanánsa. Megismerkedünk ezen tételek elegánsabb bizonyításainak módszereivel (melyek főként azon alapulnak, hogy a két oldal különbségét valamely alkalmas tenzor hosszának abszolútérték-négyzeteként – vagy néhány ilyenek az összegeként – írjuk fel). Kitérünk még egy érdekes tényre: a két említett mátrixfüggvény között az a kapcsolat figyelhető meg, hogy jó néhány determinánsra igaz állításban, hogyha a determináns helyére permanenst írunk, és az egyenlőtlenség irányát megfordítjuk, ismét igaz egyenlőtlenséget kapunk.

Végül zárásképp ismertetünk néhány híres, évek óta megoldatlan problémát. Ezek közül az egyik a fent említett kapcsolatból származik, a Schur-egyenlőtlenség analógiája, a permanentális dominancia sejtés.

19:25-19:45

Varga Levente (Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Magyar Tudományos Akadémia, Természettudományi Kutatóközpont, Műszaki Fizikai és Anyagtudományi Intézet)

Snóblizás sakktáblán

A snóblizás vagy snóbli játék napjainkban már kevésbé használatos, régebben azonban ezzel az egyszerű játékkal nyerhettük el játékosársunk pénzét. A játékszabályoknak megfelelően két játékos egyszerre döntötte el, hogy a tenyerében levő azonos pénzérme fej vagy írás oldalát fordítja felfelé. A játékosok megállapodása szerint, ha a két pénzérme azonos oldala volt felül, akkor az egyik, ellenkező esetben pedig a másik, játékos nyert és az övé lett mindkét érme. Ez a játék a nulla-összegű játékok csoportjába tartozik és egyetlen kevert Nash egyensúllyal rendelkezik, amelyben mindkét játékos $1/2$ valószínűséggel választhat a fej és írás stratégiák közül.

Jelen kutatásban az evolúciós snóbli játék által leírt kölcsönhatást tanulmányozzuk, ahol kétféle, A és B típusú játékost különböztetünk meg. Ezek a játékosok egy négyzetrácsra helyezkednek el, amely két egyenértékű alrácson van bontva, hasonlóan, mint a világos és sötét négyzetek a sakktáblán.

Az evolúciós folyamat során minden játékos nyereménye a négy szomszédjával játszott játékokból származik. A játékosok a Glauber típusú dinamika szabályai szerint módosíthatják saját stratégiájukat. Ez a dinamika egy stabil állapotba vezérli a rendszert, amelyben azonos valószínűséggel fordul elő a két stratégia a két alrácson.

A továbbiakban a snóbli játék stratégiák eloszlására kifejtett hatását tanulmányozzuk, és demonstráljuk a véletlen stratégiai eloszlás és a kölcsönhatás eredményeként a térbeli elrendeződésen kialakult gyenge korrelációt.

Egy véletlen kiindulási állapotból induló rendszert Monte Carlo szimulációval elemzünk, az $N = L \times L$ méretű periodikus határfeltételekkel rendelkező négyzetrácsra. A szimuláció mellett a dinamikus klaszter közelítést is felhasználjuk. A módszer segítségével kiszámoljuk a konfigurációs valószínűséget egy 9 pontos klaszterre, amely segítségével analitikus közelítést adhatunk a fenti szimulációs eredményekre.

A szimuláció eredményeként a korreláció hiánya figyelhető meg a közvetlen szomszéd esetében és egy gyenge negatív korreláció jelentkezik a másod és harmad szomszédok között. Ezt a megfigyelést az átlagtér közelítés módszere is alátámasztotta.

A kutatás további részében véletlen szabályos gráfon is megvizsgáltuk a modellt. A kapott eredmények hasonlóak a négyzetrácsra kapott eredményekhez, azzal a kivétellel, hogy a véletlen szabályos gráfon a harmad szomszédok közötti korreláció eltűnik.